

Møte tirsdag den 26. april 2016 kl. 10

President: Ole mic Thom messen

Dagsorden (nr. 68):

1. Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken og Heikki Eidsvoll Holmås om vern av Øystesevassdraget (Innst. 237 S (2015–2016), jf. Dokument 8:147 S (2014–2015))
2. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Nasjonal forsvarsindustriell strategi (Innst. 185 S (2015–2016), jf. Meld. St. 9 (2015–2016))
3. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2014, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid (Innst. 200 S (2015–2016), jf. Meld. St. 8 (2015–2016))
4. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Globale sikkerhetsutfordringer i utenrikspolitikken. Terrorisme, organisert kriminalitet, piratvirksomhet og sikkerhetsutfordringer i det digitale rom (Innst. 199 S (2015–2016), jf. Meld. St. 37 (2014–2015))
5. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Sammen om jobben. Næringsutvikling innenfor utviklings-samarbeidet (Innst. 198 S (2015–2016), jf. Meld. St. 35 (2014–2015))
6. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om sak om salg av brukt og utrangert forsvarsmateriell (Innst. 213 S (2015–2016))
7. Referat

Presidenten: Representantene Ingunn Foss, Sverre Myrli, Per Olaf Lundteigen, Knut Storberget, Jan Arild Ellingsen, Trond Giske og Sivert Bjørnstad, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Den innkalte vararepresentanten for Telemark fylke, Lise Wiik, er til stede og vil ta sete.

Statsråd Tord Lien overbrakte 21 kgl. proposisjoner (se under Referat).

Presidenten: Representanten Heikki Eidsvoll Holmås vil fremsette to representantforslag.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [10:06:02]: Jeg vil på vegne av representanten Audun Lysbakken og meg selv fremme et forslag om å oppheve fraværsgrensen på 10 pst. i videregående opplæring. Og på vegne av representantene Audun Lysbakken, Snorre Serigstad Valen, Torgeir Knag Fylkesnes, Karin Andersen og meg selv vil jeg fremme forslag om endringer i lovverket for private skoler og høyskoler.

Presidenten: Forslagene vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Fra Statsministerens kontor foreligger det følgende brev til Stortinget, datert 15. april 2016:

«Endringer blant statssekretærene

I statsråd for H.M. Kongen holdt på Oslo slott 15. april 2016 kl. 1100 er bestemt:

Statssekretær Astrid Nøklebye Heiberg gis avskjed i nåde fra sitt embete som statssekretær for statsråd Bent Høie i Helse- og omsorgsdepartementet.

Gruppeleder Terje Halleland konstitueres som statssekretær for statsråd Jon Georg Dale i Landbruks- og matdepartementet frem til 30. april 2017.»

Presidenten foreslår at det refererte brevet vedlegges protokollen. – Det anses vedtatt.

Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten opplyse om at møtet i dag fortsetter utover kl. 16.

Sak nr. 1 [10:07:24]

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken og Heikki Eidsvoll Holmås om vern av Øystesevassdraget (Innst. 237 S (2015–2016), jf. Dokument 8:147 S (2014–2015))

Presidenten: Etter ønske fra energi- og miljøkomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlem av regjeringen innenfor den fordelte taletid, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Rasmus Hansson (MDG) [10:08:19] (ordfører for saken): Som saksordfører vil jeg takke komiteen for samarbeidet i denne saken. Som representant for Miljøpartiet De Grønne vil jeg takke SV for et veldig godt og betimelig representantforslag.

For Miljøpartiet De Grønne har målsettingen i denne saken vært å samle et flertall på Stortinget for å verne Øystesevassdraget, men det har vi dessverre ikke klart. Jeg skal ikke legge skjul på at jeg er svært skuffet over at ingen av de forslagene som fremmes her i dag, får flertall. Kun Venstre, Kristelig Folkeparti, SV og Miljøpartiet De Grønne støtter vern av hele vassdraget, mens Senterpartiet støtter vern av øvre del.

Representantene fra Arbeiderpartiet bør tenke nøye over hva de har gjort i forbindelse med dagens vedtak. Med Arbeiderpartiet kunne Øystesevassdraget vært vernet. Arbeiderpartiet velger å la dette vassdragets skjebne i beste fall forbli uavklart, men det vil høyst sannsynlig bli utbygging. Det er uforståelig at Arbeiderpartiets stortings-

gruppe i denne saken velger å kjøre over sitt eget fylkeslag i Hordaland og kommunen og åpne for utbygging av hele Øysteseelva – når de altså hadde en unik mulighet til å vise at det er realiteter bak deres påstand om at de fører en bedre miljø- og naturvernpolitikk enn regjeringen. Det har de ikke vist i denne saken, tvert imot.

Særlig er det rart når vesentlige deler av begrunnelsen fra Arbeiderpartiet handler om at partiet ikke vil

«gå inn for vern av enkeltvassdrag utenom en helhetlig revidering eller supplering av verneplan for vassdrag».

Dette argumentet viser hvor galt det bærer hen når et parti låser seg til teknokratiske prinsipper istedenfor å prioritere konkret naturvernpolitikk og mulighet til å få resultater i naturvernet og vernet av verdier i det norske samfunnet. I dette tilfellet står utbyggerne klare til å bygge ut både øvre og nedre del av Øysteseelva, med store konsekvenser for friluftsliv, miljø, økosystemer og norske naturverdier. Vi synes det er merkelig at store partier som har miljøvern som mål, setter disse verdiene på spill og ser på et prinsipp om saksbehandling.

Det prinsippet som er knesatt av Arbeiderpartiet her, sammen med Høyre og Fremskrittspartiet, er interessant også med hensyn til hvordan vi skal tenke naturvernpolitikk i Norge. Mener representantene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Arbeiderpartiet virkelig at det ikke er Stortingets rolle å sette ned foten for omfattende naturinngrep hvis Stortinget ønsker det? Er dette en mulighet Stortinget skal fraskrive seg på prinsipielt grunnlag? Det er meget vanskelig å forstå en slik tankegang, særlig i en tid da forutsetningene for vern endrer seg med klimaendringer, med økende kunnskap, og når behovet for vern øker med internasjonale forpliktelser, og med det faktum at stadig flere verneverdier blir bygd ned.

De siste årene har vi sett at interessen for store vassdragsutbygginger har økt. Fremskrittspartiet er forbilledlig klare. De vil bygge ut de vernede vassdragene til og med. Felles for veldig mange av de elvene som fortsatt renner fritt, er at det er relativt lite kraft å hente i dem, samtidig som verneverdiene er store. For noen år siden pekte Naturvernforbundet på tolv elver som det er særlig viktig å bevare for framtida. I minst fem av disse elvene er det allerede gitt konsesjon til utbygging, bl.a. Einunna i Hedmark, Godfarfossen i Buskerud og Nedre Otta i Oppland.

Øystesevassdraget er ett av de seks-sju vassdragene som står igjen på Naturvernforbundets liste – seks-sju – i hele Norge. Her står altså valget mellom å ta vare på et av de siste urørte, helhetlige vassdragene i hele denne regionen og å bygge ut til en strømproduksjon tilsvarende 4 150 husstander. Til sammenlikning er Statoils nye store havvindprosjekt i Østersjøen beregnet til å produsere strøm til omkring 400 000 husstander, altså hundre ganger så mange. Det er fornuftig energisatsing.

For Miljøpartiet De Grønne er det også en gåte at stortingsflertallet åpner for utbygging på disse premissene, særlig når friluftsansisasjonene, Norges Jeger- og Fiskerforbund, nasjonal og lokal miljøbevegelse, NHO Reiseliv, Kvam kommune, Fylkesmannen i Hordaland og en rekke andre aktører advarer mot utbygging.

I 2009 stemte Høyre ja til å verne øvre del av Øystese-

vassdraget. Det er vel liten tvil om at verneverdiene i dette området ikke er blitt mindre siden da, relativt sett, mens andre ting bygges ned. Derfor håper vi at regjeringen vil si nei til utbygging, slik at Øysteseelva vil få renne fritt også i framtida. Her har regjeringen og Høyre en unik mulighet til å vise at det er hold i påstandene om at de fører en bedre naturvernpolitikk enn Arbeiderpartiet.

Jeg vil med dette ta opp de tre mindretallsforslagene i innstillingen fra komiteen.

Presidenten: Representanten Rasmus Hansson har tatt opp de forslagene han refererte til.

Anna Ljunggren (A) [10:14:11]: Stortinget vedtok Verneplan for vassdrag i 1973, i 1980, i 1986 og i 1993 – med supplering i 2005 og avsluttende supplering i 2009. Verneplanen består av 389 objekter og omfatter ulike vassdrag som til sammen skal utgjøre et representativt utnitt av Norges vassdragsnatur.

Under Stortingets behandling i 2009 gikk Arbeiderpartiet, sammen med SV og Senterpartiet, imot vern av Øystesevassdraget, og Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti var for. Argumentene for vern var at vassdraget har særskilte kvaliteter som ikke er til stede i allerede vernede vassdrag, og at dette best kan gjøres gjennom en konsesjonsbehandling.

Så til Rasmus Hansson: Vi satte ikke foten ned i 2009, vi ønsker forutsigbarhet for de kraftselskapene som har igangsatt planene sine, og vi viser til at NVE nå har gitt positiv innstilling.

Terje Riis-Johansen, som da var olje- og energiminister, sa det på denne måten:

«Når vi nå har gjennomført denne avsluttende suppleringen av verneplanen slik Stortinget har forutsatt, må det heretter vises varsomhet med å redusere potensialet for fornybar energi ytterligere gjennom vern. Til grunn for en slik varsom holdning ligger dagens klimautfordringer og behovet for fornybar energi.»

Dette handler ikke om et ønske om å være teknokratisk, men det handler om et ønske om ny fornybar energi.

NVE har avgitt positiv innstilling, konsesjonsbehandlingen foreligger, den ligger nå hos OED. Det er altså BKK Produksjon AS og Øystese Kraft AS som ligger an til å kunne få tillatelse fra OED til å bygge ut kraftverket.

Når vi har ønsket en konsesjonsbehandling, mener vi det er ryddig å lytte til det som NVE sier. NVE mener at utbyggingene er viktige bidrag til fornybar kraftproduksjon, og at de har avgrensede miljøeffekter. Samlet årlig produksjon for begge prosjektene blir 83 GWh, som tilsvarer strømbruken til 4 150 husstander.

De planlagte utbyggingene vil redusere vannføringen i Øysteseelva, men med innføring av tilstrekkelig minstevannføring og god planlegging og oppfølging av anleggene i byggetiden vil skadevirkningene for miljø og landskap være akseptable – dette i følge NVE. NVE vurderer videre at fordelene av tiltakene, sammenlignet med de allmenne og private interessene, er større enn skadene og ulempene. Det lytter vi til.

I Arbeiderpartiet mener vi at en kraftutbygging i et

vassdrag som Øystese må gjennomføres skånsomt, sånn at man sikrer vassdragets naturkvaliteter, at lokale myndigheter blir tatt med tidlig i prosessen, og at utbyggingen fører til lokal verdiskaping.

Utbyggingene er viktige bidrag til fornybar kraftproduksjon og økte inntekter til Kvam og Samnanger kommuner. Jeg kan betrygge representanten Rasmus Hansson med at vi har tenkt grundig igjennom dette, vi har hatt en grundig behandling i Arbeiderpartiets stortingsgruppe, og vi har landet på å stemme imot at Øystesevassdraget i Hordaland blir supplert inn i Verneplan for vassdrag.

Odd Henriksen (H) [10:17:51]: Jeg kan slutte meg til mye av det som ble sagt av forrige taler. Det er altså ikke sånn når vi skal verne vassdrag, at det skjer helt uten at man har en viss saksbehandling. Vi har en lang og god tradisjon i dette huset for at når vi skal verne vassdrag, gjør vi det på en ordentlig måte.

Vi startet planarbeidet i 1973 – som det er sagt – vi hadde en ny plan i 1980, i 1986 og i 1993, og vi hadde revisjoner i 2005 og i 2009. Det er altså ikke sånn at det er en teknokratisk regel som legges til grunn for den vurderingen som skal gjøres av hvilke vassdrag som skal vernes, og hvilke vassdrag som ikke skal vernes. Det er viktig.

Det er viktig at man har gode debatter, det er viktig at man tar et helhetlig ansvar, og det er viktig at man har et helhetlig syn når man skal vurdere hvilke vassdrag som skal vernes, og hvilke vassdrag som skal bygges ut, for det er nå engang slik at hvis vi ønsker å bygge ut fornybar energi, og hvis vi ønsker å ta den kraften i bruk, er det noen vassdrag som er så viktige at vi ønsker å verne dem. Så har man en god debatt om hvilke vassdrag det skal være åpning for at man kan bygge ut. Det er også slik at man har enkelte vassdrag som selv om det er åpnet for konsesjon, skal igjennom en god konsesjonsbehandling. Konsesjonsbehandlingen skal gjøre at man, selv om man må få lov til å bygge ut, skal gjøre det på en så skånsom og god måte at man tar hensyn til de verneverdiene som er der – så langt det lar seg gjøre i forhold til de konsesjonene som skal gis.

For oss er det heller ikke slik at det er en teknokratisk regel man gjemmer seg bak selv om man nå sier at man ikke ønsker å verne Øystesevassdraget. Dette gjør vi på bakgrunn av at Stortinget, dette hus, har gjort en helhetlig vurdering av vassdragene som er til disposisjon i Norge, og som kan bygges ut. Hvis man da skal åpne for enkelt-saksbehandlinger fordi noen synes at enkelte vassdrag er bedre enn andre, blir det en uforutsigbarhet som ingen, særlig ikke Stortinget, er tjent med. Hvis det er slik at et nytt miljø og nye utfordringer gjør at det er behov for nye verneplaner, nye suppleringer, er mitt forslag at man i hvert fall tar en helhetlig debatt om en verneplan slik at man får det diskutert på en ordentlig og god måte.

Det stemmer at Høyre gikk inn for vern da verneplanen ble diskutert i 2009, man ønsket å verne øvre del. Så er det ikke alle ganger man får det slik man vil, men da er det for vårt parti viktig – når en sak er vedtatt og besluttet – at det faktisk er noen i den andre enden som i utgangspunktet også bruker tid og energi på å vurdere de vassdragene som er tilgjengelig for å kunne bygges ut. Det er også et ansvar

vi har, at vi er konsistente når det gjelder dette, og at man ikke begynner med enkeltsaksbehandling fra Stortinget.

Fra vår side har vi hatt en grundig og nøye debatt om Øystesevassdraget. Vi har kommet til at de beslutningene som Stortinget har tatt, fra 1973 og fram til 2009, er en helhetlig forvaltning av våre vassdrag. Det er derfor fornuftig at vi nå følger opp det som har vært tidligere, og at man ikke verner dette vassdraget.

Rigmor Andersen Eide (KrF) [10:21:30]: Øystesevassdraget er et av de få intakte vassdragene i Hordaland. Ved siste behandling av verneplanen for vassdrag anbefalte NVE hele vassdraget vernet. Fylkesmannen i Hordaland, Direktoratet for naturforvaltning og Hordaland fylkeskommune anbefalte øvre del vernet. Det siste var også Kristelig Folkepartis standpunkt den gangen. Men noe vern ble det ikke.

Når SV prisverdig har fremmet dette forslaget, gir vi vår støtte til det. Siden sist er det blitt enda klarere at vassdraget må vernes. Det er ett av svært få i regionen som får renne fritt fra fjell til fjord, og det er også beliggende i et viktig turområde for mange mennesker. Og som NHO Reiseliv påpeker i et støttebrev til Bergen og Hordaland Turlag, vil en utbygging ha store negative konsekvenser for reiselivsnæringa. Opplevelse av urørt natur er for mange utenlandske turister hovedgrunnen til at de oppsøker Norge. De som kommer for å oppleve vestlandsnatur, må ha mulighet til å oppleve i alle fall ett ikke utbygd vassdrag av denne kvaliteten.

Jeg er ikke imot vannkraft, men jeg synes det her foreligger tungtveiende grunner til å supplere verneplanen med Øystesevassdraget. Og det må gjøres nå. Når vassdraget ikke er vernet, er det ikke rart at det søkes om konsesjon, og at konsesjonssøknader behandles. Toget går nå. En formaldiskusjon og motstand mot behandling av enkeltvassdrag vil i historiens lys framstå som rimelig flaut.

Dermed støtter Kristelig Folkeparti alle forslagene. Vi støtter vel primært ett forslag og subsidiært de andre forslagene – det må vi se på når avstemningen skal settes opp. Jeg håper vi for en gangs skyld ikke trenger å være så opphengt i formalia at vi ikke griper denne sjansen til å gjøre noe særdeles viktig både for reiselivet, for naturvernet og for friluftslivet en gang for alle i Øystese.

Marit Arnstad (Sp) [10:24:08]: Vi har satt sammen fire verneplaner for vassdrag som omfatter i alt 389 vassdrag eller avsnitt av vassdrag. Målet er at de skal utgjøre et representativt utnitt av norsk vassdragsnatur, og at det skal være retningslinjene også for vern av vassdrag.

Denne saken har nok vært krevende for mange av partiene, og det tror jeg ikke vi skal legge skjul på, noen av oss. Det har vært en del vanskelige avveininger – både hensynet til det mer prinsipielle knyttet til det som er inne i verneplanen, behovet for en helhetlig vurdering hvis man først skal supplere, og også det faktum at Øystesevassdraget er et av de få uberørte vassdragene i Hordaland, og det ligger i et populært og mye brukt friluftsområde.

Historikken knyttet til vassdraget viser også at i forbindelse med supplering av verneplanen i 2009 var det svært

ulike syn både når det gjaldt vern, og når det gjaldt utbygging. Nå har NVE hatt til behandling to alternativ til utbygging i Øystesevassdraget. BKK ønsker å bygge ut den øvre delen i høyfjellet, mens Øystese Kraft vil bygge ut den nedre. NVE anbefaler at begge gis konsesjon. Lokalt er det støtte til utbygging av den nedre delen av Øystesevassdraget, men sterk motstand mot å bygge ut øvre del, siden de største verneverdiene ligger i den øvre delen av vassdraget og også, sjølsagt, fordi en utbygging i øvre del vil gjennomføres på en slik måte at den vil virke negativt inn på mulighetene for utbygging i nedre del av vassdraget.

Det er ikke noen tvil om at vi skal være varsomme når det gjelder spørsmål om en utvidelse av verneplanene gjennom enkeltsaker i Stortinget. Men man stenger ikke for å gjøre det. En utvidelse av verneplanen kan være aktuelt hvis det blir påvist særskilte naturverdier som ikke er ivarettatt i planen. Samtidig vet vi når flertallet, Arbeiderpartiet, Høyre og Fremskrittspartiet, i innstillingen går inn for at enkeltvassdrag ikke kan tas inn uten en helhetlig revidering – og det vet også disse partiene – at før vi får en eventuell helhetlig vurdering på bordet i Stortinget, vil konsesjonsbehandlingen for både øvre og nedre del av Øystesevassdraget være gjennomført og avgjort.

Senterpartiet synes dette har vært en krevende sak, men vi mener at Øystesevassdraget har viktige verneverdier, og har derfor kommet til at vi vil gå inn for at øvre del av vassdraget blir supplert inn i verneplanen for vassdrag. Det er også godt i tråd med de vedtak som er gjort både i Kvam herad og i Hordaland fylkeskommune. Øvre del av vassdraget har særlig stor verdi for friluftsjakter. Det er et område som gir grunnlag for rekreasjon og friluftaktiviteter for hele regionen, og nærmere 400 000 mennesker har Bergsdalen og Kvamsfjella som sitt nærmeste eller nest nærmeste friluftsområde.

Vi vet at i Hordaland har det også vært avstått veldig mange vassdrag til kraftproduksjon, og de allmenne interessene for at ikke hele Øystesevassdraget skal bygges ut, er etter vår mening sterke og må balanseres opp mot kraftutbygging. Derfor vil vi også gjennom dagens behandling støtte at den øvre delen av vassdraget blir vernet og supplert inn i verneplanen.

Ola Elvestuen (V) [10:27:57] (komiteens leder): Vi har en verneplan for vassdrag i Norge. 389 vassdrag er vernet, og det er en diskusjon her i salen om vi skal ha saker om enkeltvassdrag. Fra Venstres side mener vi at Stortinget har et ansvar for å gå inn i nettopp enkeltsaker og enkeltvassdrag når det er betydelige verneverdier som er truet, og når det er vernede vassdrag som ikke er representert i verneplanen, som er truet.

Øystesevassdraget er et sånt vassdrag. Det har utvilsomt kvaliteter som klart kvalifiserer til å være en del av verneplanen for vassdrag – det er i forhold til landskap, det er i variasjonsrikdom i naturtyper fra fjell til fjord, det er korte avstander, det er hensyn til et betydelig friluftsliv. Og det er et fjordvassdrag, som er lite representert i verneplanen for Norge. Så dette er et unikt vassdrag i et område med betydelige utbygginger og en vassdragstype som i dag ikke er en del av verneplanen. Da har Stortin-

get et ansvar for å gå inn og gjøre en vurdering av dette vassdraget.

Det er ikke sånn at det ikke har vært debattert tidligere. I 2009 var det en klar anbefaling fra NVE om at det bør vernes. Den gangen – i en helhetlig sammenheng – sa Arbeiderpartiet nei, og det er ingen tvil om, når vi ser på avstemningen i denne saken i dag, at det var Arbeiderpartiet som var det førende partiet i Stortinget og regjeringen den gangen for å stoppe et vern. Og i dag, selv om man sier at det ikke er en teknokratisk begrunnelse, er det jo en teknokratisk begrunnelse. For den gangen sa Arbeiderpartiet nei til vern og gikk imot en tydelig anbefaling fra NVE og sa at man allikevel skulle gå inn for – og at det var riktig – å gjøre denne vurderingen gjennom en konsesjonsbehandling. Men det er klart at når Stortinget allerede har sagt nei, kommer NVE til å si ja i neste runde. De går ikke imot et storting. Det er Stortinget som må snu og endre sitt flertall for å få til en endring. Så Arbeiderpartiet har muligheten her til å prioritere vern, støtte sitt eget fylkeslag i Hordaland og legge grunnlaget for at denne vassdragstypen også blir vernet i Norge.

Den samme teknokratiske begrunnelsen blir det fra Høyre, når man i 2009 fulgte en helt tydelig anbefaling fra NVE om vern – var til og med førende i argumentasjonen for det – og så, når vi kommer til 2016, har det tydeligvis ikke den samme viktigheten lenger. Nå har Høyre en mulighet til å vise at de faktisk er til å stole på, at når man framfører argumenter, er det noe som også varer over tid, at naturvern er noe man er for også i enkeltsaker, og at naturvern er noe man er for også når stemmegivningen kan gi konkrete konsekvenser.

Verneverdien er det ingen tvil om, den er ikke noe mindre i dag enn det den var i 2009. Men situasjonen er jo endret. Nå har vi et kraftoverskudd med fornybar energi i Norge. Vi har nettopp fått en energimelding som påpeker at nå er utfordringen å ta den kraften i bruk. I en sånn situasjon er det virkelig ingen grunn til å gå inn for å ha utbygginger i vassdrag som har de største verneverdiene.

Men regjeringen har fortsatt en mulighet til å gjøre et valg på naturvernets side i saken, når konsesjonssaken og klagebehandlingen endelig kommer til departementet. Jeg legger til grunn at Høyre faktisk, som også statsministeren har sagt, har det samme standpunktet i dag som i 2009 og følger opp forslaget fra 2009. Eller skal det være sånn at det er en statsråd fra Fremskrittspartiet som til slutt skal ta – kan ta – den riktige beslutningen: å si nei til en utbygging i et verneverdig vassdrag – og det er hele vassdraget? Selv om man utbygger bare nedre del, forsvinner Ørredalsfossen og det spektakulære i den. Man har muligheten til å sette naturverdiene øverst. Det er ingen grunn til nå å presse fram utbygginger i verneverdige vassdrag.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [10:33:14]: President! Har du noen gang pakket fjellsekken og tatt turen fra høyfjellet til Fitjadalsvatnet og videre nedover mot Hardangerfjorden? Har du kjent fossespruten fra Ørredalsfossen svale ansiktet etter en dag i solen? Har du sittet på en fjellhyll i kalde Fugladalen eller latt føttene kjenne Øystesevassdragets blågrønne vann sildre forbi? Da har du kjent

naturens velsignelse, og det er derfor SV i dag foreslår at Øystesevassdraget skal vernes.

Øystesevassdraget i Kvam ligger i en region med mye vannkraftproduksjon. Vannkraften har skapt store verdier for Norge. Verneplaner for vassdrag har også skapt verdier – verdier som vanskelig lar seg måle i kroner og øre – for de har sørget for at ikke all vassdragsnatur er blitt bygget ned. Vassdragene tas vare på til det beste for naturens mangfold, friluftslivets gleder og framtidige generasjoner. I den norske verneplanen for vassdrag hører Øystesevassdraget hjemme.

Vern av Øystesevassdraget har vært diskutert i mer enn to tiår, og i løpet av disse årene har alle partier på Stortinget, med unntak av Fremskrittspartiet, gått inn for vern, men dessverre aldri samtidig. I 2005 ba alle partier, bortsett fra Fremskrittspartiet, om at regjeringen startet forarbeidet med sikte på å verne Øystesevassdraget. Jeg og SV fremmet til og med forslag om at vassdraget burde vernes umiddelbart. I 2008 kom Norges vassdrags- og energidirektorat med sin vurdering. Den var at Øystesevassdraget har kvaliteter som klart kvalifiserer til å være en del av verneplanen for vassdrag. Landskapet, variasjonsrikdommen i naturtyper, fra fjell til fjord, og potensialet for friluftsliv – alt var viktig for NVE. NVE mente også at det at Øystesevassdraget er et fjordvassdrag, var viktig, nettopp fordi fjordvassdrag er for lite representert i verneplanen. De argumenterte derfor for å ta vare på hele vassdraget, fra fjell til fjord. Til SVs skuffelse fremmet ikke den rød-grønne regjeringen i 2009 forslag om å ta inn vern av elven da verneplanen for vassdrag ble supplert. I stortingsbehandlingen fremmet likevel både Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre forslag om at øvre del av elven burde vernes. I dag, syv år senere, stemmer Stortinget over SVs forslag om å supplere inn Øystesevassdraget i verneplanen for vassdrag. Vern støttes også på lederplass i Bergens Tidende.

Dette kunne vært en festdag for Øystesevassdraget. Tidligere i år gikk nemlig årsmøtet til Hordaland Arbeiderparti inn for å verne hele Øystesevassdraget. I spissen for vedtaket sto – nå dessverre avdøde – gruppeleder i fylkestinget Sveinung Valle. Vedtaket skjedde med knappst mulig flertall. Mindretallet på Arbeiderpartiets årsmøte ville bare verne øvre del av vassdraget. Alle støttet vern i en eller annen form.

Da Senterpartiet tidligere denne måneden varslet at de ville støtte Kvam kommunes posisjon og gå inn for vern av øvre del av vassdraget, var stortingsflertallet for vern av deler av elven i sikte. Men stortingsgruppen til Arbeiderpartiet lot utbyggingsinteressene vinne over naturen, stikk i strid med sitt eget fylkeslags vernevedtak. Arbeiderpartiet stemmer i dag mot forslag om å verne øvre del av elven, og dermed faller et mulig flertall sammen med SV, Venstre, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Miljøpartiet De Grønne.

Mens Jens Stoltenberg i sin nyttårstale kom med løftet om at tiden for de store vannkraftutbyggingene var forbi, er dagens energiminister Tord Liens mantra at tiden for de store vannkraftutbyggingene kan og bør ikke være forbi, slik han sa det på Statnetts høstkonferanse i 2014. I handling viser Arbeiderpartiet at de har kastet sin gamle le-

ders løfte på båten og i stedet støtter Tord Liens mantra. Ikke bare overkjører de sitt eget fylkeslag i Hordaland og sier nei til vern av Øystesevassdraget, men de sier også nei til SVs forslag om en helhetlig supplering av verneplanen. For Arbeiderpartiet er det ikke lenger utbyggingenes tid som er forbi, men vassdragsvernets. Og slik vingler Arbeiderpartiet videre i miljøpolitikken og viser at Høyre har rett i sin kritikk.

Høyre på Stortinget stemmer heller ikke for vern i dag, selv om de gikk inn for vern både i 2005 og i 2009, og selv om statsminister Erna Solberg nylig bekreftet at Høyre fremdeles ønsker vern av øvre del av vassdraget. De viser dermed at i spørsmålet om vingling gjelder prinsippet om at på seg selv kjenner man andre. Siden Arbeiderpartiet svikter, må vi nå håpe på at Høyre virkelig tar kampen for naturen i regjering og sørger for å vinne kampen om å verne Øystesevassdraget. Det er med andre ord opp til Erna Solberg og Tord Lien. Legger de fram et verneforslag for Stortinget, står SV, Senterpartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og MDG klare for å sikre henne og Tord Lien et bredt flertall.

For om man har vandret langs de gamle stolene som minner om tidligere generasjoners bruk av fjellet, kan man ikke bygge ned Øystesevassdraget. Derfor inviterer jeg Tord Lien til å oppleve Øystesevassdraget før han avgjør framtiden for det. Jeg vil gjerne invitere statsråden med meg på tur for å vise fram Øystesevassdragets velsignelser.

Presidenten: Da er neste taler statsråd Tord Lien. Vi venter spent på om det blir noen tur!

Statsråd Tord Lien [10:38:36]: La meg begynne med å si at jeg tilbringer mange, mange timer og dager i norsk natur. Øystesevassdraget har jeg vel aldri opplevd i friluftssammenheng, men kanskje det byr seg en mulighet.

Det er sånn at vassdragsvernet står sterkt i Norge. Nesten 400 vassdrag er helt eller delvis omfattet av verneplanen, og vassdragenes betydning for biologisk mangfold er betydelig. Det gjelder både de ikke-regulerte og de vernede vassdragene, og det gjelder i aller høyeste grad også de regulerte vassdragene som i mange tilfeller også inneholder et rikt biologisk mangfold.

Men det er viktig også for denne regjeringen å ivareta et representativt utvalg av de vassdragene som ikke er regulert. På samme tid er klimaendringene ikke noe som kan komme i framtida, det er noe som påvirker oss allerede i dag. Det betyr at vi er nødt til å legge til rette for å beskytte lokalsamfunn i Norge, ikke minst på Vestlandet, mot flom- og skredskader, og det betyr også at vi er nødt til å legge til rette for å produsere mer fornybar energi, og der vi i Norge, som jeg har beskrevet grundig i energimeldingen som nettopp er blitt lagt fram, ikke bare har nok fornybar kraft til å forsyne et kraftsystem som bruker kraften til langt flere formål enn våre naboland i Europa gjør, så har Europa et kraftsystem som fortsatt i betydelig grad er forsynt av kullkraft. Det Europa nå forsøker å gjøre, er å utvikle et mer fornybart kraftsystem med ikke-regulerbare kraftkilder – altså det Europa kommer til å etterspørre fra oss i framtiden, er effektbalanse som regulerte vassdrag kan gi.

Da Stortinget i 2009 behandlet avsluttende supplering av Verneplan for vassdrag, var Øystesevassdraget blant de vassdragene som ble vurdert. Olje- og energidepartementet mente den gangen at vassdraget ikke har spesielle verneverdier som tilsier at vassdraget bør tas inn i Verneplan for vassdrag, og at de verdiene som riktignok finnes i vassdraget, kan ivaretas gjennom konsesjonsbehandlingen av eventuelle konkrete prosjekter i vassdraget, noe Stortinget med betydelig flertall sluttet seg til den gangen.

Som jeg skrev i mitt brev til komiteen 12. oktober 2015, ser ikke jeg at det er kommet fram nye opplysninger som tilsier en annen konklusjon hva gjelder Øystesevassdraget, enn da Stortinget i 2009 valgte ikke å inkludere Øystesevassdraget i Verneplan for vassdrag.

I dag foreligger det to søknader om etablering av vannkraftanlegg i Øystesevassdraget. De er nå til behandling i departementet, basert på positiv innstilling fra NVE om at begge to bør få konsesjon.

Til representanten Eidsvoll Holmås: Jeg kan slå fast at regjeringen verken anser tiden for vern av vassdrag som forbi eller tiden for store vassdragsutbygginger for å være forbi. Tvert imot må det gå an å ha to tanker i hodet på én gang. Det må gå an å legge til rette for at vi bygger ut mer regulert kraft i dette landet fordi vi trenger kraften for å bygge et bærekraftig nordisk og europeisk kraftsystem, men også for å beskytte lokalsamfunn i Norge mot utfordringen med stadig mer heftig nedbør og dermed fare for flom og skred som det medfører.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Anna Ljunggren (A) [10:43:16]: NVE anbefaler jo konsesjon, men understreker at ved en eventuell utbygging vil god planlegging og oppfølging av anleggene i byggetiden gi skadevirkninger for miljø og landskap som kan være akseptable.

Kan statsråden garantere at han i sin behandling av konsesjonene vil vektlegge en skånsom utbygging, slik at vassdragets kvaliteter bevares?

Statsråd Tord Lien [10:43:42]: Olje- og energidepartementet er fortsatt på et veldig tidlig stadium i behandlingen av disse konsesjonssøknadene. Befaring vil presumptivt bli foretatt i tredje kvartal i år, men det er alltid en del av vår konsesjonsbehandling at vi legger til rette for å utforme våre eventuelle konsesjoner på en måte som gjør at man ivaretar alle kvalitetene i vassdraget, enten det gjelder biologisk mangfold og friluftsliv eller andre hensyn man måtte være opptatt av nasjonalt eller lokalt.

Rigmor Andersen Eide (KrF) [10:44:27]: Mindretallet viser til store negative konsekvenser ved utbygging av vassdraget. Vi snakker om urørt natur, friluftsliv og rekreasjon i et unikt fjordvassdrag.

Spørsmålene mine til statsråden blir: Er det klokt å ofre dette unike området for å tilby vel 4 000 kraft i et område som har overskudd på kraft? Og: Bør det være like lett

å legge til et vassdrag i verneplanen som det er å ta ut et vassdrag?

Statsråd Tord Lien [10:44:57]: Nå er jo disse to sakene til behandling i departementet, og vi er fortsatt på et tidlig stadium. Det er planlagt befarings i tredje kvartal i år, og derfor er det altfor tidlig å si om det blir gitt konsesjon, og hvilke vilkår som vil bli satt i en slik konsesjon. Men som jeg også sa til representanten Ljunggren, er det fullt mulig å ivareta mange av disse hensynene, både hensynet til friluftsliv og hensynet til biologisk mangfold, også i de tilfellene der det blir gitt konsesjon – uten at det nå går an å si noe om hvilke vilkår som vil bli lagt til grunn i denne saken fordi det ikke er besluttet ennå hvorvidt det skal gis konsesjon til det prosjektet som det er søkt for, verken for øvre eller nedre del av vassdraget.

Ola Elvestuen (V) [10:46:11]: Jeg kan anbefale statsråden å bli med på befarings langs Øystesevassdraget og se Ørredalsfossen – jeg gjorde det sist på lørdag. Det er et veldig konsentrert område, med stor variasjon.

Jeg vet ikke hvor mange hundre vannkraftkonsesjoner og søknader som ligger hos NVE, store og små. Det er en stor mengde, og det i en situasjon hvor vi har et kraftoverskudd i Norge. Samtidig er anbefalingen fra NVE, da de gjorde sin uavhengige, helhetlige vurdering, tydelig: Hele Øystesevassdraget bør vernes. Statsråden sier også i sitt innlegg at tiden for vern av vassdrag ikke er forbi. Når vi vet at det er nettopp fjordvassdrag som mangler i verneplanen, vil statsråden gjøre en vurdering av utvidelse av vern som også inkluderer Øystesevassdraget?

Statsråd Tord Lien [10:47:17]: Det foregår ikke noe arbeid i departementet nå for å utvide verneplanen for vassdrag. Stortinget har gjennomført en avsluttende supplering av verneplanen, men det er altså vernet nesten 400 vassdrag i Norge. Det er riktig at vi opprettholder et representativt utvalg av vernede vassdrag, uregulerte vassdrag, som Stortinget også har vært inne på flere ganger.

Det er mye snakk om mitt eget forhold til friluftsliv. Jeg må si at jeg har hatt den store glede å gå i fjellet både i Salten, på Helgeland, i Ofoten, i andre deler av Norge og i Skottland, og jeg må jo si at min opplevelse av naturen blir ikke nødvendigvis svekket av å se at man faktisk også har høstet av de rike ressursene naturen gir oss.

Når det gjelder alle disse konsesjonene, er det grundig omtalt i energimeldingen at småkraft gir ikke nødvendigvis mer av det vi trenger mer av, nemlig muligheten til å levere effektbalanse på vinterstid når vi fortsatt har knapphet på energi i deler av landet, i motsetning til hva regulert kraft vil kunne gjøre.

Presidenten: Hvis Elvestuen ønsker en replikk til, kan han få det.

Ola Elvestuen (V) [10:48:38]: Ja, gjerne – da blir det om konsesjon.

Statsråden sier i sitt innlegg at tiden for vern av vassdrag ikke er forbi, men så sier han i svaret på replikken at

nei, det er ikke noe arbeid som pågår for å verne ytterligere vassdrag, og han har også påpekt at det er 389 vassdrag som er vernet. Det vil si at den eneste måten vi nå kan få en utvidelse på, er ved statsrådets vurdering av klager på konsesjonsbehandling som kommer til departementet. I en situasjon nå hvor man har mange søknader inne, mange vil bli påklaget til departementet, må det være statsrådets oppgave å sortere disse slik at det nettopp er de som er minst kontroversielle, som blir bygd ut, og de kontroversielle, som Øystesevassdraget, kan bli ivaretatt. Da blir spørsmålet: Kan statsråden bekrefte at han i hvert fall vil gjøre en vurdering ut fra en helhet, slik at han har sine ord i behold, at tiden for vern ikke er forbi?

Statsråd Tord Lien [10:49:51]: Jeg kan selvfølgelig bekrefte at i vår behandling av konsesjoner er raden av de kontroversielle en del av vår saksbehandling. Vi legger vekt på hvilke hensyn lokale kommuner er opptatt av, vi legger vekt på balansen når det gjelder friluftsliv – og på biologisk mangfold, selvfølgelig.

Men tilbake til det representanten Elvestuen peker på. Jo, det er mange konsesjoner, og veldig mange av de konsesjonene er småkraftanlegg, som åpenbart bidrar til høyere volum av kraft produsert i Norge, men som ikke bidrar til det systemet vårt etterspør, og det Europa etterspør, nemlig muligheten for å levere effekt på vinterstid, når vinden ikke blåser og sola ikke skinner i Norge og Europa, og kraftsystemet vårt trenger effekt. Det mener jeg også er et hensyn vi er nødt til å ta i vår behandling av konsesjoner i departementet.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [10:51:06]: Flere talere har trukket fram at NVE har ment at det er verneverdier i vassdraget, men nå anbefaler utbygging. Men bare for å oppklare noe rundt en åpenbar sannhet: Hvis man spør NVE om et vassdrag inneholder verneverdier, og de svarer ja, og Stortinget avviser å verne, er det helt åpenbart at hvis man spør igjen om dette er et vassdrag som har vannkraftressurser som vi kan bygge ut, vil de også kunne anbefale utbygging, sånn som de har gjort i dette tilfellet.

Nå har det seg sånn at Erna Solberg til Bergens Tidende for om lag to uker siden sa veldig klart at hun mener fortsatt at øvre del av Øystesevassdraget bør vernes. Derfor har jeg ett spørsmål til Tord Lien: Vil statsrådets behandling av konsesjonssøknadene også kunne vurdere vern som et alternativ?

Statsråd Tord Lien [10:52:07]: La meg begynne med forholdet mellom Olje- og energidepartementet og NVE. Som tidligere medlem av regjeringen vet representanten Eidsvoll Holmås utmerket godt at en betydelig del av norsk forvaltning, inkludert departementsstrukturen, er bygd opp etter et overordningsprinsipp med sterke faglige miljøer også i departementene. Sånn er det også i Olje- og energidepartementet. Da Olje- og energidepartementet i 2009 gjorde en vurdering av Øystesevassdragets eventuelle spesielle verneverdier, var konklusjonen i departementet at slike verdier ikke var til stede, og at de verdiene som var til stede, kunne ivaretas gjennom konsesjonsbehand-

lingen som nå finner sted i Olje- og energidepartementet.

Så er denne saken på et tidlig stadium ennå. Hvorvidt det blir gitt konsesjon, er altfor tidlig å ta stilling til nå.

Rasmus Hansson (MDG) [10:53:20]: Verneverdiene i Øystesevassdraget er grundig dokumentert, og det er verdier knyttet til det vassdraget som kommer i tillegg, som ikke er like mye lagt vekt på, bl.a. at det er et av de siste og viktigste lakseførende vassdragene i en fjord som har fått mer juling enn noen andre fjorder i Norge av oppdrettsnæringen, noe som gjør denne elva ekstra viktig.

Så er det slik at vi, ettersom årene går, bygger ned mer av norsk natur, samtidig som forpliktelsene til å ta vare på biologisk mangfold og natur øker. Det tilsier at gjenværende urørt natur får stadig høyere verdi.

Spørsmålet er: Er statsråden enig i at verdien av urørt natur og av Øystesevassdraget nødvendigvis må være enda høyere i dag enn den var tidligere, da det ble vurdert som et verneverdig vassdrag? Og: Kommer statsråden til å legge en slik tenkning til grunn: at verdien av urørt natur øker for hvert år som går?

Statsråd Tord Lien [10:54:27]: Jeg har ikke noe problem med å anerkjenne at verdien av urørt natur ikke bør neglisjeres. Det at norsk ungdom og voksne også i framtiden kan oppleve urørt natur, også urørt vassdragsnatur, er selvfølgelig noe som er verdt å opprettholde.

Samtidig er det slik at vi står overfor en klimautfordring i Norden og Europa som ikke er ubetydelig. Det betyr både at vi må beskytte lokalsamfunnene mer enn tidligere mot flom og skred, og at vi må legge til rette for økt produksjon av fornybar energi for både nasjonale og internasjonale formål.

Så gjentar jeg det jeg sa: I 2009 hadde departementet en høring og en grundig gjennomgang og konkluderte da med at det ikke var spesielle kvaliteter som ikke inngår i vassdrag som allerede er vernet, og at disse verdiene, som åpenbart er til stede, godt kan ivaretas gjennom departementets konsesjonsbehandling.

Presidenten: Replikskordskiftet er dermed omme.

De talerne som heretter får ordet, har en talletid på 3 minutter.

Astrid Aarhus Byrknes (KrF) [10:55:50]: Øystesevassdraget er eitt av dei få vassdraga som er igjen samanhengande frå fjell til fjord i heimfylket mitt, Hordaland. Området har ein fantastisk natur. Det er svært mykje brukt som friluftsområde, og her går dei gamle buferdsvegane frå Hardanger til Hamlagrø. Her er vegane til Breidablikk og Vending. Fugladalen og Vossadalen er naturområde av svært høg kvalitet. Dei som har vore på synfaring, har sett dette, og derfor burde eigentleg heile komiteen ha vore der og sett. Kanskje er det for sjeldan at vi på dette huset er på synfaringar?

Ved handsaming av verneplanen for vassdrag sist valde stortingsfleirtalet ikkje å gå for vern av dette unike vassdraget. Lat oss ikkje vera formalistiske. Det er rett nok

uvanleg å gjera vernevedtak på bakgrunn av eit representantforslag, men dette hastar, og det er mogleg å retta opp feila frå i går – sist gong Stortinget handsama verneplanen og utelét Øystesevassdraget. Etterkomarane våre treng dette området, dei treng det til rekreasjon, og ved vern vil vi gjera dei ei stor teneste.

Kristeleg Folkeparti er ikkje imot kraftutbygging, men vi må spara nokre av desse perlene som er urørde, for komande generasjonar, og for turistar som òg kjem for å oppleve både vill og urørt norsk natur. Det er òg ein viktig del av inntektsgrunnlaget i notid og i framtid, og det handlar òg om turisme som næringsutvikling.

Øystesevassdraget er eit friluftsområde, ein naturpark av uvanleg høg kvalitet – det har stor eigenverdi og er heilt unikt. Måtte naturen vinna fram i dag.

Kjersti Toppe (Sp) [10:58:16]: Eg er ikkje frå Kvam, men eg var så heldig å få ha turnustenesta mi i Kvam herad, der eg budde i Øystese, på veg opp til Fitjadalen. Så ja, eg har fått oppleve velsigninga til Øystesevassdraget, slik representanten Heikki Eidsvoll Holmås sa det i innlegget sitt.

I NVE si innstilling frå 2006 stod det at Øystesevassdraget har «kvaliteter som klart kvalifiserer vassdraget til å være en del av verneplan for vassdrag». Vassdraget vart likevel ikkje innlemma i verneplanen, men i saka står det at Stortinget oppnar opp for ny vurdering av vern dersom konsesjonshandsaminga syner at utbygging av vassdraget ikkje er aktuelt.

Eg meiner det er fleire forhold som er endra sidan 2009. I NVE si anbefaling i 2006 stod det at vassdraget «er svært mye brukt til friluftsliv og rekreasjon». Dette bildet er sterkt forsterka. Bergensregionen er i vekst, og sjølv i dag har så mange som kanskje 300 000 menneske dette som eit relativt nært friluftsområde.

Hordaland fylke har no kartlagt friluftsområda regionalt. Her vert Kvammafjella kategoriserte som eit utfartsområde som er verdsett som svært viktig. Fitjadalen er verdsett som eit viktig område. Også landskapskartlegginga som Hordaland fylke fekk gjennomført i 2011, forsterka NVE si vurdering frå 2006 om «variasjonsrikdom» med omsyn til landskap. Landskapet ved utløpet av Øysteseelva i Hardangerfjorden er f.eks. her verdsett som eit område med stor verdi.

NVE uttalte i 2006 at Øystesevassdraget er «relativt urørt, samtidig som det ligger inn mot en region som er forholdsvis tungt berørt av kraftproduksjon». Dette punktet er òg forsterka sidan den gongen. Det ligg no føre planar og søknader om fleire kraftoverføringar frå småkraftverk i nærområdet til Øystesevassdraget.

Det er òg eit poeng at sjøauren i Øystesevassdraget har status som trua. Endringar i vassføringsregimet vil vera svært uheldig for den lakseførande strekkinga. Ei utbygging i den nedre delen vil kunna ta omsyn til dette. Ei utbygging i den øvre delen vil gjera dette vanskeleg.

Fleirtalet på Stortinget – Høgre, Framstegspartiet og Arbeidarpartiet – vil ikkje gå inn for vern av enkeltvassdrag utan ei heilskapleg revidering eller supplering av Verneplan for vassdrag. Eg meiner dette er å skjula seg bak prinsipp, i ei sak som absolutt handlar om politikk.

Hordaland Arbeidarparti gjekk på årsmøtet sitt inn for fullt vern av Øystesevassdraget. At dei no vert partiet som skapar fleirtal for å opna for full utbygging av Øystesevassdraget, er trist. Hordaland Senterparti har i denne saka arbeidd for vern av den øvre delen av vassdraget. Det er her konsekvensane for natur og friluftsliv er størst. Dette forslaget burde kunna fått fleirtal på Stortinget i dag.

Per Rune Henriksen (A) [11:01:32]: Ettersom vedtakene i Hordaland Arbeiderparti får en sånn rørende omsorg fra noen av partiene, representantene og saksordføreren i denne salen, tenkte jeg at jeg skulle si noen ord om det.

Det Hordaland Arbeiderparti gikk for, var å verne et vassdrag fordi det hadde den karakteren som også NVE pekte på i 2009 – nemlig et urørt vassdrag fra fjell til fjord. Det er det store poenget. Det er vakkert. Ja, det er mange vassdrag som er vakre, og naturen er generelt vakker. Det i seg selv skal ikke være et grunnlag for vern. Det ligger i måten vi plukker ut vassdrag til verneplanen.

Det at vi ikke vant fram i stortingsgruppen med de argumentene, tar vi til etterretning. I Arbeiderpartiets stortingsgruppe har vi gode diskusjoner, hvor det er argumentene som vinner fram, uavhengig av budbringerne av det. Denne gangen vant ikke Hordaland Arbeiderparti fram med sitt syn. Det tar vi til etterretning. Men jeg reagerer noe på den pessimismen og den veldig begrensede tiltroen som ligger til vårt konsesjonsbehandlingssystem når det gjelder vannkraftutbygging.

Det er jo ikke akkurat sånn at Bjoreidalen er ødemark blottet for naturopplevelser fordi det er et regulert vassdrag. Det er ikke sånn at de andre vassdragene i Hordaland, der riktig mange er regulert, er helt rasert og ikke verdt et blick fra mennesker. Det er ikke sånn. Jeg er overbevist om at etter en konsesjonsbehandling, og dersom departementet gir konsesjon til utbygging, vil vi fortsatt ha et vakkert turområde. Vi vil fortsatt ha dette som en arena for naturopplevelser for dem som bruker dette området i dag, vi vil kunne ta vare på det biologiske mangfoldet, og vi vil verne de naturverdiene som er der. Jeg forutsetter at departementet legger til rette for det i sin konsesjonsbehandling, og også – dersom det blir gitt utbyggingstillatelse – at det da blir lagt inn føringer i den.

Det jeg må si jeg har litt større problemer med å forstå – nå er det jo sånn at prinsipper det skal man ikke ha i denne debatten, har jeg forstått – er det synet at man skal verne den øvre delen, men ikke den nedre delen, at det er greit. Da mener jeg at man i hvert fall ikke kan begynne å trekke inn NVEs vurderinger i dette, for vurderingen fra NVE handler om et helhetlig, uregulert vassdrag fra fjell til fjord. Det var argumentet fra NVE. Hvis man går inn for utbygging i nedre del, har man ikke lenger det argumentet i det hele tatt. Da står man igjen med at det er vakkert i den øvre delen. Og det skal vi ta vare på også ved en eventuell utbygging.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [11:04:50]: Jeg vil gå i rette med et par av påstandene som kom fra Tord Lien. Han mener at det er viktig å bygge ut mer vann av hensyn til klimaet. Jeg synes det er litt underlig når det bare er en

uke siden Tord Lien selv la fram en stortingsmelding – en energimelding – der det viktigste grepet han tok, var å avskaffe støtte til ny fornybar energi. Da er det vanskelig å si at det er viktig å få mer. Det er ikke veldig troverdig å hevde det Tord Lien da hevder. Hvis han er opptatt av effekt til utlandet, ville det vært logisk å foreslå bygging av flere utenlandsforbindelser enn dem Stortinget allerede har godkjent. Det har ikke Tord Lien tatt til orde for i energimeldingen sin.

Så må han ikke framstille beslutninger i departementet som om det er utelukkende faglige beslutninger. Det er å framstille seg selv som usjarmerende naiv. Det synes jeg ikke er lurt å gjøre, for alle beslutninger som fattes av departementet, er det statsråden som står til ansvar for. Alle stortingsmeldinger, som f.eks. meldingen om vern av vassdrag, suppleringen av vassdragsvernet, er det regjeringen som fremmer. Ja, det ligger faglige beslutninger i bunnen, men det er politikerne som fatter beslutningen, og da må ikke statsråden framstille det som om dette handler om embetsverkets vurdering.

Selv om jeg har sittet 15 år på Stortinget snart, blir jeg fortsatt provosert over at statsråden bevisst lar være å svare på spørsmålet som jeg stilte. Jeg stilte følgende spørsmål til statsråden: Vil vern av øvre del av Øystesevassdraget være noe som blir vurdert i forbindelse med konsesjonsbehandlingen, som statsministeren i offentlighet gir uttrykk for at hun fortsatt ønsker, eller er det bare spill for galleriet av statsministeren når hun sier at hun mener det samme i dag om vern av øvre del av vassdraget som hun gjorde sist gang dette ble behandlet?

Til Arbeiderpartiet og Per Rune Henriksen, som sier at her er det ikke riktig å være prinsipiell – her er det ingen som ønsker å være prinsipiell i salen – vil jeg bare si følgende: Arbeiderpartiet har tatt beslutningen, en prinsipiell beslutning, slik jeg forsto Anna Ljunggren i innlegget hennes, om at man ikke vil verne enkeltvassdrag, men se verneplaner i en helhet og i en sammenheng. Vel, vi fremmer faktisk akkurat det forslaget, om å be regjeringen få en helhetlig supplerings av vassdragsvernet. Men det stemmer også Arbeiderpartiet imot. Da er det bare å slutte at Arbeiderpartiet er imot videre vern.

Ola Elvestuen (V) [11:08:17]: Først til representanten Per Rune Henriksen: Jeg har faktisk stor respekt for beslutningen til Hordaland Arbeiderparti, jeg synes de har en veldig god begrunnelse – at det er nettopp helheten i vassdraget som er grunnen til at det bør ivaretas, det er det korte strekket der en har den store variasjonen. Men det kan ikke være sånn at det er et argument for utbygging at det er andre vassdrag som fortsatt kan gi naturverdier å gå i selv om det er naturinngrep. Det er jo en selvfølge at NVE når man tillater utbygging, legger til grunn en kvalitet som gjør at inngrepet er så lite som mulig.

Det som er det unike med Øystesevassdraget, er jo heller ikke at man ikke ser inngrep. Hvis staten er bekymret for at man ikke har muligheten til å se kraftlinjer, så har man det. Her går jo de berømmelige tidligere omtalte monstermastene rett over. De står der rødmalte og synlige, så det er god anledning til å se dem. Det som er viktig

med Øystesevassdraget, er jo nettopp at det er en elv som renner fritt. Her er det heller ikke noen diskusjon om flom. Her tar man vannet fra Øystesevassdraget og leder det over til Samnanger. Det er klart at det gir store endringer i hele vassdraget. Det er også derfor det er viktig å ivareta hele vassdraget. Det er utbygging av den øvre delen som gir størst negativ virkning særlig for laksen og den anadrome fisken i de helt nedre delene av vassdraget.

For Venstre er det slik at ja, vi vil ha hele vassdraget vernet, men hvis vi må velge, så er de største negative virkningene for naturen i den øvre delen. For landskapet og for fossen vil også utbygging av den nedre delen ha store konsekvenser, for Ørredalsfossen vil ikke ha den spektakulære formen den har i dag. For den vil utbygging ha negativ betydning. Når det gjelder laksefiske, vil en fortsatt kunne ha en vannføring for laksen som gjør at den kan beholde sin posisjon.

Ut fra debatten blir det det samme igjen: Arbeiderpartiet ville ikke verne vassdraget da det var en helhetlig vurdering. Da la man det over i en konsesjonsbehandling. Når NVE følger den vurderingen fra 2009 når de behandler en konsesjon, vil man heller ikke se på det på nytt når man har det som enkeltsak.

Høyre var for da det var snakk om en helhetlig vurdering, men når vi nå faktisk kan verne, vil man ikke gjøre det.

Da blir det til slutt til at det er statsråden som må ta det helhetlige ansvaret. Verneverdiene er det ingen som bestriker. Det er verneverdier som ellers ikke er vernet. Statsråden må her ta ansvar og sørge for at Øystesevassdraget til slutt blir vernet.

Rasmus Hansson (MDG) [11:11:42]: Det er i hvert fall én ting som vi må legge oss på minne i Stortinget når vi arbeider sammen for å finne løsninger på den klimautfordringen vi har, og det er at løsningen er ikke å helle resten av naturen ut med badevannet. Gjør man det, har man skjønt veldig lite av hva klimaproblemet går ut på, for det klimaproblemet går ut på, er at det ødelegger naturgrunnlaget. Det at det blir varmt, er ikke et problem i seg selv – det er det at naturgrunnlaget og grunnlaget for å produsere mat, og alle andre sider ved det, ødelegges. Derfor er det å bevare natur en ekstremt viktig del av å løse klimaproblemet. Det er et stort problem i norsk klimadebatt at det synes som om veldig mange oppfatter det omvendt, nemlig at klimaproblemet er blitt et sterkere argument for å ødelegge resten av naturen vår.

Og så er vi i den situasjonen, som mange har påpekt, at vi har et stort overskudd av fornybar energi i Norge. Det er i og for seg bra, den skal vi nok få bruk for, men det er altså ikke slik at vi sitter med klare og detaljerte planer for hvordan vi skal bruke det kraftoverskuddet. Vi famler tvert imot i blinde og havner i en situasjon hvor kraftprisene blir så lave at de blir et hovedargument for å undergrave energieffektivisering, som egentlig er et kjempepotensial og veldig nødvendig å gjennomføre. Og, framfor alt: Lave kraftpriser brukes – ikke minst i denne salen – som et argument for ikke å satse på utvikling av virkelig nye, virkelig lovende, virkelig viktige energiteknologier, f.eks.

havvind. Vi er kommet i en situasjon hvor det at vi bygger ut stadig mer og fornybar kraft med tradisjonell teknologi i Norge, gjør Norge til en stadig større sinke i utvikling av fornybar energiteknologi, som andre land satser på, og som Statoil og andre norske selskaper satser på i utlandet, mens regjeringen altså hindrer sitt eget fornybarlokomotiv – Statkraft – i å gjøre det samme, nemlig å bygge ut de teknologiene som vi virkelig trenger.

Vi har her fått et godt eksempel på at når Høyre faktisk må levere på naturvernloftene sine, så gjør de det ikke. Når Arbeiderpartiet faktisk har mulighet til å levere på naturvernloftene sine, så gjør de det ikke. Dette er norsk naturverns store tragedie, at de store, tunge partiene ikke holder det de lover. Men vi har altså fortsatt en mulighet – og det vil jeg understreke, basert på de uttalelsene som statsministeren har kommet med – for at regjeringen i siste omgang i hvert fall verner øvre del av Øystesevassdraget, og dermed i hvert fall delvis leverer på sine egne naturvernlofter.

Statsråd Tord Lien [11:14:54]: Når jeg hører denne debatten, så høres det nesten ut som at dette er bære eller briste for hele vassdragsvernet. Da finner jeg grunn til å minne om at etter avsluttende supplering av Verneplan for vassdrag fra 2009, så er nesten 400 vassdrag i Norge helt eller delvis vernet.

Det var representanten Eidsvoll Holmås som fikk meg til å ta ordet. I energimeldingen beskriver regjeringen hvordan volumet av kraft i det nordiske kraftsystemet er høyt, samtidig som det helt åpenbart er viktig å legge til rette for fortsatt lønnsom utbygging av fornybar kraft i Norge. Og når vi vet at regulerbar kraft ofte har en lavere utbyggingskostnad per kWt, men også kan få en langt høyere verdi for hver kWt produsert, nettopp fordi de kan utnytte svingningene i markedet, og nettopp fordi de kan produsere kraft om vinteren, så er lønnsomheten ofte høyere. Og det er nå slik at en betydelig del av velferden vår er basert på inntekter fra energiresurser. I framtiden må en større del av dem være fornybare. Det gjelder også naturinngrep, både fordi du får mer kWt ut av inngrepene, og fordi regulerbarheten i seg selv gjør at behovet for ny kraftinfrastruktur, altså ny infrastruktur for å flytte kraft, blir mindre, nettopp fordi du kan slå av og på produksjonen. Så det er også noe som taler for økt betydning av regulerbar kraft i framtiden.

Jeg vet ikke hvilken energimelding representanten Eidsvoll Holmås har lest – hvis han påstår at regjeringen ikke sier at vi ønsker å legge til rette for fortsatt utvikling av internasjonal krafthandel. Denne regjeringen har gitt konsesjon til en 50 pst. økning i handelen med utlandet. Og det står klart og tydelig i meldingen at dette skal vi fortsette med, men vi er nødt til å forstå hvordan denne økningen påvirker vårt eget system, bl.a. i form av økt transmisjonskapasitet innenlands, før vi går videre.

Jeg må innrømme at jeg tror nok at representanten Eidsvoll Holmås forsto utmerket godt hva jeg sa. Det er ingen tvil om at Terje Riis-Johansen hadde ansvaret for beslutningen som ble tatt i 2009, og jeg har ansvaret for beslutningen som regjeringen har tatt i denne saken. Det er

det ingen tvil om. Samtidig er det slik at vi har bygd opp systemet som vi har, med et departement og en minister som leder for et faglig kompetent embetsverk, men at beslutningen og vurderingen, ansvaret for vurderingen, selvfølgelig til syvende og sist ligger hos den til enhver tid sittende olje- og energiminister.

Anna Ljunggren (A) [11:18:09]: Jeg vil bare sitere det som ligger i merknadene fra oss, at:

«en vurdering av om Øystesevassdraget har særskilte kvaliteter, som ikke er til stede i vassdrag som allerede er vernet, best kan gjøres gjennom en konsesjonsbehandling.»

Det betyr ikke at vi er imot framtidig vern av vassdrag. Nei, viser det seg at vassdrag med kvaliteter som ikke allerede er vernet, bør vernes, så vil vi sterkt vurdere det. Men vi har sagt at en konsesjonsbehandling skal legges til grunn for om Øystesevassdraget skal vernes eller ikke, og NVE anbefalte rett før jul at saken vurderes i Olje- og energidepartementet, og at det ikke er særskilte kvaliteter i vassdraget, som ligger til grunn for at det ikke eventuelt skal kunne bygges ut.

Det vil alltid være enkelte som stadig vil utfordre verneplanen, og representanten Rigmor Aasrud utfordret jo statsråden på nettopp dette. For Arbeiderpartiet er det ikke aktuelt å ta ut vassdrag som allerede er vernet, fra verneplanen. Vi har lang tradisjon for vern, vi tar vern på alvor, men det vil ved enkelte tilfeller kunne være behov for å vurdere om man skal sette i gang tiltak for å hindre flom og sikre at lokalsamfunn ikke blir hardt rammet.

Da Stortinget vedtok avsluttende supplering i denne salen 9. juni 2009, ble det satt to prinsipper for videre kraftutbygging. Det ene var at lokale myndigheters syn skulle vektlegges i forbindelse med konsesjonsbehandling, og det forutsetter vi fra Arbeiderpartiet at Olje- og energidepartementet tar med seg inn i vurderingen som nå skal gjøres. Det andre var at dersom det skulle bli kraftutbygging, må det bli skånsomt for å sikre vassdragets kvaliteter. Jeg vil understreke at disse prinsippene fortsatt er Arbeiderpartiets politikk. Det er ikke å være teknokratisk, men det er politisk.

Odd Henriksen (H) [11:20:23]: Det er interessant å høre at det er noen som har enerett på om beslutninger man tar, er for eller imot miljøet. Det er faktisk ikke slik. Det er faktisk slik at også vi i Høyre har en sterk tradisjon for å verne det som bør vernes, og ta gode, grundige vurderinger av hvordan dette skal skje.

Det kunne være fristende å gå inn i en debatt om energimeldingen. Jeg skal ikke gjøre det, men jeg er i hvert fall glad for at det er vi på Stortinget som skal sette rammen for hvordan man skal håndtere framtidig fornybar energi. Og jeg er veldig glad for at vi ikke da skal vurdere hva vi skal bygge ut eller ikke bygge ut, og om vi har kraftunderskudd eller kraftoverskudd. Det hadde blitt spennende å se hvilke næringer vi ville ha stått igjen med hvis det var kortsiktige vurderinger av et kraftoverskudd som skulle danne grunnlaget for den framtidige energipolitikken i Norge. Det hadde blitt spennende å se på, og slik kan det ikke være. Jeg

tror det er lurt at vi legger rammen, og så har verden rundt oss noe å forholde seg til, slik at vi får den utviklingen som vi ønsker nasjonalt, og at vi tar ansvar internasjonalt. Slik tror jeg vi skal håndtere det også i framtiden, og slik tror jeg også Høyre kommer til å håndtere denne typen saker i årene som kommer.

Men det er jo ikke dermed sagt at vi bygger ut alt som kan bygges ut, og at vi ødelegger natur. Jeg har tiltro til at det vi snakker om her, er om vi skal supplere verneplanen eller ikke. Det er det denne saken egentlig handler om. Vi har sagt at vi har hatt en grundig vurdering. Når verneplanene og hvilke vassdrag som skal ha en helhetlig vurdering, skal legges til grunn, er det fornuftig at dette skjer gjennom en helhetlig vurdering av alle de vassdragene som man har til disposisjon.

Det som skal gjøres nå, er at man skal ha en konsekvensbehandling. I den konsekvensbehandlingen skal man ta vare på verdiene på en best mulig måte, slik at hvis man eventuelt gir konsesjon, gjør man det på en så skånsom måte at de naturverdiene som er der, ikke ødelegges, og at man tar hensyn til naturmangfoldet.

Så kunne det vært fristende å lage en historie fra min egen kommune, hvor jeg kunne ha tatt med representanten Heikki Eidsvoll Holmås til et vassdrag som er utbygd. Vi kunne ha startet i Tjorvi, vi kunne ha fisket kilosørret og dratt videre nedover, sett på svanene og de vakre endene som er i vassdraget, koset oss videre nedover, sett på naturmangfoldet og fossekallen i et allerede utbygd vassdrag. Det går altså an å ta hensyn både til miljøet og til en skånsom utbygging, hvis man ønsker, og hvis man vil. Og jeg har faktisk tiltro til at det er de som skal gi konsesjon, fullt kapable til å gjøre.

Presidenten: Representanten Heikki Eidsvoll Holmås har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [11:23:16]: Jeg blir gjerne med Odd Henriksen, takk for invitasjonen. Jeg håper statsråden svarer like positivt på min invitasjon.

Til Odd Henriksen er det en ting som er viktig å si om Høyres linje i denne saken: De var for å supplere sist med dette konkrete vassdraget. Det stemte de for sist. Denne gangen stemmer de imot, angivelig på grunn av at de ikke vil behandle ett vassdrag for seg, men de stemmer også imot muligheten til å få supplert verneplanen på en helhetlig måte. Hvis de mener alvor med det Erna Solberg sier, så burde de jo stemt for å få en helhetlig vurdering av verneplanen, slik at man også kunne fått en behandling av Øystesevassdraget på nytt.

Til Tord Lien – han har hatt ordet to ganger nå, men han har fortsatt ikke svart på spørsmålet mitt: Vil vern være en av de tingene som vurderes i forbindelse med konsekvensbehandlingen? Og hvis han ikke svarer positivt på det spørsmålet, da kan vi ikke slutte annet enn at Erna Solbergs uttalelse om at hun fortsatt ønsker vern av øvre del av Øystesevassdraget, er spill for galleriet.

Presidenten: Representanten Ola Elvestuen har hatt

ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Ola Elvestuen (V) [11:24:38]: Til Odd Henriksen: Ja, selvfølgelig er det også kvaliteter i vassdrag som er utbygd – det skulle egentlig bare mangle. Slik vil det jo alltid være. Vi må forvente at det er en kvalitet der, men her er det jo det unike ved Øystesevassdraget som blir borte. Det er nettopp at man har dette korte strekket, at man har den frie flomelva og den variasjonen som ligger der nå, som vil bli borte. Det vil bli en helt annen elv med andre kvaliteter. Det unike vil ikke være der som før.

Men så til selve saken om Øystesevassdraget: Det er ikke slik at dette ikke har vært en debatt og en diskusjon. Det har det jo vært hele perioden siden 2009. Saken har ligget der som en uenighet. Det som er forskjellen fra 2009, er at vi har hatt et valg i mellomtiden, som gjør at nå har man et flertall for å få gjennomført det som er Høyres syn, og som var Høyres syn i 2009. Og man må jo kunne forvente at partier har en stødighet som gjør at når man får muligheten, så gjør man det som man har synliggjort og gått til valg på tidligere.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1.

Sak nr. 2 [11:25:52]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Nasjonal forsvarsindustriell strategi (Innst. 185 S (2015–2016), jf. Meld. St. 9 (2015–2016))

Presidenten: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at debatten blir begrenset til 70 minutter, og at taletiden blir fordelt slik: Arbeiderpartiet 20 minutter, Høyre 15 minutter, Fremskrittspartiet 10 minutter, Kristelig Folkeparti 5 minutter, Senterpartiet 5 minutter, Venstre 5 minutter, Sosialistisk Venstreparti 5 minutter og Miljøpartiet De Grønne 5 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til inntil fire replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen innenfor den fordelte taletid.

Videre foreslås det at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [11:26:52] (ordfører for saken): Forsvarsindustrien er en av Norges ledende næringer. Forsvarsindustrien bidrar til norsk forsvarsevne, nasjonal selvstendighet, innovasjon, avansert teknologisk kunnskap og utvikling, internasjonal konkurransekraft, flerbruksteknologi, internasjonalt samarbeid, arbeidsplasser, spredt bosetting og skatteinntekter. I tillegg til dette er forsvarsindustrien konjunkturuavhengig.

Dette til tross forsøker flere politiske partier og ulike skattefinansierte organisasjoner å gjøre sitt ytterste for at forsvarsindustrien skal få stadig vanskeligere vilkår. Man sager med andre ord av grenen man selv sitter på. De

samme politiske strømningene er for øvrig også i stor grad motstandere av norsk oljeaktivitet og mener at Norge skal leve av noe de kaller «det grønne skiftet». Hvordan dette skiftet skal innbringe nødvendige milliarder i skatter, er noe uvisst. Man skal visstnok hente enda flere av dem. Paradokset blir komplett når de samme politiske strømningene uten unntak er tilhengere av en omfattende velferdsstat og en stor offentlig sektor som skal administrere den – ja, de lever sågar av den. Men dette skal jeg la ligge.

Norsk forsvarsindustri er godt posisjonert for fortsatt vekst og utvikling. Produktporteføljen består av modne, men moderne løsninger i verdensklasse. Mens andre snakker og leter etter gründere og politikerskapt innovasjon, leverer norsk forsvarsindustri dette ved hjelp av egen kompetanse og leveransedyktighet.

Meld. St. 9 for 2015–2016 viser at norsk forsvarsindustri på visse områder er verdensledende. Med fallende oljepriser og stor ledighet blant ingeniører vil norsk forsvarsindustri kunne hente spisskompetanse fra flere sektorer, noe som vil skape rom for utvikling og som resultat skaper synergier for produkter i det sivile markedet. Et godt eksempel på dette er klyngen av teknologibedrifter i Kongsberg Teknologipark, hvor bedrifter gjennom samarbeid og konkurranse bl.a. utvikler kompositt, maritime løsninger og romteknologi. En annen er industriparken på Raufoss, hvor Nammo ikke kun produserer ammunisjon, men også romteknologi og avanserte metoder for demilitarisering. Ledende forsvarsindustribedrifter har også et betydelig antall norske underleverandører som aktiviserer og sysselsetter i distriktene landet over.

Alt snakk om at fremtidens arbeidsplasser må skapes gjennom å legge til rette for etableringen av nye gründerbedrifter, er sterkt overdrevet. Mens man skal lete lenge etter norske gründere som har skapt et høyt antall varige arbeidsplasser over tid, skaper forsvarsindustrien nye høyteknologiske arbeidsplasser hver eneste dag. Det er alltid spennende å følge en gründeridé i håp om at det leder til sysselsetting av betydning, men det er langt klokere å legge til rette for og støtte opp om etablerte høyteknologiske bedrifter som har vist at de evner å skape nye, avanserte teknologiske produkter – og ikke minst evner å tjene penger og betale skatt for å finansiere vår felles velferd.

Det internasjonale forsvarsmateriellmarkedet er preget av proteksjonisme. Ja, det er faktisk slik at denne industrien er unntatt konkurransebestemmelsene som gjelder for øvrig industri. Det er viktig at også Norge bruker politisk styring for å sikre egen industri og samtidig utvikle strategisk materiellsamarbeid med våre alliansepartnere i NATO.

Regjeringen sikrer med denne meldingen forutsigbare rammer for forsvarsindustrien og forsikrer om at internasjonal konkurranse på feltet skal skje på like vilkår. I praksis betyr dette at Forsvaret primært bør velge norsk forsvarsindustri ved utvikling, videreutvikling, vedlikehold og anskaffelser innenfor de åtte teknologiområdene som regjeringen i samråd med Forsvaret og forsvarsindustrien definerer som strategiske for å opprettholde nødvendig kompetanse, Forsvarets behov og nasjonale sikkerhetsin-

teresser. Det betyr at man ved anskaffelser bør bruke norsk forsvarsindustri, men dersom man finner andre grunner til ikke å bruke norsk forsvarsindustri, skal norsk forsvarsindustri være der som gjenkjøpspartner, også i de tilfeller hvor man velger en annen løsning.

Det betyr at prisen på materiellet som ønskes anskaffet eller utviklet innenfor disse områdene, ikke skal tillegges avgjørende vekt, og at andre hensyn trumfer anskaffelsespris. Det betyr imidlertid ikke at anskaffelseskostnader ikke er viktig, men at kjøp og utvikling av forsvarsmateriell fører til årelange internasjonale bindinger som kan redusere norsk forsvarsindustri.

Mange går i den villfarelse at anskaffelser av nødvendig materiell til Forsvaret er en ren utgiftspost. Det stemmer ikke. Gjennom aktiv bruk av internasjonalt anerkjente gjenkjøpsavtaler og andre former for internasjonalt samarbeid selger norsk forsvarsindustri for 99 øre for hver krone Forsvaret kjøper forsvarsmateriell for. Ja visst er forsvarssystemer dyre å anskaffe, og kostnadene er økende, men parallelt eksporterer norsk forsvarsindustri stadig mer. Ingen annen offentlig virksomhet kan vise til en slik konsekvent sammenheng.

At regjeringen nå konkretiserer og prioriterer åtte teknologiområder, betyr ikke at også annen norsk forsvarsindustri skal gis gode rammebetingelser for leveranser til Forsvaret. Et eksempel på dette vil være krypteringsteknologi, som blir stadig mer etterspurt, og som er et område som norsk industri er konkurransedyktig på. Jeg vil legge til at det finnes norske krypteringsbedrifter som har oppnådd kontrakter i utlandet på bare konkurransemessig grunnlag, og det er imponerende.

Det er blitt veldig populært å snakke om hva vi skal leve av i fremtiden. Norsk forsvarsindustri er fremtiden. Den skaper, utvikler, vedlikeholder, sysselsetter, samarbeider og betaler skatt, og samtidig sikrer den forsvarsevnen og opprettholder fred – en unik og enestående kombinasjon. Vi bør alle være stolte av norsk forsvarsindustri.

Line Henriette Hjemdal hadde her overtatt presidentplassen.

Marit Nybakk (A) [11:33:07]: La meg først få si at debatten i denne saken også henger sammen med neste sak, som er Meld. St. 8 for 2015–2016, om eksport, som altså ikke ligger i denne meldingen, selv om den omhandler rammebetingelser for eksport. Det kommer i neste sak.

Forsvarsindustrien er en integrert del av vår forsvarspolitik. Eller for å si det med meldingen:

«Eksistensen av nasjonal forsvarsindustri er sterkt knyttet til nasjonale sikkerhetsbehov.»

Jeg er enig med regjeringen i at en nasjonal forsvarsindustri med kompetanse på kritiske kapabilitets- og teknologiområder kan være avgjørende for vår evne til å ivareta nasjonal sikkerhet.

De siste 20–30 år har forsvarsindustrien i mange land vært gjennom en omfattende omstilling. Det innebærer og inkluderer samarbeid mellom land om materiellinvesteringer.

Eksempel på et utviklingssamarbeid var utviklingen av

Joint Strike Fighter – eller F-35 – over en lang tidsperiode mellom åtte NATO-land, bl.a. Norge, som årlig betalte til utvikling av prosjektet. Eksemplene er flere, ofte knyttet til mindre forsvarsanskaffelser. I tillegg til samarbeid innenfor NATO-alliansen inkluderer det samarbeid om forsvarsmateriell mellom de nordiske land, dvs. tre NATO-land og to nøytrale land. De to nøytrale landene er også medlemmer av EU og EUs forsvarspolitik. Dette er på mange måter en del av, for ikke å si *det* forsvarspolitiske samarbeidet i den nordiske forsvarsorganisasjonen NORDEFCO. Det er et samarbeid som skjer både på tvers av og på tross av de ulike sikkerhetspolitiske forankringer som landene i Norden har, og det er et økende samarbeid.

Det er interessant og viktig at NATO har uttrykt støtte til denne typen regionalt samarbeid om forsvars- og sikkerhetspolitikk mellom NATO-land og ikke-NATO-land. Dette samarbeidet er viktig for industrien, og det blir i økende grad viktig for norsk industri å ha det nordiske forsvarsmarkedet – markedet for materiellanskaffelser. Dette er også på mange måter det som NATO kaller for «Smart Defence», og som kommer til å øke i årene som kommer.

Om det nordiske forsvarssamarbeidet etter hvert utvikles til et regionalt samarbeid innen NATO, får tiden vise oss.

Når dette er sagt om samarbeid mellom land om forsvarsanskaffelser, betrakter de fleste land – og det inkluderer selvfølgelig Norge – evnen til selv å levere forsvarsmateriell som en integrert del av sin forsvarsevne. Meldingen viser til at NATO-markedet er i nedgang både nominelt og relativt til andre framvoksende markeder. Dette merker også norsk forsvarsindustri. En moderne forsvarsindustri er en integrert del av vår forsvars- og sikkerhetspolitikk med stor strategisk betydning for Norge. Det er viktig at vi også har et eksportmarked. Likevel må det sies at selv om det er viktig at norsk forsvarsindustri har et eksportmarked utenfor NATO-alliansen og Norden, er det viktig at den forholder seg til de regler og bestemmelser som Stortinget har besluttet.

Vi får i debatten om neste sak fokus på hvor norsk forsvarsmateriell skal eksporteres. Jeg tror det er viktig og nødvendig at representanter for industribedriftene kanskje av og til lytter til det jeg vil kalle folkets røst. Nå skal ikke jeg gjenta det som saksordføreren omtalte når det gjelder organisasjonene, men det kan av og til være at de frivillige organisasjonene pirker litt på oss for å vekke vår samvittighet og for å få oss til å tenke lite grann.

Jeg tror det er viktig at norsk forsvarsindustri ikke eksporterer til land i krig og land som bryter fundamentale menneskerettigheter, som er Stortingets vedtatte retningslinjer for eksport av forsvarsmateriell.

Jeg vil vise til at land som Saudi-Arabia og Qatar langt på vei har bidratt til ISILs suksess. Det kan man jo tenke litt over. I tillegg er Saudi-Arabia et av de land som bryter de aller fleste menneskerettigheter. Jeg viser til debatten i neste sak.

Norsk forsvarsindustri er høyt spesialisert og har verdensledende teknologi og produkter. Faktisk er forsvarsindustrien blant våre fremste innovatører med ringvirkninger til en rekke underleverandører. Svært mange av disse pro-

duktene som er utviklet, er utviklet sammen med underleverandører, men også gjennom et tett samarbeid mellom øvrig industri, FFI og Forsvaret, som kravstiller og bruker. Dette er et samarbeid som er effektivt for et lite land som Norge, der kommunikasjonslinjene er korte og effektive. Det er vel også riktig å si at forsvarsindustrien produserer store verdier og sikrer veldig mange arbeidsplasser.

For å møte framtidens utfordringer må forsvarssektoren kunne dra full nytte av ny teknologi. Det er som meldingen understreker, helt grunnleggende for Forsvarets evne til å løse sine oppgaver. Dette er kostbart. Norge må i rammen av NATO-medlemskapet bidra til byrdefordelingen og kostnadene ved dette.

Jeg registrerer at regjeringen har besluttet å etablere en egen etat under Forsvarsdepartementet for å styrke den strategiske styringen av materiellinvestering i forsvarssektoren. Den nye etaten vil være et viktig kontaktpunkt for forsvarsindustrien.

Jeg konstaterer ellers at regjeringen satser på en utvikling av forsvarsindustrien basert på bl.a. kompetanse, innovasjon, teknologi, samarbeids- og omstillingsevne og en kostnadseffektiv produksjon. Det har komiteens støtte.

Regina Alexandrova (H) [11:40:34]: Først vil jeg takke saksordføreren for godt og ryddig samarbeid. Så ønsker jeg bare å kommentere Marit Nybakks innlegg: Jeg ønsker å presisere at industribedriftene lytter til de til enhver tid gjeldende regler og retningslinjer, og at dette er det UD som bidrar til å sette rammene for.

Regjeringens melding, Nasjonal forsvarsindustriell strategi, er en viktig melding for forsvarsindustrien, men den er også viktig for ivaretagelse av vår nasjonale sikkerhet. Satsingen på forsvarsindustrien har tatt et langt skritt fram ved at dette er første gangen vi får en rendyrket nasjonal forsvarsindustriell strategi.

Regjeringens hovedmål med denne meldingen er å ivareta nasjonale sikkerhetsinteresser gjennom å opprettholde og videreutvikle en internasjonal, konkurransedyktig norsk forsvarsindustri.

Forsvarspolitikken skal bidra til nasjonal suverenitet, handlefrihet og trygghet. Forsvarsindustrien skal utvikle pålitelige teknologiske løsninger som skal bidra til sikkerhet, trygghet og effektivitet for våre soldater når de gjennomfører komplekse høyrisikokooperasjoner under ekstreme forhold. Hvordan vi bygger opp og utvikler forsvarsevnen vår, påvirker forsvarsindustriens innretning. Nasjonal forsvarsindustri er sterkt knyttet til nasjonale sikkerhetsbehov.

Jeg er glad for at vi har en forsvarsindustri i verdensklasse i Norge. Forsvarsindustrien er nemlig en del av de samlede ressurser samfunnet trenger for å sikre en best mulig beredskap og reaksjonsevne i krise og krig. Det at vi har en norsk forsvarsindustri, bidrar til å styrke forsvarsevnen gjennom en høy grad av forsyningssikkerhet og materiellberedskap. Nasjonale løsninger for utvikling, produksjon og vedlikehold av kritisk materiell er nødvendig for ivaretagelse av vår sikkerhet.

Jeg er glad for at vi har en regjering som framhever betydningen av det å ha en nasjonal forsvarsindustri, at det legges til rette for stabile og forutsigbare rammer, og at det

legges til rette for forskning og utvikling. Forsvaret trenger en nasjonal forsvarsindustri – norske forhold krever nasjonale løsninger og tilpasninger.

Våre bedrifter er internasjonalt konkurransedyktige og verdensledende innen deler av markedet. Industrien har lønnsomme høyteknologiske kompetansearbeidsplasser med virksomhet i hele landet. Produksjon og eksport av forsvarsmateriell står for en stor verdiskapning i Norge, bidrar til kompetanseutvikling innen avansert teknologi og sikrer viktig nasjonale kompetansemiljø. Det er derfor viktig at forsvarsindustrien forblir i Norge. Forsvarsindustrien har også store positive ringvirkninger gjennom forskning, innovasjon og kunnskapsoverføring til andre næringer.

Det er et godt samarbeid mellom Forsvaret, Forsvarets forskningsinstitutt og forsvarsindustrien. Regjeringen viderefører dette viktige samarbeidet og legger vekt på at forsvarssektoren og forsvarsindustrien skal nyttiggjøre seg sivilt utviklet teknologi der dette er formålstjenlig og kan bidra til å styrke forsvarsevnen.

I motsetning til det norske forsvarsmarkedet viser det seg at de aller fleste nasjoner har et forsvarsmarked som er svært lukket og proteksjonistisk. Det er derfor vanskelig for andre nasjoner å få adgang til en åpen og rettferdig konkurranse. Tall fra FSi, Forsvars- og sikkerhetsindustriens forening, viser at Norge anskaffer 30 pst. av egenprodusert forsvarsmateriell, mens seks av våre nærmeste allierte ligger på mellom 83 og 99 pst. nasjonale innkjøp. De store nasjonale aktørene skaffer altså forsvarsmateriell fra seg selv. Det er derfor behov for at Norge fortsetter å presse på med flernasjonale samarbeidsprosjekter for å prøve å åpne opp dette markedet.

Samtidig, når kritisk teknologi for vår nasjonale sikkerhet tilsier det, må vi benytte oss av muligheten til å fravike alminnelige konkurranseprinsipper, slik EØS-avtalens artikkel 123 gir oss mulighet til, og produsere dette materiellet nasjonalt.

Regjeringen har tydeliggjort i strategien at dersom nødvendig kompetanse, produksjons- og vedlikeholdskapasiteter på enkelte spesielt kritiske områder ikke er tilgjengelige i markedet, kan nasjonale løsninger for utvikling, produksjon og vedlikehold av enkelte typer kritisk materiell være helt nødvendig, slik at vår nasjonale handlefrihet ikke blir avhengig av en annen stat eller en utenlandsk leverandør.

Regjeringen vil også prioritere spesifikke teknologiske kompetanseområder for nasjonal satsing. Dette skal sikre forutsigbarhet og langsiktighet for industrien. Spesifikk kompetanse innen utvalgte teknologiområder er en viktig del av våre sikkerhetsinteresser, og videreføring av denne type kompetanse vil være en felles nasjonal oppgave.

Det er valgt ut åtte teknologiområder som skal danne grunnlaget for et samarbeid mellom industrien og Forsvaret, og dette vil utgjøre kjernen i samarbeidsstrategien framover. De åtte teknologiområdene angir hvor Forsvaret ser et særlig behov for kompetanse innenfor norsk forsvarsindustri. Kompetanseområdene vil også bli brukt som grunnlag for valg av forskning og utviklings- og industri-samarbeidsprosjekter.

Dette betyr at ved anskaffelser av materiell der norsk industri har forutsetninger for å levere kosteffektive løsninger som møter Forsvarets behov, og som er relevante for å opprettholde industriell kompetanse innenfor de åtte teknologiske kompetanseområdene, bør Forsvaret benytte nasjonal industri.

En samlet utenriks- og forsvarskomite har også tydeliggjort at når Forsvaret anskaffer materiell fra utlandet som har relevans for norsk forsvarsindustriens evne og mulighet til å opprettholde og videreutvikle kompetanse og teknologi innenfor de åtte teknologiområdene, skal det stilles krav til utenlandske leverandører om forpliktende industrisamarbeidsavtaler. Slike gjenkjøpsavtaler sikrer norsk forsvarsindustri markedsadgang til våre samarbeidspartnere og er et viktig grunnlag for større leveranser til det utenlandske markedet.

Det er viktig med en helhetlig strategi som bidrar til å videreutvikle norsk industris muligheter til å delta i internasjonalt materiellsamarbeid og til å sørge for at norske bedrifter blir satt best mulig i stand til å levere materiell og tjenester til Forsvaret når dette er hensiktsmessig. Det er en ambisjon at norsk forsvarsindustri skal ha like gode rammevilkår som den industrien den konkurrerer mot.

Strategien legger også til grunn at Norge i økende grad vil samarbeide med andre nasjoner om anskaffelse av forsvarsmateriell. Internasjonalt materiellsamarbeid blir stadig viktigere for å realisere komplekse, høyteknologiske forsvarskapasiteter. Dette vet jeg forsvarsministeren jobber aktivt med opp mot våre nære allierte, der NATO er en viktig arena for et slikt samarbeid. Regjeringen ønsker samtidig å understreke at Norges nasjonale sikkerhetsbehov ligger fast, og at disse er førende for våre forsvarsanskaffelser.

Forsvarsministeren samarbeider også med de nordiske land og de nordiske forsvarsindustriene om felles materiellinnkjøp som har gitt og kan gi besparelser for fremtiden.

Til slutt: Norsk forsvarsindustri er en betydelig næring og en bransje i vekst. Den omsatte for mellom 12 og 14 mrd. kr i 2015, med en årlig verdiskapning på 4–6 mrd. kr, og representerer rundt 5 000 årsverk. I de senere årene har eksportandelen av produksjonen økt, og ordreserven er større enn noen gang.

Den nasjonale forsvarsindustrielle strategien skal sikre godt samarbeid mellom forsvarssektoren og forsvarsindustrien basert på forsvarssektorens behov for pålitelige teknologiske løsninger som skal bidra til sikkerhet, trygghet og effektivitet for våre soldater når de gjennomfører komplekse høyrisikooperasjoner under ekstreme forhold.

Astrid Aarhus Byrknes (KrF) [11:50:38]: Noregs sjølvstende og fridom er viktige verdiar. Noreg må difor ha eit nasjonalt forsvar som kan verna landet mot angrep og gje sikkerheit. Men Forsvaret kan ikkje leva i isolasjon, det er avhengig av tillit frå befolkninga. Forsvaret er avhengig av at det finst forsvarsvilje, militær kompetanse og eit industrielt kompetansemiljø i vårt eige land. Etter Kristeleg Folkeparti sitt syn er det difor viktige grunnar til at vi som nasjon må ha ein forsvarsindustriell strategi. Eit viktig mål med ein slik strategi er å fremja nasjonale sikker-

heitsinteresser ved at vi opprettheld og vidareutviklar ein internasjonalt konkurransedyktig norsk forsvarsindustri.

Den strategien regjeringa legg fram i stortingsmeldinga, er på mange måtar ei vidareføring av prinsipp vi har bygd på dei siste ti åra. Innkjøp skal baserast på prinsippa om konkurranse, ikkje-diskriminering og likebehandling så lenge nasjonale sikkerheitsomsyn ikkje medfører behov for unntak. Noreg vil i aukande grad samarbeida med andre nasjonar om kjøp av forsvarsmateriell. Norske bedrifter må framleis sikrast tydelege og føreseielege rammevilkår for sin eksportaktivitet. Som ledd i dette vidarefører ein ordningane med myndigheitsstøtte til marknadsføring og industrisamarbeid.

Forsvarsinnkjøp strekkjer seg ofte over eit lengre tidsrom, ofte over fleire stortingsperiodar. Det ser vi for tida i kjøpet av nye kampfly. Det blir Fastlands-Noreg sitt største investeringsprosjekt. Det er Stortinget som er løyvingmakta. Det gjev ansvar til Stortinget, men også til regjeringa. Det er difor viktig at Forsvarsdepartementet følgjer opp og informerer Stortinget om framdrifta i alle relevante aspekt knytte til større innkjøp. Det gjeld ikkje minst dei økonomiske, industrielle og militærfaglege avvegningane i prosjekta.

I lys av den internasjonale utviklinga av militær teknologi blir det viktig å sørgja for at Noreg ikkje blir teknologisk forbikeyrt. Difor må forsvarsindustrien vera langt framme i forskning og utviklingsarbeid. Det er viktig for Forsvaret fordi det sikrar viktige nasjonale kompetansmiljø som Forsvaret er heilt avhengig av. Slik teknologiutvikling kan òg vera viktig for industriutvikling og verdiskaping i Noreg meir generelt, for nye teknologiar får ofte også sivile bruksområde. Det har vi sett før, og det vil vi sjå òg i framtida. Difor har den forsvarsindustrielle strategien også betyding for økonomisk og teknologisk utvikling elles i Noreg.

Eg har merka meg at dette, med svært få og små unntak, er ei samrøystes komitéinnstilling. Det er også einigheit om at den forsvarsindustrielle strategien skal satsa på spesielt åtte utvalde teknologiområde, som rett nok dekkjer eit ganske breitt område, der nokre av områda vil reisa både etiske og juridiske problemstillingar som vi må ta stilling til, deriblant nokre former for autonome system.

I lys av dei debattane vi elles har om forsvarspolitik, er einigheita om den forsvarsindustrielle strategien større enn forventet. Det får vi ta som ein bonus. Så får framtida visa om einigheita held når dei overordna prinsippa skal omformast til praktiske vedtak.

Liv Signe Navarsete (Sp) [11:54:56]: Eg vil også takke saksordføraren for eit godt samarbeid i arbeidet med meldinga om ein nasjonal forsvarsindustriell strategi.

Forsvarsindustrien vår er viktig for Noreg, både for økonomi og for arbeidsplassar, men vel så viktig for vår nasjonale tryggleik. Dette er Stortinget samd om. Ein samla komité slår fast at Forsvaret er avhengig av industrien, ikkje berre for leveransar av materiell, men også for å oppretthalde kompetanse på komplekse sensor- og våpensystem.

Å sikre tryggleik for land og borgarar er den fremste og

mest grunnleggjande oppgåva for oss folkevalde. Tryggleik kjem i mange former, og samfunnet har mange behov. Me må syte for tryggleik i form av sikker tilgang til mat og vatn. Me må sikre nasjonal kompetanse på nøkkelområde i samfunnet, kontroll over viktig infrastruktur, og me må ha ei stabil energiforsyning.

Men det er ikkje mogleg å sikre tryggleik utan ei tilstrekkeleg sterk og vedvarande nasjonal forsvarsevne. Og utan ein høgkompetent nasjonal forsvarsindustri får me heller ikkje ei vedvarande nasjonal forsvarsevne. Senterpartiet snakkar mykje om og jobbar hardt for å sikre sjølvforsyning. Dette vert oftast drøfta i samheng med matproduksjon. Men me må innsjå at nasjonal produksjon også er eit sentralt element i ein truverdig og berekraftig forsvarsstrategi.

Forsvarsindustrien er også viktig for arbeidsplassar og sysselsetjing mange stader i landet. Så godt som alle fylke har arbeidsplassar knytte til forsvarsindustrien. I 2014 utgjorde norsk forsvarsindustri 5 000 tilsette i 137 bedrifter. Truleg vil oppdaterte tal for 2015 vere endå høgare.

I går var eg til stades i Måløy, der Kongsberg Gruppen og Måløy-bedrifta EasyForm har inngått ein avtale innan leveransar av kompositt og lette strukturar til forsvarsindustrien. Med det har 18 av 19 fylke no arbeidsplassar og aktivitet knytte til denne industrien.

Forsvarsindustrien utviklar produkt som viser seg svært nyttige også til sivile føremål. Eit døme er Avinor, som nyleg undertekna kontrakt om kjøp av fjernstyrte kontrolltårn til 15 flyplassar i Nord-Noreg. Dette er ein «spin-off» av norsk forsvarsteknologi. Sensorløysinga er gjenbruk av teknologi frå både missilprogramma og kamera som er utvikla for Protector våpenstasjon på Kongsberg. Kommunikasjonsløysinga som bind det heile saman, kjem frå Indra Navia i Oslo, som også hentar mykje av sin teknologi frå forsvarsprosjekt. Slik går forsvarsindustrien og den sivile industrien hand i hand om innovasjon og utvikling som kjem heile samfunnet til gode.

Senterpartiet har ein eigen merknad der me understrekar kor viktig det er å nytte artikkel 123 i EØS-avtalen på ein strategisk og aktiv måte. Norske leverandørar skal som hovudregel verte føretrekte når Forsvaret skal utvikle eller skaffe materiell. Det er mange døme på land som støttar seg til unntak frå EØS-avtalen ved innkjøp av forsvarsmateriell. Om utanlandske produsentar har ein større grad av vern i sine nasjonale marknader, kan dei nytte denne fordelten til å utkonkurrere våre bedrifter i den norske marknaden.

Forsvaret må vere tydeleg på at ein ønskjer å nytte nasjonale leverandørar i alle prosjekta der det er mogleg. Hovudregelen bør vere at Forsvaret viser til artikkel 123 i EØS-avtalen, men at ein i dei enkelte tilfella der nasjonal industri ikkje kan tilby produktet, har høve til å gjere unntak. Dersom ein innanfor dei åtte prioriterte teknologiske områda likevel vel utanlandske tilbydarar, bør det grunnleggjast. Dette meiner eg må vere ein viktig del av Noregs forsvarsindustrielle strategi i framtida.

Det er ein styrke at det stort sett er ein samla komité som står bak denne stortingsmeldinga. Det gir breidde, og det bør bety at implementeringa av strategien vil gå sin

gang uavhengig av regjeringsskifte som måtte kome – og som sett frå mi side bør kome – etter kvart i framtida.

Trine Skei Grande (V) [11:59:42]: Det er brei enighet om denne meldinga, og regjeringa får stor tilslutning til det som er lagt fram. Jeg må si at jeg har vært veldig enig i veldig mange innlegg fra talerstolen om viktigheten av det å ha en forsvarsindustri som er god, og som klarer å konkurrere, men som også klarer å levere det vi er opptatt av å få.

Men det er ett aspekt som ingen har tatt opp, som jeg gjerne vil løfte fram i slutten av debatten, og det er betydningen av å ha et høyteknologisk næringsliv som også gir ringvirkninger til andre typer næringsliv. Kongsberg Gruppen, f.eks., er en viktig motor for veldig mange andre deler av norsk industri og norsk næringsliv. Det er klart at veldig mye av de teknologimiljøene som kan drives av topp-teknologiske krav innenfor Forsvaret, også vil gi store ringvirkninger for andre deler av norsk næringsliv, så det er viktig å ha slike spisser innenfor forsvarsindustrien. Men det er klinkende klart at de gir ringvirkninger for norsk industri som er kjempeviktig, og som gjør at vi også klarer å skape andre typer arbeidsplasser og andre typer produkter og takle andre typer utfordringer som vi står overfor.

Vi har jo hatt tider da norsk forsvarsindustri ikke har gått så bra, men vi har sett av de svære omstillingene vi var igjennom etter det, hvordan man kan skape næringsklynger som virkelig er motorer for omstillinga av Norge.

Jeg har bare lyst til å slutte med at dette også kan være en del av det grønne skiftet.

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [12:01:53]: Jeg vil først få benytte anledninga til å takke komiteen for et godt og grundig arbeid med meldinga – og også gode og innsiktsfulle innlegg i løpet av debatten.

Strategien som legges fram i meldinga, beskriver forholdet mellom forsvarssektoren og forsvarsindustrien, og det har gjennom veldig mange år, som flere representanter har vært inne på, vært bred politisk enighet om behovet for en forsvarsindustriell strategi.

Denne meldinga bygger videre på den enigheten og gjør nødvendige tilpasninger til de endrede rammevilkårene som har vært siden den forrige meldinga kom, St.meld. nr. 38 for 2006–2007. Det er for at vi fortsatt skal kunne føre en offensiv politikk på dette området. Det er særlig innføring av EU-direktivet for forsvar som har endret rammebetingelsene.

Nasjonal forsvarsindustri er sterkt knyttet til nasjonale sikkerhetsbehov. Forsvarsindustrien er en del av de samlede ressursene samfunnet kan benytte for å sikre en best mulig nasjonal beredskap og reaksjonsevne mot kriser og anslag. En nasjonal forsvarsindustri med kompetanse på kritiske kapabilitets- og teknologiområder kan derfor være avgjørende for vår evne til å ivareta nasjonal sikkerhet på områder der særnorske forhold krever spesiell kompetanse.

Forsvarsindustrien er, som flertallet har vært inne på, en høyteknologisk industri som har vist seg internasjonalt konkurransedyktig, og den bidrar til en betydelig verdiska-

ping og arbeidsplasser i store deler av landet. Vi snakker om ca. 5 000 årsverk. Det er store og små bedrifter over hele landet. Det er attraktive, utfordrende og framtidsrettede arbeidsplasser. De er interessante for ingeniører, fagarbeidere, operatører og lærlinger, og det er en betydelig nasjonal verdiskaping på ca. 5 mrd. kr årlig. Den er veldig internasjonalt rettet og har 70 pst. av inntektene sine fra utenlandske kunder.

Jeg registrerer at en samlet komité slutter seg til regjeringas hovedmål med meldinga, nemlig å ivareta nasjonale sikkerhetsinteresser gjennom å opprettholde og videreutvikle en internasjonalt konkurransedyktig forsvarsindustri, særlig innenfor de åtte teknologiske kompetanseområdene som omtales.

Forsvarsindustrien er en utrolig viktig partner for Forsvaret. Mange av produktene som norske forsvarsbedrifter har utviklet, har kommet til gjennom et tett samarbeid mellom industrien, FFI og Forsvaret. Det samarbeidet, det såkalte trekantsamarbeidet, har bidratt til at vi utnytter våre samlede ressurser optimalt, og til at forsvarsindustrien har produkter som i flere tilfeller er blant verdens aller beste. I internasjonal sammenheng er denne samarbeidsformen et unikt komparativt fortrinn som det er viktig å bygge videre på.

Flere representanter har også vært inne på tematikken «flerbruksteknologi», som jeg syns er et veldig interessant og relevant tema å ta opp. Representanten Trine Skei Grande var inne på dette med hvordan denne teknologien også er en driver for sivil utvikling og sivilt samarbeid. Her kan man trekke fram, som meldinga også gjør, samarbeidet mellom FFI og NTNU som ett veldig godt eksempel, særlig innenfor områder som IKT og sensor- og materialteknologi.

Vi er også fra regjeringas side opptatt av å videreutvikle det sivil-militære samarbeidet, og det vi ser, er at det er mange ting som er utviklet sivilt, som vi nå kan bruke i forsvarsindustrien – og motsatt: Det er mange ting som er utviklet i forsvarsindustrien, som også brukes sivilt.

Ved anskaffelse av forsvarsmateriell mener regjeringa at konkurranse, ikke-diskriminering og likebehandling mellom leverandører best ivaretar norske sikkerhetsinteresser, forsvarsøkonomi og industriinteresser.

Så vil det være situasjoner der nasjonale sikkerhetshensyn vil gi behov for å gjøre unntak fra denne hovedregelen. Regjeringa vil jobbe for at norsk forsvarsindustri har like gode rammevilkår som den industrien de konkurrerer mot. Det europeiske forsvarsmarkedet har ikke utviklet seg mot et mer åpent marked som ønsket etter innføringa av EUs direktiv for handel på dette området. Departementet følger denne utviklinga nøye, og senest fredag for to uker siden var statssekretæren i Brussel for å ha samtaler om dette i Europakommisjonen.

Regjeringa vil legge til rette for at forsvarsindustrien sikres tydelige, forutsigbare og langsiktige rammevilkår. Ordningene med industrisamarbeid og myndighetsstøtte til markedsføring videreføres. Markedsadgang er en direkte forutsetning for å kunne opprettholde en vital forsvarsindustri og dermed også indirekte knyttet til våre sikkerhetsinteresser.

Vi vil jobbe for et styrket internasjonalt materiellsamarbeid innenfor NATO og sammen med nære allierte. Vi støtter etableringa av et felles europeisk forsvars- og sikkerhetsmarked. Regjeringa ønsker samtidig å understreke at Norges sikkerhetsbehov ligger fast, og at disse er førende for våre forsvarsanskaffelser.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Anniken Huitfeldt (A) [12:07:08]: Jeg vil takke forsvarsministeren for et godt innlegg og også for et godt samarbeid. Vi har hatt en veldig god diskusjon og en høring i Stortinget om disse spørsmålene.

Jeg synes denne meldinga veldig godt balanserer det at vi skal gi gode utviklingsmuligheter for norsk forsvarsindustri. Samtidig skal vi kjøpe det beste.

Mitt spørsmål går på hvilke konsekvenser det har at svensk forsvarsindustri i så mange sammenhenger den siste tida dessverre ikke har nådd opp i konkurransen. Jeg ønsker ikke at forsvarsministeren skal gi noe pålegg om å kjøpe svensk, men samtidig ser vi at det er en god del positive effekter ved å kunne ha utstyr felles med Sverige og Finland. Vi kan få felles verksteder, og det kan drives mer rasjonelt.

Hvordan vurderer forsvarsministeren det at svensk industri i så mange sammenhenger den siste tida dessverre ikke har nådd opp i konkurransen, og hvilke konsekvenser det har for våre prioriteringer?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [12:08:05]: Fra norsk side ønsker vi til enhver tid å velge de leverandørene som på det aktuelle området kan gi det beste produktet til den beste prisen, og der vi også vurderer det som man ikke alltid tenker på når man diskuterer forsvarsindustrien: levetidsperspektivet, evnen til understøttelse og evnen til vedlikehold.

Det som er viktig også når vi diskuterer dette i en nordisk sammenheng, som jeg gjorde med mine nordiske kollegaer på vårt ministermøte senest i slutten av mars, er at når vi tenker oss muligheten for samarbeid mellom nordiske land, både om anskaffelse og om vedlikehold – egentlig i hele levetida til materiellet – er det avgjørende for oss, som da har ulik alliansetilknytning, at vi kan gjøre det samme i fred som vi gjør i krise og krig. Ellers må landene egentlig etablere og anskaffe to separate systemer, ett til bruk for samarbeid i fred og ett til bruk hvis det skulle være krise. Det er av de tingene vi diskuterer og vurderer veldig åpent i NORDEFCO akkurat nå.

Liv Signe Navarsete (Sp) [12:09:28]: I innlegget mitt understreka eg at det å nytte artikkel 123 i EØS-avtalen kan gjerast på ein aktiv og strategisk måte. Sjølv sagt skal innkjøp av norsk forsvarsmateriell gjerast frå den beste leverandøren. Det handlar om pris, det handlar om kvalitet, det handlar om leveringsdyktigheit, det handlar om dei løysingane som ein treng.

Men dersom denne industrien, som er viktig for Noreg økonomisk, men sjølv sagt òg strategisk og forsvarspolitisk, skal kunne utvikle seg endå betre i framtida, er det

viktig at det norske forsvaret er ein stor innkjøpar. Det vil òg vere eit garantistempel og eit kvalitetsstempel når forsvarsindustrien vår skal marknadsføre seg i andre land, i tillegg til den nytten me nasjonalt kan ha av dei produkta.

Korleis ser forsvarsministeren på bruken av artikkel 123 i EØS-avtalen, og korleis kan me bruke han meir aktivt til fordel for dei norske interessene?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [12:10:34]: For det første vil jeg understreke at vi bruker mange ressurser – både fra departementet og fra Forsvaret – på å bidra til å marknadsføre norske produkter. Det skjer egentlig gjennom et ganske stort virkemiddelsett, alt fra markedsføringsstøtte – som jeg så vidt var inne på i innlegget mitt – til det faktum at norsk forsvar anskaffer norsk forsvarsteknologi, og dermed også bruker den sammen med allierte. Det er også en markedsføringskanal.

Jeg registrerer at en enstemmig komité, foruten Senterpartiet, legger til grunn at man innenfor de åtte kompetanseområdene bør velge norsk industri dersom forholdene ligger til rette for det. Det er et syn regjeringa deler.

Så skal vi huske på at artikkel 123 er en unntaksbestemmelse. Vi har vært veldig opptatt av at vi må søke å legge til rette for konkurranse også i Norge, dersom vår industri skal ha innpass ute. Det er et gjensidig forhold, der vi ønsker å gi vår industri fordeler på de områdene vi kan gjøre det, samtidig som vi sørger for at vår industri også har god markedsadgang ute. Som jeg var inne på, henter de veldig store deler av sine inntekter utenfra, og det er et viktig konkurransefortrinn.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

Kåre Simensen (A) [12:12:06]: Det sies at regjeringen nå snart skal legge fram sin nye langtidsplan for Forsvaret. Med utgangspunkt i forsvarssjefens fagmilitære råd har vi så registrert at sikkerhets- og forsvarsdebatten opptar svært mange. Oppsummert har debatten fokusert på vår suverenitet, handlefrihet og sikkerhet. I dette perspektivet er det mange hensyn å ta, og ett av mange er hvilken innretning vi skal ha på vår framtidige forsvarsindustri, som denne debatten har satt fokus på. Symbiosen mellom å ha en nasjonal forsvarsindustri og nasjonale sikkerhetsbehov er to sider av samme sak.

Som det står i meldingen: «En nasjonal forsvarsindustri med kompetanse på kritiske kapabilitets- og teknologiområder kan derfor være avgjørende for vår evne til å ivareta nasjonal sikkerhet.» Tydeligere kan det ikke sies, og komiteen er enig både i regjeringens hovedmålsetting og de åtte utvalgte kompetanseområdene.

Jeg vil, som alle andre som har hatt ordet før meg, si at jeg er stolt av vår forsvarsindustri. Vi ser en vekst av høyt teknologiske forsvarsbedrifter som har blitt verdensledende på sine områder, takket være kombinasjonen av innovasjon, kunnskap og teknologi. Det har for mange bedrifter medført leveranser til F-35-prosjektet i en knallsterk konkurranse med andre internasjonale leverandører. Gratulerer til de bedriftene!

Trekantsamarbeidet Forsvaret, forsvarsindustrien og

Forsvarets forskningsinstitutt er uten tvil en avgjørende suksessfaktor som har bidratt til dette. Komiteen er også tydelig på at dette samarbeidet må utvikles. Mange har i sine innlegg – før meg – berørt spin-off-effekten fra forsvarsindustri til sivile mål. Det er utrolig viktig å fokusere på denne delen av innovasjonsarbeidet.

Under høringen til denne meldingen kom det fram et klart budskap fra LO, NHO og bedriftene til oss politikere. De var tydelige på at det er nødvendig å stille krav til både Forsvaret og industrien for å få et best mulig samarbeid på flere områder for at norske leverandører som hovedregel skal foretrekkes. De var samtidig veldig tydelige på at det må kreves forpliktende industriavtaler når Forsvaret anskaffer materiell fra utlandet. Slike krav kan ikke misforstås, og komiteen har også vært tydelig på det i sin innstilling. Men det er heller ikke tvil om at slike krav kan være utfordrende. Forsvarsmarkedet har tradisjonelt vært et lukket marked med begrenset konkurranse. Til tross for uttalte ambisjoner om flernasjonalt samarbeid innenfor denne industrien er nok virkeligheten litt annerledes. Altfor mange land som har egen forsvarsindustri, har etablert ordninger som i altfor stor grad favoriserer egen industri. USA er kanskje det landet som sterkest beskytter egen industri ved å ha et restriktivt regime for teknologioverføring, spesielt innenfor militær høyteknologi. I Europa har vi sett en utvikling av beskyttelse av egen forsvarsindustri, ofte begrunnet i økonomisk tøffe tider og derav beskyttelse av egne nasjonale arbeidsplasser. Slike valg kan være forståelige, men det fremmer ikke en effektiv utvikling, og ikke minst utnyttelse, av den kompetansen den samlede europeiske forsvarsindustrien totalt sett har.

Apropos manglende samarbeid kan dette hjertesukket fra en konferanse jeg var med på i regi av IPC, oppsummere hva som kan bli konsekvensene: Det er påfallende at medlemsstatene er forberedt på å deployere sine tropper skulder-til-skulder i kriseoperasjoner, men evner ikke i like stor grad å samarbeide om å gi disse troppene militært utstyr som i tilstrekkelig grad samsnakker med hverandre i gjennomføring av en operasjon for å hindre tap av liv. Jeg synes det var klare ord for pengene.

Men til tross for det er det mange som er tydelige på at internasjonalt samarbeid i stadig større grad må bli nødvendig for å kunne realisere komplekse høyteknologiske forsvarskapasiteter. På den banehalvdelen er jeg sikker på at norsk forsvarsindustri vil være sentral. Vårt ansvar, sammen med forskningen, er å være en del av industriens støtteapparat. Vi må spille hverandre gode. Med andre ord: Litt godfoteteori blir en del av norsk forsvarsindustri framtidig utviklingsstrategi.

Svein Roald Hansen (A) [12:17:06]: Det er bred enighet i denne sal om forsvarsindustriens betydning og også om at vi har en dyktig og allsidig forsvarsindustri. Det er en industri som har noen spesielle særpreg. Forsvarsindustrien er dynamisk, men den er også langsiktig. Utviklingen av våpensystemer går raskt, men tar likevel tid og – ikke minst – det er kostbart. Markedet er begrenset. Vi har og skal ha en streng eksportkontroll. Helst skal vi jo bare selge våpen til dem som ikke skal bruke dem.

Alt dette betyr at samarbeid mellom forsvar og industri er viktig i et land som vårt, og at industrien må ha stabile rammevilkår fordi den må ha en langsiktig horisont. Da er strategiene viktig. Det er full tilslutning til prioriteringen av de åtte teknologiske kompetanseområdene som regjeringen har foreslått, men jeg vil peke på at komiteen har gjort en presisering i punkt 1, Kommando-, kontroll- og informasjons-, beslutningsstøtte- og kampsystemer, der vi har satt inn «inkludert radarsystemer». Jeg er litt overrasket over at det ikke lå inne i det som kom fra regjeringen, for denne presiseringen har komiteen gjort tidligere, i forrige periode, da forsvarsministeren var leder av komiteen. Så neste gang det kommer en strategi fra regjeringen, håper jeg at det området er inkludert. Det er åtte områder som er viktige for vårt forsvar, men det er også åtte områder hvor vi har bedrifter med stor spisskompetanse.

Så vil jeg bare nevne at i forbindelse med arbeidet med denne meldingen og for så vidt også med eksportmeldingen, som vi skal diskutere etterpå, dukker det også opp nye bedrifter som arbeider med produkter som ikke nødvendigvis kan karakteriseres som militært utstyr, men som er viktig, bl.a. for sikkerheten i vårt gjennomdigitaliserte samfunn, som kryptering, kontrollsystemer. Det illustrerer at begrepet «forsvarsindustri» ikke må tolkes for snevert. Det ligger en del i randsonen her som kan kalles sikkerhetsindustri, som kan være viktig i industriell utvikling, og som kan være viktig både for Forsvaret og for sivile oppgaver hvor det er viktig med god kontroll og sikkerhet.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Astrid Aarhus Byrknes (KrF) [12:20:16]: Takk til statsråden for hennar innlegg og for at ho løfta fram høgteknologi. Høgteknologi er viktig, og nye teknologiar i forsvarsaugaméd kan få sivile bruksområde. Representanten Trine Skei Grande gav meg frimod til å ta ordet ein gong til.

Statsråden nemnde bl.a. at utviklinga av typen sensorar kan sjåast i samanheng med andre bruksområde. Då har eg lyst til å minna om at velferdsteknologi er på dagsordenen omkring i det ganske land, i kommunar, i helseforetak. Her er det utruleg mange utfordringar å løysa når det gjeld akkurat det som går på sensorar. Eg håpar derfor at dette er eit område som kan få større samhandling, slik at ein i fellesskap kan utvikla òg denne typen teknologi både militært og sivilt, for det handlar om det same – å finna dei bruksområda som er viktige for fleire.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2.

Sak nr. 3 [12:21:36]

Innstilling frå utenriks- og forsvarskomiteen om Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2014, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid (Innst. 200 S (2015–2016), jf. Meld. St. 8 (2015–2016))

Presidenten: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det innenfor den fordelte taletid blir gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Liv Signe Navarsete (Sp) [12:23:09] (ordfører for saka): Eg vil først takke medlemmane i komiteen for eit godt arbeid med og samarbeid om meldinga om eksport av norsk forsvarsmateriell.

Noreg har eit av dei strengaste nasjonale regelverka for eksport av våpen. Dette er resultatet av viktige politiske val. Me har eit moralsk ansvar for å arbeide aktivt mot at våpen kjem i feil hender. Eit strengt regelverk, med open og brei debatt gjennom årlege stortingsmeldingar, gir folk og folkevalde innsyn. Det sikrar legitimiteten til forsvarsindustrien i Noreg.

Samstundes som me har eit strengt regelverk for eksport av forsvarsmateriell, må me heile tida vere vakne for situasjonen i verda rundt oss, og vere opne for å revidere vårt eige regelverk. Det er difor verdfullt at utanriks- og forsvarskomiteen kvart år går nøye gjennom kva land norsk forsvarsmateriell vert selt til, og gjer eventuelle korreksjonar i regelverket. Noreg har ein viktig tradisjon i å medverke til det internasjonale arbeidet med kontroll og nedrusting. Døme på dette er m.a. då Noreg la ned eit stort arbeid for å få vedteke eit internasjonalt forbod mot landminer og klasevåpen.

Den mest effektive måten me kan sikre forsvarleg handel med forsvarsmateriell på, er å medverke til felles internasjonale reglar om sal av våpen og anna forsvarsmateriell. Det er difor sentralt at ein samla komité ber regjeringa arbeide vidare i relevante internasjonale fora for å oppnå ei felles norm for sluttbrukardokumentasjon, og arbeide for at dette blir norm i NATO. Komiteen ber også regjeringa melde attende til Stortinget om framdrifta i dette arbeidet på eigna måte, noko eg føreset vil verte gjort.

Som eg òg sa i eit tidlegare innlegg i dag: Den mest grunnleggjande oppgåva for ein folkevald er å sikre tryggleiken til innbyggjarane i landet. Då treng me både eit nasjonalt forsvar og ein nasjonal forsvarsindustri. Det er viktig at den forsvarsindustrien har tydelege og langsiktige rammevilkår, men òg eit tydeleg regelverk som sikrar ein forsvarleg eksport. Slik som Noreg må importere ein del våpen, må òg vår eigen forsvarsindustri kunne eksportere sine produkt. Dette er det brei politisk semje om. Dette må òg liggje til grunn i debatten om eksport av norsk forsvarsmateriell.

Forsvarsindustrien legg grunnlag for høgkompetente arbeidsplassar over store delar av landet vårt. Det var òg tema i førre sak og er ikkje mindre relevant i denne saka. Ein stor del av forsvarsindustriens produkt vert eksporterte ut av landet.

Senterpartiet er i dag medforslagsstillar på tre for-

slag som me meiner kan styrkje kontrollen med eksport av norsk forsvarsmateriell. Saman med Arbeidarpartiet og Kristeleg Folkeparti ber me regjeringa greie ut om innhaldet i ATT-avtala sine artklar 6 og 7 kan innpassast i norsk lov eller forskrift, slik at det får ei sterkare juridisk forankring og ikkje berre speglast i departementet sine eigne retningslinjer.

FN-avtala Arms Trade Treaty tredde formelt i kraft 24. desember 2014. Føremålet med avtala er m.a. å forebygge ulovleg våpenhandel og hindre at våpen hamner på avveggar. Mellom anna Raudekrossen har peika på at dette kan bidra til å fremje lovbasert kontroll med eksport i land som ikkje nødvendigvis har eit like ansvarleg embetsverk som Noreg. Eg trur det er nyttig om regjeringa gjer ei utgreiing av denne moglegheita.

Senterpartiet foreslår òg, saman med Arbeidarpartiet og Kristeleg Folkeparti, at regjeringa greier ut om moglegheita for å vidareutvikle dagens ordning med sluttbrukar-erklæring ved eksport av strategiske varer, t.d. ved at det i enkelte saker vert sett i verk stikkprøvekontroll på oppgitt sluttbrukardokumentasjon etter ei tid.

I tillegg ber me, saman med Kristeleg Folkeparti, regjeringa om å vurdere ei utviding av den informasjon som vert gitt i den årlege stortingsmeldinga, ved at det i opplistinga av innvilga og avslåtte søknader om eksportlisens vert oppgitt kva for heimel som er brukt for avgjerda i dei ulike sakene. Kloke avgjersler baserer seg på god informasjon. Om det ikkje er sentrale årsaker til ikkje å oppgje nytta heimel, bør regjeringa vurdere å informere om dette.

I det store og heile er òg dette ei melding det er brei semje om. Det er viktig for den langsiktige utviklinga i ein viktig industri, men òg viktig for Noreg sitt omdøme som produsent av forsvarsmateriell som eksporterer etter etiske standardar me kan vere stolte av.

Eg tek med dette opp dei forslaga Senterpartiet er medforslagsstillar til.

Presidenten: Representanten Liv Signe Navarsete har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Marit Nybakk (A) [12:28:38]: La meg først takke saksordføreren for et utmerket arbeid, som til tider også har vært krevende. Det skal saksordføreren ha takk for.

For referatets skyld: Det er veldig beklagelig at en midlertidig innstilling, en ikke avgitt innstilling, fra utenriks- og forsvarskomiteen havnet hos en av de store økonomiske interessentene i saken: hos en av produsentene av forsvarsmateriell. Jeg vil vise til forretningsordenens § 31 punkt 7: Det er forbudt å lekke fra ikke avgitte dokumenter i Stortingets komiteer.

Så vil jeg vise til innlegget mitt i forrige sak, om strategi for forsvarsindustrien. Den samlede eksporten av forsvarsmateriell i 2014 var på 3,6 mrd. kr. Av dette var 2,9 mrd. kr militære produkter. Eksporten av A-materiell, som er våpen, ammunisjon og materiell med strategisk kapasitet, var på 2,3 mrd. kr. Resten var såkalt B-materiell. NATO-land, Sverige og Finland var de store mottakerne: 94 pst. av A-materiell og 95 pst. av B-materiell. Det er salg til våre allierte og handelen innenfor det nordiske for-

svarssamarbeidet NORDECFO som utgjør hoveddelen av Norges eksport av forsvarsmateriell.

Det høres ikke alltid slik ut i debatten. Selv om eksport til øvrige land utgjør en veldig liten andel, er det helt avgjørende at Utenriksdepartementet følger Stortingets vedtak: ikke eksport til land i krig og ikke til land som bryter menneskerettighetene. Stortinget legger rammene og fører kontroll, men det er Utenriksdepartementet som skal gi – og gir – lisensene.

Norge jobber også kontinuerlig med å sikre felles internasjonale bestemmelser for våpeneksport. Jeg vil nevne Arms Trade Treaty – som også saksordføreren var inne på – som ble vedtatt i FN 2. april 2013 og undertegnet 3. juni samme år. Jeg tror det er riktig å vise til at Norge var særdeles aktive under forhandlingene for å sikre at denne avtalen fikk en sterkt humanitær innretning.

Utenriksdepartementet har valgt å legge avtalen inn som en del av departementets egne retningslinjer. Arbeiderpartiet og Kristelig Folkeparti ber i dag regjeringen utrede hvorvidt innholdet i ATT-avtalens artikler 6 og 7 skal innpasses i lov eller forskrift. Dette får trolig flertall.

Jeg er for øvrig glad for at et enstemmig storting støtter arbeidet for å få til en sluttbrukerklæring internt i NATO. Det er et langvarig og langsiktig arbeid, men nødvendig og viktig. Jeg vil også vise til forslaget i innstillingen om å utrede en videreutvikling av dagens ordning med sluttbrukerklæring til ikke-allierte ved stikkprøvekontroll.

Til slutt, som jeg sa i forrige sak: En moderne forsvarsindustri er en integrert del av vår forsvars- og sikkerhetspolitikk med en stor strategisk betydning for Norge. Forsvarsindustrien er også blant våre fremste innovatører, med en forsknings- og teknologiutvikling blant de fremste i Norge og med ringvirkninger til en rekke underleverandørbedrifter. Næringen skaper betydelige verdier og har ca. 4 500 årsverk, ikke minst gjelder det i Distrikts-Norge.

Det bør legges til at vi har et veldig åpent forsvarsmarked. Faktisk importerer vi 70 pst. av våre kapasiteter og kapabiliteter. Det dreier seg først og fremst om import fra Sverige, men selvfølgelig også fra våre allierte i NATO. Nettopp derfor er det nødvendig at vår industri har eksportmarkeder, slik at vi kan få solgt produkter i andre land i tillegg til det som leveres til det norske forsvaret. Da er det desto viktigere at vi har et strengt og etisk forsvarlig handelsregime. Det handelsregimet bør vi jobbe for å få så godt som mulig internasjonalt, slik som norske regjeringer og Det norske storting har gjort i mange år.

Øyvind Halleraker (H) [12:33:39]: Jeg vil først få kommentere representanten Nybakk, som tok opp lekksjen fra komitéarbeidet. Fra Høyres side slutter vi oss fullt ut til denne kommentaren. Det er svært uheldig for komitéarbeidet.

La meg starte innlegget med å takke saksordføreren for å ha loset oss godt igjennom denne saken på en ryddig måte.

La meg slå fast at eksport av våpen og annet militært utstyr skjer på grunnlag av et meget strengt regelverk og strenge retningslinjer. Både lovgivning og håndheving er i tråd med Norges internasjonale forpliktelser og

med Stortingets forutsetninger. Eksport av forsvarsmateriell er i Norge underlagt streng kontroll. Norges eksisterende retningslinjer har vært gjenstand for innstramminger de senere årene og er tydeligere enn noensinne.

- Meldingen viser med all tydelighet at vi
- viderefører den eksisterende praksis for eksport av forsvarsmateriell fra Norge, som er av de strengeste i verden
 - understreker viktigheten av forsvarsindustrien som en viktig og teknologidrivende sektor i norsk næringsliv
 - støtter en videreføring av norsk engasjement for gjennomsiktighet og ansvarlighet i det internasjonale regimet for eksport av forsvarsmateriell

Som det ble presisert i forrige debatt – knyttet til forsvarsindustriell strategi – står produksjon og eksport av forsvarsmateriell for en betydelig del av verdiskapingen i Norge. Norge ligger også fremst i verden på enkelte teknologiområder og er en betydelig bidragsyter til kompetanseutvikling i norsk industri innen avansert teknologi. Forsvarsindustrien har store positive ringvirkninger gjennom forskning, innovasjon og kunnskapsoverføring til andre næringer.

De årlige stortingsmeldingene om eksport av forsvarsmateriell bidrar til økt åpenhet om eksport av slikt materiell. Det gjør at vi kan ha en god demokratisk debatt både i og utenfor Stortinget. Menneskerettighets situasjonen i flere av landene Norge eksporterer materiell til, har vært oppe til diskusjon gjennom året – og det med god grunn. Derfor er Høyre fornøyd med at norske myndigheter, gjennom Utenriksdepartementet, følger retningslinjene systematisk og tar opp situasjonen i landene gjennom diplomatiske kanaler og i FNs menneskerettighetsråd.

Samtidig er det viktig å merke seg at flere av landene spiller sentrale roller i regionen, som det er viktig for Norge å ha dialog med. Når det gjelder Saudi-Arabia, som er tatt fram som et eksempel, selger ikke Norge våpen og ammunisjon til Saudi-Arabia, men som meldingen viser, ble det i 2014 eksportert forsvarsmateriell, såkalt B-materiell, til Saudi-Arabia for 3,7 mill. NOK innenfor komponenter til kjøretøy, samt noe elektronisk utstyr.

Vi har med andre ord en restriktiv praksis når det gjelder hvilke land som kan få motta forskjellig militært utstyr fra Norge, og kriterier for avslag. Som kjent gjelder prinsippet om at Norge ikke tillater salg av våpen og ammunisjon til områder hvor det er krig eller krig truer, eller til land hvor det er borgerkrig. En presisering kom i 2009, da demokratiske rettigheter og respekt for grunnleggende menneskerettigheter også skal inn i vurderingen ved salg av våpen og ammunisjon. Regjeringen har, i tillegg til å videreføre den forrige regjeringens politikk på dette området, skjerpet regelverket ytterligere i 2014 og også lagt inn EUs kriterier.

Regjeringen viderefører med denne meldingen praksisen for eksport av forsvarsmateriell til land utenfor NATO. Der kreves en dokumentasjon som bekrefter sluttbrukeren, opplyser hvor materiellet skal installeres og brukes, samt forsikrer at materiellet ikke kan videreselges uten norske myndigheters samtykke.

Etter disse retningslinjene skjer det en løpende vurdering av hvilke land som er åpnet for eksport av våpen og ammunisjon, altså såkalt A-materiell. Det er selvsagt vanskelig å gå inn i enkeltsaker, men dersom situasjonen i et land som vi eksporterer til, endrer seg slik at forutsetningene for å tillate salg av våpen og ammunisjon ikke lenger er til stede, vil regjeringen vurdere om det for framtiden fortsatt skal kunne gis lisens.

Jeg synes vi har en regjering som ønsker åpenhet om eksport av forsvarsmateriell. Alle partier i komiteen har verdsatt det arbeidet som er blitt gjort det siste året for å sikre størst mulig innsyn i eksport av forsvarsmateriell fra Norge. Regjeringen følger disse prinsippene og denne praksisen. Den fører den politikken Stortinget har bestemt at den skal føre – med et strengt og konsekvent regelverk.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [12:38:56]: La også meg takke saksordføreren for ryddig arbeid i denne saken.

Innledningsvis har jeg lyst til å nevne at det er litt underlig at en del av disse sakene diskuteres i denne meldingen, altså eksportmeldingen, og ikke fikk plass i industrimeldingen, altså den forsvarsindustrielle strategimeldingen, som var forrige sak. Det er den som diskuterer strategien fremover, denne refererer eksporten for 2014.

Men når det er sagt: De politikere og miljøer som kjemper for å innføre en stadig strengere bruk av sluttbrukerklæringen for eksport av norsk forsvarsmateriell, kjemper i realiteten for en nedleggelse av norsk forsvarsindustri, og det er helt legitimt.

Så litt faktainformasjon: Eksporten av forsvarsmateriell mellom allierte er forankret i avtaler og mangeårig praksis. I det ligger det at våre allierte selv bestemmer hvordan materiell som er anskaffet fra norsk industri, skal forvaltes og disponeres. Dersom vi ønsker å opprettholde en høyteknologisk og konkurransedyktig forsvarsindustri, er det en praksis som vil måtte bli videreført. Ingen av våre allierte vil akseptere å måtte få godkjentstempel av norske myndigheter for å benytte materiellet i militære oppdrag. Det sier seg egentlig selv at når man har kjøpt og betalt forsvarsmateriell fra en leverandør, tilhører dette materiellet den staten som har kjøpt materiellet. Det tror jeg alle egentlig forstår. Dersom vi setter betingelser for hvordan våre allierte skal bruke materiellet, er det klart at våre allierte ikke er interessert i å kjøpe av oss, og da er det en nedleggelse av forsvarsindustrien. Man kan ikke tro at man kan gjøre begge deler på en gang her, selv om man ikke skulle være noe særlig glad i forsvarsindustrien.

En forutsetning for eksportmuligheter er at leverandørens nasjonale myndigheter har en forutsigbarhet og et regime for eksportkontroll, slik at kjøper er sikker på at han gjennom materiellets levetid vil kunne få nødvendig supplering i leveranse av reservedeler og vedlikeholdstjenester. I et system er det 20–30 års levetid, det betyr at da kan man ikke ha en regel som sier at nå ønsker jeg å endre eksportregelverket, jeg ønsker å få en sluttbrukerklæring som garanterer at man ikke bruker det. Det vil ikke være mulig. Da har vi ingen troverdighet, for det er noe som heter vedlikehold av systemer i et systems levetid, og det er noe som heter å ivareta de interessene som man har solgt

materiell til, og da må man ha oppgradering av dette systemet. Det er åpenbart at leverandøren til et sånt system må gi en slik garanti, ellers vil man ikke få eksportert. Det er rett og slett ganske enkel logikk, og enhver som driver en bedrift, vil forstå at det må forholde seg sånn. Men man må ikke ha en forsvarsindustri – det er det ingen forpliktelse til å ha.

Prosjektene skaper gjensidig avhengighet mellom nasjonene. En forutsetning for at land vil utsette seg for dette, er selvsagt leveransesikring. Kjøperlandet må være absolutt sikker på at en leverer kritiske komponenter og delsystemer i hele forsvarssystemets levetid.

I de fleste tilfeller foregår sluttmontasje og ferdigstilling av det endelige produktet i én nasjon. Det vil si at i et samarbeid foregår det i én nasjon. Da er det selvfølgelig det landets eksportregelverk som skal gjelde for bruken av dette, et flernasjonalt produkt – igjen en ganske logisk slutning – som er utarbeidet gjennom forsvarsindustrielt samarbeid, som det er vanskelig for oss å overprøve hvis vi ønsker å opprettholde en forsvarsindustri.

Vanligvis finnes det kun én leverandør av systemer med avanserte enkeltkomponenter. Det betyr at ingen leveranser av det endelige produktet kan finne sted uten at alle deltagende nasjoners industri leverer sine delleveranser som forutsatt – igjen en selvfølgelighet. Når alle samarbeider, vil det være kritiske komponenter som hvert enkelt land produserer inn i et system, og da kan ikke det ene landet si at nå vil jeg ikke være med på dette lenger. Da blir det ikke mulig å operere systemet. Igjen må vi ha troverdighet når forsvarsindustrien leverer. Det får vi gjennom å garantere hele systemets levetid – en ganske logisk slutning.

Jeg hopper litt frem og tilbake, og jeg tror jeg går helt til slutten og snakker om sluttbrukerklæring. Jeg må si at det forundrer meg lite grann at også Arbeiderpartiet nå slutter seg til et forslag hvor de vurderer å overføre nasjonal myndighet til Arms Trade Treaty, at de ønsker å overføre nasjonal myndighet til et FN-organ når det gjelder sluttbrukerklæring. Hvis man leser meldingen, står det tydelig at ATT, som det heter, er styrt av Sør-Afrika, og så er det Nigeria som er hovedgjennomfører av denne Arms Trade Treaty. Dette går på rundgang, men det er disse landene som Arbeiderpartiet vurderer å overføre nasjonal myndighet til. Jeg vil ikke akkurat si at de er forkjempere for menneskerettighetene. Det finnes kanskje andre land, f.eks. Norge, som i større grad er garantist for menneskerettigheter enn akkurat Sør-Afrika og Nigeria. Men troen på FN er tydeligvis helt uten grenser. Jeg tror faktisk at nasjonal kontroll er langt bedre.

Astrid Aarhus Byrknes (KrF) [12:44:06]: Eg òg vil starta med å takka saksordføreren for arbeidet og for samarbeidet om denne meldinga.

Den årlege meldinga viser at den samla eksporten av norsk forsvarsmateriell sokk med vel 15 pst. i 2014 samanlikna med 2013. Dei største mottakarane er medlemslanda i NATO og Sverige og Finland. Eksporten til autoritære regime utgjer ein liten del av den samla eksporten av forsvarsmateriell. Det er godt å vite. Men eitt forhold gjev særleg grunn til bekymring: Det blei i 2014 eksportert A-

eller B-materiell til fleire av landa som sidan 2015 har delteke i krigen i Jemen. Rapportar kan tyda på alvorlege brot på krigsfolkeretten i denne væpna konflikten.

Kristeleg Folkeparti og eit fleirtal i komiteen forventar at departementet i neste årsmelding går gjennom erfaringane med bruken av sjekklister som er innført for å hindra at forsvarsmateriell blir brukt til intern undertrykking eller brot på menneskerettar. Ein særleg grundig gjennomgang ønskjer vi av eksporten til statar som har vore partar i Jemen-konflikten, ikkje minst Saudi-Arabia. Dersom erfaringane tilseier det, må retningslinjene, inklusive sjekklister, strammast opp og praktiseringa innskjerpast. Eit fleirtal i komiteen understrekar at vi må unngå at strategiske varer eksporterte frå Noreg blir brukte til intern undertrykking, brot på menneskerettane eller på ein måte som bryt med krigsfolkeretten.

Eit stortingsfleirtal ønskjer no at det seinast i neste melding til Stortinget blir gjort nærare greie for kva konsekvensar krigen i Jemen har for norsk eksport til dei involverte landa. Det verkar no endå meir nødvendig. Eit FN-panel rapporterte i januar til Tryggingrådet at dei hadde funne omfattande og systematiske brot på humanitærretten både frå den saudiarabiskleia koalisjonen og frå motstandarane deira i Jemen-konflikten.

Etter at komiteen har lagt fram innstillinga, er det òg i media avdekt eit sal av ammunisjon til Emirata, at det heldt fram gjennom 2015 og i januar i år før det blei stoppa av Utanriksdepartementet. Slik eksport kan vera i strid både med den nye våpenhandelsavtalen og med norske retningslinjer. Dette spørsmålet ber eg utanriksministeren avklara i Stortinget før Stortinget no skal behandla det forslaget som det skal stemmast over i dag.

Den internasjonale våpenhandelskonvensjonen Arms Trade Treaty tredde i kraft i 2014. Innhald frå artikkel 26 i konvensjonen blei same år teke inn i vurderingskriteria i Utanriksdepartementet sine retningslinjer, men ikkje i lov eller forskrift. I komitéinnstillinga ber fleirtalet departementet greia ut om innhaldet i artiklane 6 og 7 i ATT-avtalen kan innpassast i norsk lov eller forskrift, slik at det får ei sterkare juridisk forankring og ikkje berre blir avspegla i departementet sine egne retningslinjer. Ei slik juridisk forankring gjev Noreg ein modell for robust etterleving av våpenhandelsavtalen. Den kan vi òg anbefala overfor andre land, som kanskje ikkje har eit så ansvarleg embetsverk, og der betydninga av lovfesting dermed blir større.

Kristeleg Folkeparti er difor med og føreslår at Stortinget ber regjeringa greia ut om innhaldet i artikkel 6 og 7 i ATT-avtalen kan innpassast i norsk lov eller forskrift. Vi fremjar saman med Arbeidarpartiet og Senterpartiet òg forslag nr. 2, som lyder:

«Stortinget ber regjeringa utrede muligheten for å vidareutvikle dagens ordning med sluttbrukererklæring ved eksport av strategiske varer, for eksempel ved at det i enkelte saker kan iverksettes stikkprøvekontroll på oppgitt sluttbrukerdokumentasjon etter en tid.»

Målet vårt med desse to forslaga er å forbetra regelverket for eksport av forsvarsmateriell. Gjennom å byggja fleirtalsalliansar dei seinare åra oppnår vi fleire forbetrin-

gar, og den linja ønskjer vi å vidareføra ved å skapa fleirtal som sikrar at forbetringa blir oppnådd i praksis.

Det er fleire gode forslag som er fremja i innstillinga. Nokre av dei har ulike formuleringar, men felles mål. Kristeleg Folkeparti har i arbeidet med denne innstillinga lagt hovudvekta på å søkja fleirtalsløysingar som kan gje gjennomslag i det komande året.

Presidenten: Ønsker representanten å ta opp forslag?

Astrid Aarhus Byrknes (KrF) [12:49:02]: Eg trudde dei var tekne opp allereie. Men det står att å ta opp forslag nr. 3, frå Kristeleg Folkeparti, Venstre og Sosialistisk Venstreparti.

Presidenten: Da har representanten Astrid Aarhus Byrknes tatt opp det forslaget hun refererte til.

Trine Skei Grande (V) [12:49:19]: Jeg syns også at det er viktig for protokollen å kvittere ut det som Marit Nybakk påpekte i starten av sitt innlegg. Jeg har alltid som utgangspunkt at man ikke skal tro vondt om folk, men da er dette i så fall et amatørskap som man vel sjelden har sett, fra en komité som skulle ha garvede parlamentarikere som medlemmer.

Denne saken er egentlig en varsling av en katastrofe. Vi drives fra skanse til skanse, og det er avsløring etter avsløring som driver politikken på området. Det må jeg si at jeg er litt oppgitt over. Vi ser gang på gang at det er avsløringer om enkelttilfeller som blir drivere for utviklinga av politikken. Jeg har lyst til å dra linjene tilbake til da vi diskuterte Statens pensjonsfond utland i fjor, og der noen av oss faktisk mente at man burde trekke seg ut av skatteparadis – hvorpå det ble nedstemt med brask og bram i denne sal. Så kommer det noen avsløringer av hva som skjer når man opptrer i skatteparadis, og da er plutselig flertallet i salen annerledes.

Akkurat på samme måte drives politikken om våpeneksport fram. Vi ser gang på gang avsløringer knyttet til norske våpen på avveier, norske våpen som brukes i krigssituasjoner, norske våpen som i noen tilfeller kan havne feil. De kriminelle strukturene vi ser rundt omkring i verden – som smugler mennesker én dag, våpen en annen dag og narkotika en tredje dag – er veldig hardt bundet sammen, der våpen, mennesker og narkotika er tre hovedingredienser. Det å ha kontroll på våpenstrømmene, det at land faktisk har kontroll på sine våpenstrømmer, og det at vi ikke eksporterer til andre land enn til dem som har kontroll på sine våpenstrømmer, er kanskje en av nøklene til å klare å komme seg vidare på dette feltet – for våpen skal ikke være på avveier.

Jeg tror jeg flere ganger før også har brukt eksempler på at Norge f.eks. eksporterte såkalt B-materiell – kikkertskiver, komponenter til kikkertskiver – til Libya bare kort tid før vi sendte våre jagerfly over den samme grunnen som ble utsatt for de samme kikkertene på våpnene som skjøt mot norske soldater. Vi er i en internasjonal verden i stor endring, vi må sørge for at norske våpen ikke er på avveier og ikke blir rettet mot norske soldater som gjør jobben sin

på oppdrag fra denne salen. Vi må sørge for at vi har kontroll med de våpenstrømmene som vi har ansvaret for. Den beste måten å klare det på er gjennom åpenhet, gjennom sluttbrukererklæringa og gjennom å sørge for at vi handler med land som har de samme prinsippene som oss.

Vi må slutte med å la dette være et politikkfelt der vi drives fra skanse til skanse, drevet av skandaler. Det er knapt noe politikkfelt som har vært så preget av nettopp det som våpeneksport.

Så hører jeg grunntonen i noen av partiene her. Jeg kan innrømme at jeg er spesielt skuffet over Arbeiderpartiet og Kristelig Folkeparti, som jeg trodde at vi kom til å få støtte fra for å ta de riktige grepene knyttet til åpenhet, sluttbrukererklæring og kontroll med hvilke land man faktisk eksporterer til. Her er et politikkfelt der vi nå bør være framoverlent, lage regler som kommer til å stå seg over tid, lage regler som også står seg gjennom de skandalene som vi bare ser komme imot oss.

Med det vil jeg ta opp forslagene fra Venstre og SV. SV skal få lov til sjøl å si hva de stiller seg bak, men jeg vil gjerne ta opp dem som Venstre står bak.

Presidenten: Da har Trine Skei Grande tatt opp de forslagene hun refererte til.

Bård Vegar Solhjell (SV) [12:53:53]: Vi stiller oss bak dei forslaga vi har saman med Venstre – det gjer vi.

Norsk regelverk for våpeneksport er strengt og på svært mange måtar bra. Det har òg vore gjort mange framsteg på dette feltet dei siste åra. Det skulle òg berre mangle, for våpen på avveggar til bruk i krig og konflikt er eit massivt globalt problem, og det er ein viktig del av ein konsistent politikk for ein fredsnasjon som Noreg å ha eit strengt regelverk for våpeneksport.

Men trass i framsteg er det òg store manglar som må utbetrast. Viss ein skal gå gjennom dei viktigaste punkta, vil eg seie at punkt 1 dreier seg om at vi avsluttar eksport av alle typar forsvarsmateriell til land som grovt bryt menneskerettane. Menneskerettar er i dag eit kriterium i vurderingane. Men når vi snakkar om dei landa som på det grovaste bryt dei – land der yringsfridom ikkje eksisterer, der undertrykking av eiga befolkning er heilt gjennomgåande – då er det ingen grunn til at vi skal eksportere til dei landa, ganske enkelt fordi risikoen for at dei våpna og det forsvarsmaterielle vert ein del av undertrykkinga, er stor. Då bidreg vi ikkje til anna enn å bevare regime og menneskerettsbrot som vi i dei andre delane av utanrikspolitikken vår prøver å kjempe mot. Dette dreier seg eigentleg om ganske få land i dag, og det dreier seg om svært små summar, så dette kan gjerast utan konsekvensar av betydning for norsk forsvarsindustri.

Det dreier seg også om openheit og innsikt. Den meldinga vi årleg får til Stortinget, er eit viktig ledd i det. Men vi har for lite kunnskap om dei enkelte sala, om kva kriterium som ligg til grunn for avslag og godkjenningar, og om kva grunngevingar som vert gitt i dei enkelte tilfellet. Det ligg no føre fleire forslag, bl.a. nr. 5 og 6 frå SV og Venstre, men òg forslag frå andre parti, som vil bidra til å

forbetre det, slik at vi får større innsyn i korleis regelverket vert brukt.

Så dreier det seg om punkt 3, nemleg sluttbrukererklæring. Systemet med sluttbrukererklæring er viktig og har i grove trekk fungert. Men det er òg teikn – ikkje minst i ei kontrollsak som no har vore til behandling i kontrollkomiteen – som viser utfordringane og hola i det systemet. Så eg er av den oppfatninga at dei forslaga som no ligg her, som på ulike måtar vil bidra til å utvikle det – anten det er ved stikkprøvekontroll eller på andre måtar – vil vere viktige.

Det er òg viktig no å gå eit steg vidare overfor NATO-landa. Både den førre og den noverande regjeringa har over tid hatt som politikk at vi skal arbeide for å få einigheit om bruk av sluttbrukererklæring i NATO, utan at ein har nådd vesentlege framsteg i det. No trur eg det som kan bringe framsteg, er at nokre land går føre, slik SV og Venstre føreslår i dette tilfellet.

Men det aller mest grunnleggjande er trass i alt at vi praktiserer den politikken vi faktisk har. Og ein politikk Noreg over tid og gjennom skiftande regjeringar har hatt, er at vi ikkje eksporterer forsvarsmateriell til land som er del av ein krig eller ein væpna konflikt. Det er ei rekkje kjende eksempel på det. No går det føre seg ein brutal krig i Jemen. Jemen er ifølgje både FN og andre internasjonale grupperingar, som International Crisis Group, ein av dei verste humanitære katastrofane vi står oppe i. Saudi-Arabia og fleire andre golfstatar er ein del av den væpna konflikten. Og som det vart sagt før her: Då ein avslørte salet til Emirata, vart det heldigvis stoppa. FN har avdekt grove brot på humanitærretten. Vi veit ikkje om norsk forsvarsmateriell i dag er ein del av den humanitære konflikten. Måten å følgje opp vår eigen etablerte politikk på er at Stortinget i dag vedtek det forslaget SV har fremja:

«Stortinget ber regjeringen umiddelbart å avslutte all eksport av A- og B-materiell til alle statene som deltar i den saudi-arabisk-ledede koalisjonen som deltar i krigen i Jemen.»

Til slutt vil eg berre seie at eg òg stiller meg bak representanten Nybakks kritikk av dei lekkasjane som har vore frå utanrikskomiteen. Det er eg heilt einig i. Men ein må jo òg kunne spørje seg, i lys av stemmegjevinga her, om påverknaden som har vore på Arbeidarpartiet, kanskje faktisk har hatt ein effekt. Så eg kunne godt tenkje meg å få grunngevinga frå representanten Nybakk for kvifor Arbeidarpartiet ikkje støttar nettopp dei forslaga som det her vert vist til – forslaga om å avgrense sal til Saudi-Arabia og andre golfstatar som bryt menneskerettane, og om å innføre ATT-regelverket, som tydelegvis er dei temaa der Arbeidarpartiet har vorte utsett for press.

Presidenten: Da oppfatter presidenten at representanten har tatt opp det forslaget han refererte.

Utenriksminister Børge Brende [13:00:00]: Jeg kan kanskje la meg inspirere av stikkordslista til representanten Solhjell som ligger igjen her, men jeg legger den til side!

Norge har et av verdens strengeste regimer når det gjelder kontroll med eksport av forsvarsmateriell. Dette klarer

vi samtidig som Norge har en kompetent og konkurransedyktig industri.

Det er fremdeles slik at mer enn 90 pst. av vår eksport av forsvarsmateriell går til NATO-allierte, og Sverige og Finland i tillegg. Samtidig er markedet i endring, og verdien av eksporten varierer fra år til år, som flere representanter har vært innom – og i 2014 gikk eksporten ned med 15 pst.

En effektiv eksportkontroll er en integrert del av norsk sikkerhetspolitikk. For Norge er det viktig å ta en aktiv rolle i de internasjonale eksportkontrollregimene, som i stor grad setter rammene for vår nasjonale kontroll. Dette er et viktig arbeid for å hindre spredning av masseødelegelsesvåpen og samarbeid om kontroll med konvensjonelle våpen og militært utstyr.

Da Norge i fjor ledet missilkontrollregimet, arbeidet vi målrettet for å styrke dialogen med land som står utenfor samarbeidet for å sikre etterlevelse av høye internasjonale kontrollstandarder. En ansvarlig eksportkontroll nasjonalt bidrar til en tryggere verden.

Situasjonen som oppsto i 2015, som flere representanter har vært innom, da en saudiledet koalisjon igangsatte militære operasjoner i Jemen etter invitasjon fra landets legitime myndigheter, har blitt vurdert opp mot Stortingets 1959-vedtak. Norges selvpålagte restriksjoner gjennom 1959-vedtaket innebærer at vi ikke selger våpen og ammunisjon til partene i en borgerkrig. Praksis har vært at intervensjoner ikke anses omfattet av 1959-vedtaket. Det er en slik situasjon som foreligger nå, og intervensjonen skjer som kjent med samtykke fra landets myndigheter.

Vi ser alvorlig på situasjonen i Jemen og anklagene om brudd på humanitærretten. Søknader om eksport av norsk forsvarsmateriell til den saudiledede koalisjonen underlegges grundige vurderinger. På denne bakgrunn valgte jeg å holde tilbake ytterligere utførsler av ammunisjon som kan anvendes med fare for brudd på humanitærretten i Jemen.

Åpenhet og dialog med Stortinget er viktig og er med på å skape nødvendig legitimitet rundt eksportkontrollen.

Norge har, som sagt, meget strenge og selvpålagte restriksjoner gjennom Stortingets 1959-vedtak og erklæringen som et enstemmig storting samlet seg om i 1997. Vi har strammet inn på kontrollen med utrangert forsvarsmateriell. Vi har samlet alle vurderingskriteriene i en konsolidert liste. Dette gjør vårt regelverk mer omfattende og strengere enn i andre land.

En internasjonal konkurransedyktig norsk forsvarsindustri, som også flere representanter, inkludert saksordføreren, har vært inne på, er viktig for vår evne til å ivareta nasjonale sikkerhetsinteresser.

Norge har også et økende antall sivile teknologimiljøer og bedrifter som har nytt godt av en konkurransedyktig forsvarsindustri. Forsvarsindustrien alene sysselsetter mer enn 5 000 personer. Potensialet for å utvikle ny teknologi og å skape nye industriarbeidsplasser er betydelig.

Satsing på teknologiutvikling krever kunnskap og investeringer over tid. Regjeringen legger derfor stor vekt på å legge til rette for at både etablerte og fremvoksende virksomheter skal ha mest mulig stabile, langsiktige og tydelige rammer for muligheten til å eksportere sine varer og

delta i internasjonale utviklingsprogrammer. Dette er helt nødvendig for at arbeidsplasser og verdiskaping fortsatt kan utvikle seg til det beste for hele Norge. Derfor må vi være forutsigbare overfor industrien – ha et strengt regime, men praktisere forutsigbarhet basert på klare kriterier.

Vi må sikre at vi også fremover lykkes med å ha en kompetent og konkurransedyktig forsvarsindustri innenfor rammene av et forutsigbart og restriktivt regelverk.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Anniken Huitfeldt (A) [13:04:59]: Dette er en melding som gjennomgår hvordan regjeringa har håndtert dette regelverket, og hvordan man har solgt våpen til andre land i det foregående år. Samtidig legger Stortinget inn en del merknader til denne meldinga som vel har påvirkning på hvordan regjeringa vurderer de ulike sakene.

Vi har en merknad i innstillinga som alle er med på, unntatt Høyre og Fremskrittspartiet, som handler om krigen i Jemen, hvor flertallet sier at det er nødvendig å få en nærmere redegjørelse for krigen i Jemen og hvordan den påvirker norsk eksport til de involverte landene.

I mellomtiden har utenriksministeren sagt at han stopper salg av ammunisjon til Emiratene. Vil utenriksministeren si noe mer om den vurderinga, og om hvorvidt det var påvirket av Stortingets syn på denne saka?

Utenriksminister Børge Brende [13:05:56]: Jeg har lyttet til den debatten som har vært, og jeg hører også at det er bekymring rundt eksport til de intervensjoner i Jemen. Når vi har tatt stilling til den typen spørsmål gjennom 2015, har det vært en konkret vurdering av hver enkelt lisens. Det har vært viktig, for det er grunn til å vektlegge de vurderingene som har vært rundt f.eks. humanitærretten og etterlevelsen av den i Jemen.

Vi kom til den konklusjonen nå på nyåret at salg av ammunisjon til Emiratene var det ikke lenger naturlig å åpne opp for, slik at det er en midlertidig stopp i dette, en åpning som ble gitt i 2010 for at man kan eksportere A-materiell til Emiratene.

Anniken Huitfeldt (A) [13:07:03]: Det har vært mye diskusjon om salg av B-materiell til Saudi-Arabia, og Sverige stoppet for kort tid siden eksport av svensk forsvarsmateriell til Saudi-Arabia, men de selger enkelte komponenter fortsatt.

Hvordan vil utenriksministeren vurdere norsk politikk når det gjelder eksport til Saudi-Arabia, sammenliknet med den svenske?

Utenriksminister Børge Brende [13:07:30]: Meg bekjent har også Sverige hatt en åpning for eksport av A-materiell til Saudi-Arabia, noe vi ikke har hatt. Vi har retningslinjer om at dette er B-materiell, dvs. ikke ammunisjon, ikke våpen, men det kan være kikkerter, det kan være kommunikasjonsutstyr o.l.

Denne regjeringen har ikke endret på noen av de landkategoriene som er åpnet for A- og B-materiell, i forhold til forrige regjering. Når det gjelder Golfen, er de endrin-

gene som er foretatt de siste årene, at man har åpnet for Qatar, Emiratene og Oman i tidsrommet 2009–2011. Jeg ser ikke noen grunn til, i den situasjonen som er nå, å endre kategoriseringen av Saudi-Arabia, men det er selvsagt ikke aktuelt å åpne for A-materiell.

Astrid Aarhus Byrknes (KrF) [13:08:49]: Tilbake til spørsmålet om Jemen. For at ein skal unngå at det skjer eksport i strid med regelverket, kunne det vore naturleg å frysa all eksport av A- og B-materiell til desse involverte landa? Samtidig er dette ei sak som burde fått ei anna og meir grundig førebuing enn det som no skjer ved eit laust forslag som SV bl.a. fremmar, som krev votering i dag.

Eg lurar på om utanriksministeren kan forsikra oss om at han ikkje vil tillata eksport av korkje A- eller B-materiell til desse involverte landa dersom det føreligg den minste risiko for at dette utstyret kan bryta med våpenhandelsavtalen sine føresegner?

Utenriksminister Børge Brende [13:09:37]: Som jeg slo fast i forrige svar til replikanten Huitfeldt, eksporterer vi ikke A-materiell til Saudi-Arabia – det er B-materiell. Vi har ingen konkrete planer om å endre den kategoriseringen av Saudi-Arabia.

Nå er det åpnet for A- og B-materiell til Emiratene, til Qatar, til også Kuwait og Oman, så vidt jeg vet. Det som har vært viktig for oss det siste året, er å følge utviklingen i Jemen meget nøye, og det ble gjort også, som jeg slo fast, ved hver enkelt lisensvurdering gjennom 2015. Så vel som tidligere gjøres disse vurderingene nå også løpende i 2016, men jeg har trukket den konklusjonen at når det gjelder salg av ammunisjon, har vi ikke åpnet for det nå for Emiratene i tiden fremover.

Trine Skei Grande (V) [13:11:02]: For meg høres det ut som om utenriksministeren har forståelse for at vi ikke kan pøse våpen inn i den type kritiske situasjoner som vi ser nå f.eks. i Jemen. Men da er det interessant å spørre om han også deler representanten Tybring-Gjeddes syn om at alle som er for en type regulering av våpenhandel, er imot at Norge skal ha en våpenindustri.

Utenriksminister Børge Brende [13:11:30]: Jeg oppfatter at det er bred enighet om 1959-vedtaket i Stortinget, nemlig at Norge ikke eksporterer våpen og materiell og forsvarsmateriell til parter i krig. Så har det vært en praksis at man ikke har inkludert intervenserende parter i dette. Det ville i så fall hatt ganske store konsekvenser for mange av de konfliktenes man har sett, hvor det f.eks. foreligger et mandat fra Sikkerhetsrådet.

Det regelverket som vi har i Norge, som er blant de strengeste i verden – jeg tror vi også er en av de første av de allierte som nå har suspendert f.eks. eksport av ammunisjon til Emiratene – viser at regjeringen følger den strenge linjen når det gjelder lisenser og grundige vurderinger som det har vært tradisjon for i Norge.

Liv Signe Navarsete (Sp) [13:12:47]: Eitt av spørsmåla som har vore diskutert mykje i arbeidet med meldinga,

er nettopp om norske våpen kan ha vore brukte i krigen i Jemen. Eg høyrer på svaret frå statsråden at han meiner det ikkje er ført bevis for at det har skjedd, og Frode Andersen i Utanriksdepartementet sa vel òg 15. januar i Ny Tid at departementet har ingen informasjon om at militært utstyr har vorte brukt.

Mange i denne salen vil vere i tvil om korleis ein i dag skal stemme når det gjeld forslaget frå SV, og eg trur svaret utanriksministeren gjev no, vil vere avgjerande for mange. Er det mogleg å få eit litt meir forpliktande svar frå statsråden knytt til om ein vil vurdere å stramme inn ytterlegare på vilkåra for våpeneksport til dei impliserte landa i konflikten i Jemen?

Utenriksminister Børge Brende [13:13:53]: Jeg takker for spørsmålet. Utenriksdepartementet har allerede strammet inn gjennom at vi nå, meg bekjent, er et av de første NATO-land som har suspendert eksport av ammunisjon til Emiratene. Hver enkelt lisenssøknad og eksportlisenssøknad som er behandlet i 2015 i land som er intervenserende parter til konflikten i Jemen, er meget grundig vurdert – det er vurdert opp mot situasjonen på det tidspunktet, den kunnskap vi hadde på det tidspunktet, og også vurdert opp mot det som er vårt eget regelverk, det som er det internasjonale regelverket, og det som også er FNs regelverk og ATT-regelverket. Vi vil vurdere dette løpende, men det er selvsagt et signal at vi nå har suspendert eksporten av ammunisjon til Emiratene. Vi har jo ikke noen våpeneksport til Saudi-Arabia nå.

Bård Vegar Solhjell (SV) [13:14:59]: Det hadde jo ikkje merkbar effekt å leggje igjen desse notata på talarstolen, så eg vil rett og slett begynne å ta dei med meg ned igjen, slik som eg gjorde før.

Eg vil eigentleg gjenta representanten Byrknes' veldig presise spørsmål, som statsråden ikkje svarte på: Kan utanriksministeren forsikre oss om at det ikkje vil verte eksportert forsvarsmateriell som det er nokon som helst risiko kan verte brukt til brot på humanitærretten i Jemen? Det spørsmålet føler eg det er avgjerande å få svar på.

Så vil eg leggje til at eg gjerne hadde sett at utanriksministeren no kunne avklare: Går det per no føre seg sal av høvesvis A-materiell og B-materiell til nokon av landa som deltek i den Saudi-Arabia-leia koalisjonen i Jemen? Kan vi få bekrefta eller avkrefta det?

Utenriksminister Børge Brende [13:15:56]: Jeg hadde håpet at ånden i mine svar til de tidligere replikantene også imøtekom mange av de ønskene som representanten Solhjell har.

Grunnen til at jeg nå må se på en rekke lisenssøknader til Emiratene, potensielt til Qatar og Oman, er at den regjeringen som Solhjell var medlem av, åpnet for at man skulle kunne selge ammunisjon og våpen til disse landene i 2009, 2010 og 2011. Vi har, som jeg har sagt, en meget streng fortolkning av dette regelverket. Hver eneste søknad vi har fått i 2015, er vurdert opp mot situasjonen i Jemen. De er vurdert i forhold til de internasjonale forpliktelsene, og de er vurdert i forhold til ATT. Med den FN-rapporten som

kom, trakk vi den konklusjonen i 2016 at vi nå suspenderer den åpningen som ble gitt i 2010 for at man kan selge våpen* og ammunisjon til Emiratene.

Presidenten: Replikordskiftet er over.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Kåre Simensen (A) [13:17:20]: Dagens debatt er viktig av flere grunner, og den har bare bekreftet at Norge har et av verdens strengeste kontrollregimer når det gjelder eksport av forsvarsmateriell. Samtidig er det viktig å involvere interesserte inn i slike debatter. Det bidrar bare til å styrke demokratiet. Ikke minst bidrar det til å sikre åpenhet og etterprøvnbarhet om hvordan Norge praktiserer eksport av forsvarsmateriell. Det gjenspeiler seg også i innstillingen fra komiteen. Det er jo delte meninger om mangt, men å ha ulike meninger om dette er viktig i en samfunnsdebatt som vi alle skal ta på alvor. Og det gjør vi. Stortingsmeldingen vi diskuterer i dag, viser nettopp det.

Norge er opptatt av at det foregår et utstrakt internasjonalt samarbeid om eksportkontroll og ikke-spredning mellom land. Sporing og merking er et tema som vi alle bør være opptatt av, og ikke bare for å finne våpen med tekniske feil, slik våpenindustrien påpekte i sitt høringssvar. For egen del er jeg veldig opptatt av at sporingen også kan bidra til å finne ut hvor våpen kommer fra når de brukes i krig eller omsettes i et illegalt marked.

Det er ekstra ille at en svært stor andel av de pengene som det omsettes for i tilknytning til smugling av mennesker i nød over Middelhavet eller på land, med stor sannsynlighet blir benyttet til våpenkjøp av ekstremistgrupper som ISIL, Boko Haram og andre tilsvarende terroristgrupper. Paradokset er at de som flykter fra disse terroristorganisasjonene, indirekte er med og bidrar til finansiering av den terroren de selv blir utsatt for. Så kynisk er verden blitt. Det kan heller ikke herske noen tvil om at det finnes et gigantisk illegalt våpenmarked som gir blaffen i internasjonale lover og regler.

Spørsmålet er: Hvordan i all verden kan ISIL og andre terroristorganisasjoner klare å erverve seg så stor militær slagkraft uten at verdenssamfunnet i større grad reagerer eller er i stand til å forhindre denne typen våpensalg – at det finner sted? Dette uvesenet må vi til livs.

Jeg er veldig fornøyd med at Norge har arbeidet for å få med bestemmelser om merking og sporing i FNs våpenhandelsavtale. Dessverre nådde ikke Norge godt nok fram, men vi må ikke gi opp. Jeg er veldig enig i det saksordfører Liv Signe Navarsete sa – at regjeringen må være en tydelig stemme i FN og andre internasjonale fora for å forhindre at dette skal få lov til å utvikle seg. Fellesforslaget fra Kristelig Folkeparti og Arbeiderpartiet i dag er et godt steg på denne veien.

* Utenriksministeren har senere presisert at dette kun gjelder ammunisjon som kan anvendes med fare for brudd på humanitærretten i Jemen, slik han også sa i sitt hovedinnlegg.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [13:20:36]: Denne debatten er litt underlig. Man er opptatt av de tre millioner kronene som man eventuelt skulle selge for til Saudi-Arabia, eller at man eventuelt har noe B-materiell som skulle gå til krigførende parter i Jemen. Det er ille hvis det er tilfellet. Men jeg kan garantere at vi eksporterer forsvarsmateriell, A-materiell, til land som bryter menneskerettighetene. Det er garantert, for vi produserer komponenter som bl.a. inngår i F-35 den dagen det blir operativt. Vi produserer motoren til AMRAAM-missiler, vi produserer motoren til Exocet-missiler. Dette er noe vi gjør som en del av et internasjonalt samarbeid, og det er hovedprodusentens ansvar om de ønsker å eksportere.

Vi vet at USA eksporterer til Saudi-Arabia i bøtter og spann. Det kan vi være uenig i og synes er forferdelig. Men man må legge ned norsk forsvarsindustri hvis man ønsker å være konsekvent og opprettholde menneskerettighetene på den måten som vi vil. Så dette er til representanten Solhjell og representanten Skei Grande: Det er ikke mulig å stoppe det hvis vi skal ha en forsvarsindustri. Vi produserer avanserte komponenter som inngår i større systemer, som f.eks. F-35, AMRAAM eller Exocet. AMRAAM-missilet er basert på NASAMS. Teknologien er utviklet for NASAMS, som inngår i AMRAAM-missilet. Det er derfor vi fikk den kontrakten på motorer.

Vi kan ikke tro at amerikanerne skal si nei, at de ikke selger videre AMRAAM til land som vi bestemmer. Det går ikke. Man kan si nei, men da må man legge ned forsvarsindustrien. Det er et helt legitimt standpunkt å ha. Men man kan ikke late som det er de tre millionene til Saudi-Arabia alt dette dreier seg om, for vi har ikke kontroll på eksportregelverket i neste instans når vi produserer et større system. Da er det det landet som har den endelige sammensetningen av dette våpensystemet, som har hovedteknologien, og som vi får lov å levere til, som vil bestemme eksportregelverket. USA har et mer liberalt eksportregelverk og har flere venner enn vi har – venner som vi kanskje ikke ønsker å ha, men det er altså konsekvensen av å ha en avansert forsvarsindustri.

Er det så vanskelig å forstå dette? Man kan da ikke sitte og tro at det er de tre millionene til Saudi-Arabia som er avgjørende. Det er komponenter, A-materiell, som inngår i store systemer som bl.a. Frankrike, Storbritannia og USA selger til land som vi ikke vil selge våpen eller komponenter til. Det er det som er fakta. Hvis man ikke vil det, har man ingen avansert forsvarsindustri. Det er konsekvensen.

Astrid Aarhus Byrknes (KrF) [13:23:21]: Det har vore særs viktige problemstillinger som har vore løfta fram her i dag, og på bakgrunn av debatten og dei spørsmåla som eg stilte statsråden, og svara som eg har fått, vil eg berre hermed gje uttrykk for at Kristeleg Folkeparti i dag kjem til å støtta forslag nr. 7, frå Venstre og SV.

Bård Vegar Solhjell (SV) [13:24:02]: Først nokre ord om Jemen og den ekstreme humanitære situasjonen som er der, og om den væpna konflikten.

Eg er ikkje i tvil om at utanriksministeren tek det på alvor og vurderer søknadene nøye, men eg synest òg det er

vanskeleg å forstå at ein føre-var-politikk ikkje hadde vore betre, at ein gjorde ein fryd med omsyn til eksport av alle typar forsvarsmateriell til dei relativt få landa som er involverte, og der konsekvensane for norsk forsvarsindustri ville ha vore svært små, sidan det dreier seg om små beløp.

Det var noko liknande som vart gjort under den arabiske våren overfor fleire av landa – Egypt og Bahrain, iallfall, dersom eg ikkje hugsar feil – der det nettopp oppstod ein ustabilitet, ein uklarleik, som gjorde at ein suspenderte våpensalet og salet av anna forsvarsmateriell. Det er mogleg at vi skulle ha tolka «ånda» i det utanriksministeren sa, annleis, men eg hadde meint at det var ein stor fordel om det kom konkrete svar i staden, at ein faktisk vil gjennomføre initiativ for å forsikre oss om at Noreg ikkje indirekte deltek i brot på humanitærretten der.

Så kunne eg òg tenkje meg å vende meg litt breiare til særleg Arbeidarpartiet, Kristeleg Folkeparti og Senterpartiet i denne saka. Det føreligg ei rekkje forslag frå SV og Venstre som eg meiner har det til felles at det er kjende politiske forslag som kunne vere viktige skritt framover, men med svært små negative konsekvensar for norsk forsvarsindustri. Det er fordi vi i realiteten har eit svært godt regelverk i Noreg for eksport av forsvarsmateriell, så det er ingen som tek til orde for gigantiske endringar, men for nokre små forbetringar, som kan vere viktige. Og det var gleddeleg å høyre representanten Aarhus Byrknes no gjere det klart at Kristeleg Folkeparti vil røyste for forslag nr. 7, som altså er forslag om å stoppe sal av materiell, enten det er A-materiell eller B-materiell, til land som grovt bryt menneskerettane. Eg vil gjerne utfordre Arbeidarpartiet og Senterpartiet til å seie kvifor dei ikkje er med på eit slik forslag, som kunne ha gjeve fleirtal for det.

Det same gjeld, etter mitt syn, forslaga om noko meir openheit, særleg det at ein i enkelttilfelle grunnjev kvifor det vert gjeve godkjenning eller avslag, og at ein uttrykkjer kva for kriterium som ligg til grunn. Det vil gje oss meir offentleg kunnskap om korleis vi praktiserer regelverket i dag, og det kunne ha vore viktig. Og det siste: ATT-avtalen, Arms Trade Treaty, ein avtale som det er brei einigheit om i Noreg og i komiteen, er viktig, men det å få det inn i norsk lov- og regelverk kunne styrkje det. Eg meiner vi har kunnskapsgrunnlaget per i dag for at det er riktig å gjere det, og eg kunne tenkje meg å utfordre partia på kvifor vi ikkje kan gjere det, og få til det fleirtalet – relativt små endringar, som likevel kunne vere viktige skritt framover.

Presidenten: Representanten Tybring-Gjedde har hatt ordet to ganger tidligere i debatten og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [13:27:35]: Dette blir en slags replikk til Bård Vegar Solhjell, som jeg håper han vil svare på.

Jeg gjentar igjen: Norge – Kongsberggruppen og Nammo – produserer A-materiell, komponenter, som inngår i avanserte forsvarssystemer som produseres i Storbritannia, Frankrike og USA. Disse landene eksporterer til land som bryter med menneskerettighetene – grunnleggende menneskerettigheter, som det heter. Vil representan-

ten Solhjell også stanse salg av disse komponentene til de amerikanske produsentene, eller hvordan vil han eventuelt stoppe amerikanerne fra eksempelvis å selge våpen og avanserte systemer til Saudi-Arabia?

Marit Nybakk (A) [13:28:31]: Bare et par kommentarer til representanten Bård Vegar Solhjell.

Når det gjelder Arms Trade Treaty, som vi sluttet oss til i 2014, har Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti påpekt i innstillingen at vi vil be regjeringen utrede hvorvidt artiklene 6 og 7 i Arms Trade Treaty bør innlemmes i norsk lov. Jeg har også oppfattet det slik at det forslaget blir vedtatt i dag. Da forventer vi at utenriksministeren utreder denne saken og kommer tilbake til Stortinget, enten i forbindelse med neste eksportmelding eller på annen egnet måte. Jeg forutsetter at det blir vedtatt, at vi er enige om det.

Når det gjelder forslag nr. 7, er vi fra Arbeiderpartiets side veldig opptatt av at det er Stortinget som gir regler: Vi fatter vedtak om hvordan det skal være. Det er Stortinget som fattet vedtaket av 1959, om at vi ikke skal eksportere forsvarsmateriell til land i krig eller i borgerkrig. Det var også Stortinget som i 1979 understreket at vi i tillegg ikke skal eksportere til land som bryter fundamentale menneskerettigheter.

Vi vil så sterkt vi kan oppfordre utenriksministeren til å se grundig på de lisensene som gis i dag. Det gjelder også B-materiell til Saudi-Arabia. Det er utenriksministerens ansvar å gjøre det, det er ikke noe som vi fra Stortinget skal gå inn i som enkeltsaker.

La meg legge til at jeg er svært opptatt av at forsvarsmateriell fra norsk våpenindustri ikke blir brukt i krigføringen i Jemen. Jeg vil oppfordre utenriksministeren så sterkt jeg kan om å bidra til at det ikke skjer.

Presidenten: Representanten Bård Vegar Solhjell har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Bård Vegar Solhjell (SV) [13:30:59]: Eit kort svar til representanten Tybring-Gjedde: Eg er veldig klar over at utvikling av våpen- og forsvarsindustri føregår gjennom store konglomeratar der ein brukar ei rekkje underleverandørar frå ulike land. Det er jo òg sånn at stordelen av norsk eksport føregår til andre NATO-land som har ein stor forsvarsindustri, som utviklar det, og Noreg er ein del av det. Og det er vi tilhengjarar av at Noreg skal kunne delta i, men vi i SV har òg i vårt program – og har lenge jobba for – at det skal innførast ein sluttbrukarerkjøring i forhold til NATO-land. Det ville heilt utan tvil vere ei betydeleg endring av mogleighetsrommet i dag.

Men i dag har vi teke opp ei rekkje andre forslag saman med Venstre, som ikkje har på langt nær så vidt-rekkjande konsekvensar, og det var dei eg tok opp i mitt innlegg. Eg meiner at det er forslag som på ein heilt annan måte ikkje vil avgrense moglegheta for forsvarsindustrien, men samtidig innebere ei reell forbetring av norsk regelverk, som eg har utfordra fleire parti til å støtte.

Liv Signe Navarsete (Sp) [13:32:17]: Fyrst vil eg takke for ein god debatt, som har vore opplysningsrike for tanken, og som har utdjupa ein del viktige problemstillingar som komiteen har vore oppteken av i arbeidet med meldinga.

Det er alvorlege saksområde, det er saker som har konsekvensar for mange, og det er viktig, ikkje minst det mest drøfta spørsmålet i dag, korleis me ter oss, og kor restriktive me er når det gjeld eksport av våpen til land som er i krig og konflikt.

Senterpartiet kjem til å stå på det me har gjort i innstillinga. Me ynskjer at regjeringa har ein stram politikk på dette området, og det har ikkje kome fram noko, korkje i dag eller tidlegare, som kan sannsynleggjere at regjeringa ikkje er merksam på den fallgruva som ligg her, og at ein har eit vakent blick og ein streng kontroll på våpen, ikkje minst knytt til konflikten i Jemen. Eg tenkjer at med den debatten me har hatt her i dag, med den innstillinga som ligg her, og som skal opp til avrøysting seinare i dag, så har regjeringa verkeleg fått eit «go» frå Stortinget til å vere ekstra nøye og ekstra påpasseleg på dette området.

Så er det slik at me har bedt om at regjeringa skal utgreie ATT-avtalens artikkel 6 og 7, om dei kan verte fasa inn i norsk lov eller forskrift. Det vil vere eit viktig steg når den saka kjem til Stortinget, og då får ein anledning til å kome tilbake til den og gjere eit vedtak dersom fleirtalet i Stortinget ynskjer det. Uansett håper eg at det får fleirtal, og at det vil kome ei sak på det etter kvart.

Så takk for ein god debatt som peiker framover, og som peiker i rett lei.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3.

Sak nr. 4 [13:34:49]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Globale sikkerhetsutfordringer i utenrikspolitikken. Terrorisme, organisert kriminalitet, piratvirksomhet og sikkerhetsutfordringer i det digitale rom (Innst. 199 S (2015–2016), jf. Meld. St. 37 (2014–2015))

Presidenten: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at debatten blir begrenset til 70 minutter, og at taletiden blir fordelt slik: Arbeiderpartiet 20 minutter, Høyre 15 minutter, Fremskrittspartiet 10 minutter, Kristelig Folkeparti 5 minutter, Senterpartiet 5 minutter, Venstre 5 minutter, Sosialistisk Venstreparti 5 minutter og Miljøpartiet De Grønne 5 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til inntil fire replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen innenfor den fordelte taletid.

Videre foreslås det at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Øyvind Halleraker (H) [13:35:55] (ordfører for saken): Vi opplever en verden i sikkerhetspolitisk end-

ring. Nye ukonvensjonelle trusler preger verden, det preger nyhetsbildet og vår hverdag. Trusselen som kommer fra voldelig ekstremisme, terrorisme, organisert kriminalitet, fra hjemvendte fremmedkrigere, piratvirksomhet og digitale trusler og angrep, har fått stadig mer omfattende konsekvenser for internasjonal stabilitet og utvikling.

Her hjemme kan trusslene true vår måte å leve på, våre verdier og vårt liberale samfunn. Det er nettopp hvordan vi møter dette, denne stortingsmeldingen handler om.

Vi ser en stadig mer kompleks og uforutsigbar sikkerhetspolitisk situasjon, der vår sikkerhet påvirkes mer direkte av utviklingen i andre land enn før. Sett i sammenheng med en teknologiutvikling som går i rasende fart og har et globalt nedslagsfelt, er det nødvendig å stille seg spørsmålet: Er vi godt nok forberedt?

Men la meg først få takke komiteen for et godt samarbeid og en stor grad av enighet om hovedelementene i denne meldingen. Det er også gledelig at et stort flertall av komiteen støtter de 40 konkrete oppfølgingstiltakene som er beskrevet i meldingen. Det borger godt for en bærekraftig felles tilnærming framover til det trusselbildet stortingsmeldingen tar opp.

Dette er en melding som tar for seg globale utfordringer. Jeg vil likevel starte i Norge. Norge berøres direkte ved trusler mot statsapparatet, samfunnet, næringslivet og borgere. Vi trenger bare å gå tilbake til 22. juli 2011, den svarteste dagen i nyere norsk historie, for å se hvor brutalt og uventet terror kan ramme. Både før og etter 22. juli har vi sett angrep i mange europeiske byer. I dag kommer det rapporter om nye trusler i Stockholm.

Av de globale trusslene er terrorisme den som vekker størst oppmerksomhet og frykt i befolkningen. Mye av framveksten av terrorister stammer fra sårbare stater og stater i konflikt. Eksempler på dette finner vi i framveksten av ISIL i Syria, Irak, Libya samt Al Shabaab i Somalia og Boko Haram i Nigeria.

Ekstremistgrupper har utgangspunkt i lokale og nasjonale konflikter, men opererer nå i stor grad på tvers av landegrensene og bidrar til regional ustabilitet og global frykt. Terrorgruppers rekruttering av europeiske borgere er et eksempel på at vår sikkerhet i økende grad påvirkes av ukonvensjonelle trusler og ikke-statlige aktører, som terrorgrupper og andre kriminelle nettverk. Å føre en politikk som bidrar til stabilitet, og som forebygger radikaliseringsprosesser, er viktigere enn noen gang.

Gjennom Felles kontraterrorssenter har Norge styrket evnen til å koordinere og dele informasjon knyttet til sektor- og grenseoverskridende sikkerhetsutfordringer. Det er positivt at Felles kontraterrorssenter videreutvikles ytterligere og vil sikre en enda bedre informasjonsutveksling mellom Etterretningstjenesten og PST. Det er blitt jobbet godt nasjonalt med antiradikaliseringsarbeid, og Norge har høstet mye ros for dette arbeidet. Derfor er jeg glad for at meldingen tar opp i seg denne problematikken, og at det lanseres konkrete tiltak på dette feltet.

Samarbeid gjennom organisasjoner som FN, NATO og AU står sentralt. I innstillingen støttes regjeringens beslutning om å styrke berørte lands og relevante organisasjons-

ners evne til å forebygge, håndtere og bekjempe globale sikkerhetsutfordringer.

En samlet komité har særlig pekt på hvor viktig det er med kunnskap om personer som kan utgjøre en sikkerhetsrisiko. Komiteen har forventning om at regjeringen ser på tiltak for å sikre mulighet for utveksling av informasjon om slike individer. Et tiltak som bør vurderes, er et felles register med personopplysninger og biometri over trusselaktører. Da kan alle etater i ulike sammenhenger kontrollere identifikasjon hos individer som er mistenkt for eller beviselig involvert i organisert kriminalitet, terrorvirksomhet eller piratvirksomhet.

Konflikter og lovløshet driver mennesker på flukt, og det siste års flyktningkrise har illustrert dette. Dette har berørt hele Europa, et Europa som har hatt problemer med å akseptere og absorbere flyktningssituasjonen. Vi må derfor bekjempe bakmennene, menneskesmuglerne som profiterer på den illegale migrasjonen.

Utvikling og sikkerhet er to sider av samme sak. Det kan bidra til styrking av sikkerhets- og justissektoren og forebygging av voldelig ekstremisme, tiltak mot fremmedkrigervirksomhet og mot finansiering av ekstremistiske grupper.

Høyre er positiv til at det skal etableres en nasjonal ekspertgruppe som skal analysere hvordan organisert kriminalitet påvirker land hvor Norge har utenriks- og utviklingspolitiske interesser.

Trusler i det digitale rom er identifisert som en av de mest alvorlige truslene vi står overfor. Cyberangrep er sammen med terrorisme og spredning av kjernevåpen og kjernefysisk materiale nå en av de mest alvorlige asymmetriske truslene NATO og medlemslandene står overfor. Det kan gå ut over norsk militær og sivil infrastruktur, energileveranser, telenett og andre deler av næringslivet. Organiserte kriminelle og såkalt mobile kriminelle har i en årrekke representert en betydelig trussel mot næringslivet og samfunnet i sin helhet. De opererer i skjulte og ofte utilgjengelige nettverk.

Et av de viktigste tiltakene i meldingen er etableringen av en internasjonal cyberstrategi for Norge. Det blir viktig framover å bidra til økt kunnskap om cybertrusler, informasjonskrigføring og ikke minst hybrid krigføring.

En samlet komité støtter også arbeidet for økt rekruttering av norske eksperter til relevante internasjonale organisasjoner som arbeider med disse og andre sikkerhetsutfordringer.

Piratvirksomhet er et økende problem for fri verdenshandel og Norge som stor skipsfartsnasjon. Norge deltok med fregatten «Fridtjof Nansen» mot somaliske pirater i Adenbukta og lyktes. Nå er det Vest-Afrika og Sørøst-Asia som plages av piratvirksomhet og organisert kriminalitet, som ofte skjer ved kapringer, væpnet ran og tyveri av last. Piratene er økende aggressive og påfører sjømennene en risiko og belastning som ikke aksepteres andre steder i samfunnet.

Norge er en av de ledende sjøfartsnasjonene i verden, og på dette området bør vi derfor fortsatt ta ansvar og være i front. Det er antakelig behov for en nærmere analyse for å kunne utvikle en fullverdig strategi i nært sam-

arbeid med våre allierte for å komme dette uvesenet til livs.

Så noen ord om det som har fått forholdsvis stor oppmerksomhet i merknadene til meldingen – selv om ikke meldingen omhandler nedrustningspolitikk og kjernevåpenpolitikk. Regjeringen inntar en aktiv rolle som pådriver for gjennomføringen av Ikkespredningsavtalens forpliktelser og for nedrustning med sikte på en balansert, gjensidig, irreversibel og verifiserbar avskaffelse av atomvåpen, og på dette grunnlaget arbeides det langsiktig for et rettslig bindende rammeverk for å sikre dette målet.

Reell nedrustning fordrer en praktisk tilnærming som samtidig er i tråd med våre NATO-forpliktelser. Vårt felles mål om en verden uten kjernevåpen står fast. En målrettet og effektiv nedrustningspolitikk gir økt sikkerhet. Et viktig norsk budskap på toppmøtet i Washington i denne måneden var vårt felles ansvar for å videreutvikle det internasjonale samarbeidet mot spredning av kjernefysisk materiale.

Det er antatt at Russland innehar mer atomvåpen enn noen andre makter, inkludert USA. At atomtoppmøtet i Washington derfor ble arrangert uten deltakelse fra den russiske presidenten, er ikke bare en skuffelse, men også et tilbakeslag når det vi trengte, var enighet om gjensidige avtaler om nedrustning.

Vi lever i en verden der faren for spredning for å utvikle kjernevåpen og bruk av radioaktive kilder til internasjonal terrorisme er høyst reell, og der både statlige og ikke-statlige aktører, herunder ekstremistorganisasjoner, utgjør en trussel for vår sikkerhet.

I en tid med store utfordringer internasjonalt og i våre nærområder er det avgjørende at det ikke reises tvil om Norges sikkerhetspolitiske forankring, nemlig NATO og den transatlantiske dimensjonen. Jeg opplever at regjeringen og et stort flertall står samlet om nettopp dette.

La meg avslutte med nettopp viktigheten av å stå samlet. Denne stortingsmeldingen handler nettopp om det, om hvordan vi skal og må trygge Norge, vår velferd og våre verdier. Ved å være bevisst på dette blir vi også bedre rustet til å møte det uforutsigbare.

Jonas Gahr Støre (A) [13:45:56]: Det er enighet på viktige punkter i denne innstillingen om globale sikkerhetsutfordringer i utenrikspolitikken. Det er bra, vårt land er tjent med det. Jeg vil særlig trekke fram den enigheten som nå kommer om målet for atomnedrustning, det er positivt.

Vi lever i en brytningstid, og det krever at vi klarer å holde fast ved trygge ankerfester, som innsats i FN og solidaritet med våre allierte i NATO og våre naturlige partnere, samtidig som vi evner å tenke og handle nytt. Globale sikkerhetsutfordringer utfordrer utviklingspolitikken. Det er med god grunn, ettersom millioner av mennesker rammes av krig, terror og vanstyre, titalls millioner drives på flukt, og ødeleggelsene av moderne krigføring er katastrofale. Medmennesker og samfunn rammes for generasjoner.

Vi må tenke nytt om forebygging av konflikter og sammenbrudd av stater, vi må tenke nytt om innsatser og strategier som kan føre til utvikling, og vi må i sum tenke nytt om utviklingspolitikk. Derfor bør vi få en egen stortings-

melding om hovedspor i utviklingspolitikken, slik at vi kan få en grundig vurdering her i Stortinget.

Meldingen understreker at utvikling må ses i sammenheng med andre utenriks- og sikkerhetspolitiske spørsmål. Det er en klok observasjon, men det trengs en klarere norsk profil sett i lys av det ansvar og lederskap vi bør vise, og det tilsier at Norge igjen bør få en egen statsråd med ansvar for utviklingspolitikk.

Noen ønsker et skarpt skille mellom å være en humanitær stormakt og vår deltagelse i internasjonale militære operasjoner. Jeg vil advare mot et slikt skarpt skille. Vi skal holde fast ved et sterkt humanitært engasjement som strekker seg fra freds- og forsoningsarbeid via utviklingsinnsats like til nødhjelp. Det er et kjennetegn ved Norge. Vi har kunnskap, erfaring og bred folkelig forankring for dette. Men heller ikke vi kan avskrive militær innsats når det behøves. Kampen mot terror må f.eks. bekjempes med hele spekteret av virkemidler, fra forebygging i våre egne lokalsamfunn via politi, etterretning, internasjonalt samarbeid like til militær innsats. Å avvise kapasitet til militær deltagelse er å overlate både internasjonalt og nasjonalt sikkerhetsansvar til andre. Det kan ikke være Norges vei.

Det må tilhøre fortiden at engasjement for å bekjempe overgrep mot sivilbefolkningen i et land kan avfeies som å være innblanding i et lands indre anliggender, særlig når vi ser at terrornettverk etablerer seg i kjølvannet av politisk oppløsning og kaos og utgjør en trussel ikke bare mot landets egen befolkning, men også mot mennesker langt utenfor landets grenser. Vi erfarte det med al-Qaida fra deres base i Afghanistan i 2001, og vi erfarer det i dag med ISIL fra deres tilhold i Syria og Irak. Begge deler er av FNs sikkerhetsråd definert som en trussel mot global fred og sikkerhet. Samtidig har de siste 15 årene lært oss – ofte smertefullt – hvor vanskelig det er å bistå stater og folk som vil bekjempe terror og kriminelle nettverk innenfor egne grenser. Vi har sett og erfart hvordan militært engasjement utenfra og inn i kompliserte lokale og regionale konflikter er heftet med store utfordringer. Samtidig kan ikke verden vende ryggen til de lidelsene vi ser.

Vi ser tegn til nytenkning. President Obama vektla i forrige uke at USA vil prioritere å trene og lære opp lokale styrker i både Irak og Syria som bekjemper ISIL. NATOs generalsekretær understreket nylig betydningen av at alliansen utvikler evne til kapasitetsbygging og trening i kampen mot ISIL, og at dette vil være en kapasitet som vil behøves i mange år framover for at folk som lever under vold og terror, kan settes i stand til å kjempe for egen frihet og mot trusler som ikke bare rammer deres eget liv og utvikling, men også vår. Det varsler tilbakeholdenhet med hensyn til å gripe inn militært i komplekse situasjoner, men samtidig vilje til å gi bidrag, opplæring og kapasitetsbygging som kan bekjempe terror og forhindre sammenbrudd av stater under angrep.

Dette må Norge forholde seg til. Vi kan ikke kjempe andre menneskers kriger. Vi har begrensede erfaringer og forutsetninger for militær aktivitet i land langt unna vårt, men i tråd med folkeretten kan og bør vi bidra til trening og opplæring, dersom vi har erfaring og kapasitet til det. Der

det er naturlig og mulig, bør slike bidrag utvikles sammen med våre allierte i NATO.

Jørund Rytman (FrP) [13:50:25]: For ikke så mange år siden levde vi i en verden som bar preg av at vi hadde vunnet den kalde krigen, og fred og stabilitet i Europa var rådende. Svært mye har skjedd bare de siste årene. Det er derfor helt nødvendig å føre en styrket og helhetlig politikk for å møte globale sikkerhetsutfordringer.

Vi som bor i Norge, har vært forskånet for mange av de sikkerhetsmessige utfordringene som vi har sett på TV fra andre deler av verden, med terror og ustabilitet. Slik er det ikke lenger. Terror har dessverre rammet oss, riktignok bare fra en av våre egne borgere, en gal mann, som heldigvis var alene. Så vi har følt på håpløsheten og frykten som oppstår.

At vi nå ser flere angrep fra ISIL mot europeiske mål, som bare kommer nærmere og nærmere, gjør at frykten blir større for at noe vil skje også her hos oss. Radikal islam er et stort problem og vår tids største fiende. Da er det naivt og skremmende at noen politikere tror at det ikke er slik, og at det ikke er et problem. Fremmedkrigerutfordringene kjenner vi godt, og det er ingen tvil om at dette gir mer usikkerhet i befolkningen.

Internasjonale terrororganisasjoner har plutselig fått innenrikspolitiske konsekvenser. Vi må møte dette med planer, handling og tiltak – ikke bare naivitet.

Fremskrittspartiet er fornøyd med at regjeringen vil etablere et bistandsprogram for å forebygge radikaliserings, voldelig ekstremisme og terrorisme i land og områder preget av konflikt, vold og sårbarhet. Forebygging og opplysning er viktige faktorer for å forhindre en ytterligere vekst i radikaliserings.

Europeisk stabilitet er igjen under press, og situasjonen på Krim og i Øst-Ukraina minner oss på at vår frihet ikke er noe man kan ta for gitt.

Det er ikke mange år siden mange spekulerte i NATOs betydning i fremtiden. I dag er det liten tvil om at NATOs betydning er avgjørende for vår sikkerhet. Norge må fortsette å være en aktiv alliert; vi må søke bredere og tettere samarbeid innad i organisasjonen.

Cyberkriminalitet er et voksende problem som også kan påvirke samfunnsstrukturer. Dagens teknologiutvikling er positiv, men den medfører også veldig mange utfordringer. Kriminelle aktører eller nasjonsstyrte organisasjoner kan stjele informasjon, sabotere og kontrollere aktivitet som er vital for vårt samfunn.

Det at vårt samfunn blir mer og mer teknologisk styrt, medfører også at vi blir mer og mer sårbare hvis noen vil skade oss. Det er derfor viktig at vi har god nok beredskap, både militært, offentlig og sivilt. Det kan også være greit å minne folk flest om dette, at man kan takle noe uventet – hva hvis? Sånn sett blir jeg også mer og mer bekymret over enkeltes iver etter et kontantfritt samfunn. Det er en annen debatt, men det er viktig å ha i bakhodet at man blir veldig sårbar i en krisesituasjon, og hvis bankene, ens nettbank eller minibanker blir satt ut av spill i noen dager eller uker eller mer – hva da?

Dagens trusler må vi møte med et bredere samarbeid

med andre nasjoner. Organisert kriminalitet har mange former og er ofte forbundet med terrororganisasjoner og finansieringen av disse. Det er viktig å ta denne trusselen på alvor. Et styrket politi og internasjonalt samarbeid er viktige faktorer for å begrense veksten og utbredelsen av organisert kriminalitet.

Handel er viktig for det globale samfunnet, det er viktig for utvikling og vekst i både fattige og rike land. Trygghet og ferdighet på verdens hav er i så måte avgjørende. Piratangrep har vært en trussel mot handelen. Gjennom et bredt internasjonalt samarbeid har man begrenset angrepene, men det er fortsatt utfordringer, og arbeidet med piratbekjempelse må fortsette. Her må Norge som sjøfartsnasjon være en aktiv part.

Astrid Aarhus Byrknes (KrF) [13:54:43]: Vi møter globale sikkerhetsutfordringer på mange fronter. Terrorisme, organisert kriminalitet, piratverksemd og ny sårbarhet i det digitale rom er truslar både mot einskildmenneske, bedrifter og statar. Terrortrusselen har fått ny aktualitet også i Europa. Terroraksjonane i Paris og i Brussel kravde mange menneskeliv, men det langt største talet på ofre finn vi i beltet av statar frå Nord-Afrika, gjennom Midtøsten og til Afghanistan, kor militante islamistar kjemper om kontrollen over store landområde.

Desse sikkerhetsutfordringane må møtast aktivt for å verna om vår sikkerheit, vår velferd, våre verdiar og interesser. Den beste strategien er å tenkja langsiktig, og forebygging er som regel betre enn reparasjon etter at skaden er skjedd. Det gjeld også Irak og Syria, der den militante islamistgruppa ISIL har teke kontroll over store område. Dei menneskelege lidningane i konflikten er enorme, flyktningstraumane lange, nabolanda overfylte og hundretusenar dreg vidare til Europa. Den militære kampen er hard. ISIL har samla framandkrigarar frå mange land under appellen om heilag krig. Deira mål er å gjenskapa eit tapt islamistisk kalifat. Omsett til det moderne språk vil det bety eit forhistorisk diktatur, utan respekt for demokrati og menneskerettar.

Noreg bidreg på ulikt vis i kampen mot terror og for ofra for konflikten. Militært er Noreg til stades i fleire konfliktområde, som Afghanistan, Irak og Mali, men om militære bidrag kan vera nødvendig, vil varig fred berre sikrast gjennom politiske løysingar, konfliktforebygging og samfunnsbygging. Samtidig som Europa grip til kostbare militæroperasjonar, ser vi tendensar til at industriland prøver å opna for at bistandsbudsjetta i større grad skal brukast til å finansiera slike sikkerheitspolitisk grunnlegjve prosjekt. OECDs regelverk hindrar at det kan reknast som offentleg bistand, men er under press. Noregs linje må framleis vera å bidra til å hindra ei utholing av regelverket.

Målet for bruk av bistandsmidlar må vera utvikling og å kjempa mot fattigdom i fattige land – ikkje å betala internasjonale sikkerheitstiltak grunnlegjeve i industriland sine eigeninteresser.

I stortingsmeldinga om globale sikkerhetsutfordringer blir det varsla to nye norske program. Det første gjeld arbeid mot organisert kriminalitet og ulovleg handel, og det andre skal forebyggja radikaliserings, valdeleg ekstremis-

me og terrorisme. Programma går inn i sensitive politikk-område og må utformast klokt. Internasjonalt bør vi søkja koordinering og unngå eit kaos av mange bilaterale program, og så må grenseoppgangen mot bistandsfinansiering av militær sektor varetakast.

Alt frå komitéinnstillinga blei avgjeven, brakte media oppslag om komitésplitting om atomvåpen. Kristeleg Folkeparti sitt syn er klart: Kristeleg Folkepartis program slår fast at spreiring av atomvåpen er ein alvorleg trussel mot internasjonal fred og sikkerheit. Derfor må Noreg vera ein pådrivar i det internasjonale arbeidet mot spreiring av atomvåpen og arbeida langsiktig for eit forbod mot atomvåpen. Vi er derfor ein del av det komitéfleirtalet som slår fast at vi støttar arbeidet med balansert og gjensidig atomnedrusting, innan ramma av Ikkjespreiingsavtalen, NPT, inkludert eit langsiktig mål om eit internasjonalt forbod mot kjernevåpen. På kort sikt er det heilt avgjerande å hindra ytterlegare spreiring av atomvåpen.

Dessverre har fleire land skaffa seg atomvåpen etter at Ikkjespreiingsavtalen frå 1970 blei inngått. Det er ein farleg trend, som må reverserast. Vi må hindra at Iran og Nord-Korea blir atommakter. Derfor er Iran-avtalen frå 2015 viktig. Og vi må hindra at terrorgrupper får tak i atomvåpen eller anna kjernefysisk materiale som dei kan bruka i skitne bomber. Samtidig må atommakten setja ny fart i arbeidet for å byggja ned sine lager av atomvåpen. Berre då kan vi nå målet om ei verd fri for atomvåpen.

FN har sett ned ei arbeidsgruppe for å jobba for dette. Der må Noreg vera ein aktiv pådrivar for det praktiske resultatet i arbeidet for atomnedrusting.

Presidenten: Ønsker representanten Byrknes å ta opp forslagene nr. 1 og 2?

Astrid Aarhus Byrknes (KrF) [13:59:32]: Ja.

Presidenten: Da har representanten Astrid Aarhus Byrknes tatt opp forslagene nr. 1 og 2.

Liv Signe Navarsete (Sp) [13:59:52]: Eg vil takke saksordføraren for godt arbeid i ei viktig sak. Den fremste oppgåva for alle folkevalde er å tryggje borgarane. Det kan ikkje gjentakast for ofte. Meldinga om globale sikkerhetsutfordringer kjem i ei tid med mange konfliktar i det globale samfunnet, og Senterpartiet står saman med ein samla komité bak dei fleste vurderingar og forslag som ligg føre. Dei treng ikkje attgivast frå fleire i dagens debatt.

Eg vil difor bruke litt tid på det eg ser på som eit stort paradoks. I ein samla komitémerknad står det følgjande:

«Komiteen merker seg at flere av sikkerhetsutfordringene vi står overfor omhandler forflytning av trussel-individer over landegrensar. Dette er mennesker som kan ha ulike roller basert på hvor de er i verden, men som uansett er medvirkende til trusler mot nasjonal sikkerhet.»

Dette er klar tale frå ein samla komité. Men kva står vidare? Finn me ei drøfting av årsakene til kvifor desse individa er eit trugsmål mot norske borgarar ved at dei har tilgjenge til norsk territorium? Nei, det er det dessverre ikkje.

Norsk grensekontroll og fråværet av debatt kring dette temaet er elefanten i rommet. I dag veit me ikkje kven som oppheld seg på norsk territorium. Alle forstår at det utgjør eit sikkerheitstrugsmål mot Noreg. Ansvarlege styresmakter veit rett og slett ikkje kven som er i landet vårt i dag, eller kva motiv dei har for å vere her. No har terroralarmer gått i nabolandet vårt. Heller ikkje i Sverige har ein oversyn over kven som er komne over landegrensene i ei turbulent tid.

Eg vil minne om at då Noreg avskaffa grensekontrollen, vart dette gjort under føresetnad av at Schengens yttergrenser skulle verte kontrollerte. Kontrollen langs ein del av Schengens yttergrenser har ikkje fungert den siste tida. Regjeringa har sjølv uttala at når ein ikkje har kontroll på yttergrensene og ikkje registrerer dei som kjem, er Schengen-systemet brote saman. Til og med Schengen-forkjemparar har store problem med å forsvare dagens system.

Med den teknologiske utviklinga som har vore dei siste åra, vil innføring av personkontroll på grensa også mellom Schengen-land kunne gjennomførast på praktisk og effektivt vis. Mellom anna kan bruk av biometriske pass gjere grensekontrollen både sikrere og meir effektiv. Slik kontroll vil lettare fange opp ettersøkte kriminelle, og folk med falske pass vil verte oppdaga. Stikkprøver er ikkje nok for at Noreg som tilfredsstillande sannsyn skal evne å stanse personar med det ikkje er ynskjeleg å gi tilgjenge til norsk territorium.

Stortinget handsama norsk tilknytning til Schengenavtalen to gonger, i 1997 og i 1999. Senterpartiet røysta nei då avtalen vart inngått, og me er framleis mot han. Eg har, saman med representantane Jenny Klinge og Per Olaf Lundteigen, fremja eit representantforslag der me ber om at Noreg no trer ut av Schengen-samarbeidet.

Det er eit steg i rett retning at komiteen gjennom denne innstillinga ærleg uttalar at ukontrollert flytting over landegrensar utgjør ei sikkerheitsutfordring for Noreg. Eg ser fram til å diskutere korleis me kan møte desse utfordringane på mest mogleg effektivt vis.

Senterpartiet sluttar seg til at me må arbeide langsiktig med ei rekkje verkemiddel for å kjempe mot dei globale trugsmåla med utanrikspolitiske konsekvensar for Noreg. Det betyr at utviklingshjelp må spele på lag med diplomatiske, justispolitiske og militære verkemiddel. Senterpartiet støttar opprettinga av to bistandsprogram på dette området, men vil sterkt åtvare mot ei utvisking av skillet mellom utviklingspolitiske, justispolitiske og militære verkemiddel. Me må også sikre at utviklingspolitikken vert sett i ein heilskap og ikkje plukka frå kvarandre til ulike gode føremål. Det er difor særskilt viktig at dei to programma vert følgde nøye, og at effekten av dei vert evaluert. Vidare ser me fram til ein heilskapleg debatt om utviklingspolitikken ved eit seinare høve.

Eit anna viktig område i denne innstillinga er arbeidet mot spreiding av kjernevåpen. Sjølv om regjeringa kanskje ikkje hadde planlagt det slik, handlar mykje av drøftingane og meldinga nettopp om dette temaet. Det er særskilt positivt at ein samla komité understrekar viktigheita av at regjeringa byggjer vidare på det breie engasjementet skapt under Oslo-konferansen om dei humanitære konsekvensane av

kjernevåpen. Ein samla komité er samd om at det er eit klart mål å skape ei verd fri for atomvåpen.

Komiteen viser også til at regjeringa seint om senn kom til at ein vil arbeide systematisk for å nå målet om ei verd fri for atomvåpen, og at ein i tida som kjem, vil leggje vekt på praktiske og effektive tiltak for nedrusting. Det ligg no eit stort ansvar på regjeringa for å følge opp dette i konkret handling.

Fem minuttar går fort, eg vil difor melde meg til eit nytt innlegg for å kommentere vidare innstillinga på området kjernevåpen og ikkjepreiararbeid.

Ingerd Schou hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten: Representanten vil kanskje ta opp forslaget?

Liv Signe Navarsete (Sp) [14:04:44]: Det vil representanten gjere.

Presidenten: Representanten Liv Signe Navarsete har da tatt opp forslaget nr. 3.

Trine Skei Grande (V) [14:05:09]: Vi lever i en brytningstid med store endringer og mange ulike poler som virker mot hverandre. Mange har hatt gode innledninger, som viser bredden av de utfordringene vi står overfor.

Vi møter terror på en annen måte nå enn vi har gjort tidligere. Jeg så tall for en tid tilbake som viste at 1980-tallet var en farligere periode når det gjaldt terrorangrep i Europa, enn nå, men terroren skjer i andre former og angriper andre deler av samfunnet. Mens 1980-tallets terror gikk mot myndighetspersoner og fulgte klare retningslinjer, møter terroren i Europa i dag vanlige folk på de stedene som er symboler for måten vi lever vårt europeiske liv på. Det er utfordrende, og det skaper mye frykt.

Samtidig ser vi at veldig mange av de konfliktene som før var fjerne og ikke angikk oss, plutselig nå er på vår dødstokk. For meg som bor i Gamle Oslo, kan en krig i Mogadishu høres veldig langt unna ut, men vi vet at den kort tid etterpå angår mitt gatebilde, mitt nærmiljø, min skole og min barnehage. Den er internasjonal og nærmere og nærmere. Alle konflikter blir fort en konflikt også på vår dødstokk. Det åpner for nye måter å tenke løsninger på, men det betyr også at vi har et internasjonalt ansvar som er mye større enn vi hadde tidligere.

Vi ser allerede nå at konsekvensene av klimaendringene gjør at folk havner på flukt, og at andre konflikter forsterkes av klimaendringene. Da må vi tenke. Og så blir vi utsatt for sårbarhet som gjør at vi må tenke sårbarhet på en helt ny måte, og spesielt teknologien, som mange her har dratt fram, gir andre perspektiver.

Noe er fortsatt som på 1980-tallet, da jeg startet mitt politiske engasjement. Jeg var tidlig på 1980-tallet med på å starte Ungdom mot Atomvåpen i Overhalla kommune. Det var en av de første tingene jeg var med på politisk. Vi prøvde å få gå i 17. mai-toget, men Nei til Atomvåpen var for politisk til å få lov til å gå i 17. mai-toget i Overhal-

la kommune. Bondelaget og andre interesseorganisasjoner hadde klar plass i borgertoget, men ikke vi som kjempet mot atomvåpen.

Noe av engasjementet som jeg tror preget hele generasjonen på 1980-tallet, var jo at barn da var veldig redd for atomkrig. Det som mange barn tenker om terrorisme i dag, tenkte vi om atomvåpen da. Det er ikke sånn at den utfordringa ikke er relevant lenger eller ikke er presserende lenger – den er akkurat like stor som da jeg var lita, den er akkurat like skremmende som da jeg var lita. Jeg ville ikke ha vært tro mot mitt indre engasjement, mot det som gjorde meg til et politisk menneske, hvis jeg ikke hadde forfulgt det også i salen i dag. Jeg er glad for at vi har kommet fram til den enigheten vi har kommet fram til i komiteen, men jeg syntes det var litt mer humpete enn nødvendig.

Så vil jeg bare nevne et forslag som vi står bak, og som vi har stått bak lenge, og det er hele tida å evaluere vår internasjonale deltakelse. For å være helt ærlig så skjønner jeg ikke hvorfor en er redd for å gjøre det. Jeg mener det handler om respekt for de soldatene vi sender ut på internasjonale oppdrag. Det handler om åpenhet og transparens i den jobben vi gjør her i Stortinget. Hvorfor politiske avgjørelser skal være unntatt offentlig debatt, evaluering og læringspunkter, forstår ikke jeg noe av.

Det tok lang tid før vi fikk gjennom her i salen at man skulle ha en evaluering av Afghanistan-oppdraget. Vi synes det er kjempebra at regjeringa gikk med på det. Vi prøvde under den forrige regjeringa og klarte det ikke. Jeg mener vi burde hatt som grunntone her at alle sånne store militære oppdrag som vi deltar i, må vi kunne evaluere etterpå. For meg handler det om respekt for dem vi sender i jobben. For meg handler det om at vi alltid må lære, og det handler om at dette kommer det ikke til å bli mindre av, dette kommer det til å bli mer av. Da må vi vite hva vi skal gjøre også i framtida.

Bård Vegar Solhjell (SV) [14:10:33]: Det er liten tvil om at krig, væpna konflikt og for den saks skyld terror, og eg vil leggje til grenseoverskridande kriminalitet, ikkje berre utgjør dei største sikkerheitsutfordringane vi står overfor, men er blant dei største utviklings- og utanrikspolitiske utfordringane vi står overfor i tida framover. Det er ikkje noko nytt i det, men for det første kan ein nok seie at det har vorte globalisert, at moglegheita for terrornettverk og kriminelle til å krysse landegrensene og spele ei rolle over store delar av verda har auka. Og truleg har det nok vorte mykje meir synleg for oss også, for det er ikkje lenger slik at ein stor konflikt kan føregå utan at det er mogleg å skaffe seg kunnskap og innsikt i han kvar som helst. Det kan øydeleggje utvikling og framgang for land og for regionar, og det må det kjempast mot.

Det er nok òg grunnen til at meldinga er prega av analysar som det er brei einigheit om, og bekymringar som dei fleste deler. Lat meg likevel seie at det er viktig at sikkerheitsperspektivet ikkje overtek utanriks- og utviklingspolitikken, at det ikkje vert slik at vi begynner å sjå alle forhold med sikkerheitsbrillene på, men at det vert eitt av mange perspektiv vi ser i samanheng. Akkurat som krig kan hindre utvikling, er det òg slik at mangel på vellukka utvikling,

mangel på demokrati eller dårleg fungerande statar er med på å skape grobotn for terrororganisasjonar, eller for den saks skyld for krig og væpna konflikt. Sagt på ein annan måte: Vi skal vere tøffe mot terror og andre sikkerheitsutfordringar. Vi må vere like tøffe mot årsakene til terror og andre sikkerheitsutfordringar.

Det er også slik at dei siste åra har bringa, opplever eg, meir forståing for korleis veldig mange av dei utfordringane vi diskuterer her, føregår innanfor landegrensene, og at den verda der ein kunne halde seg til at nasjonalstatane hadde ansvaret for alt innanfor eigne grenser og verte einige, er over. Men det er òg skapt innsikt i kor utruleg vanskeleg det er å bidra til løysingar mot eit regime innanfor landegrensene – med ulike verkemiddel og ikkje minst med militære verkemiddel, som representanten Gahr Støre var inne på tidlegare. Det kan ikkje vere eit argument for å late vere å bry seg og engasjere seg i dei utfordringane som har avgjerande betydning for fred og sikkerheit for menneske, og som i siste instans òg har mykje større konsekvensar utover regionen. Men det er definitivt eit argument for å vise at det kan vere nøye gjennomtenkt i forhold til kva verkemiddel ein brukar, og òg om nødvendig tilbakehalde når det er snakk om bruk av militærmakt – forstå dei moglege konsekvensane av det.

Mange har kanskje, som eg, lese det store intervjuet med Barack Obama i *The Atlantic*, der han, kanskje meir enn nokon president i moderne tid i USA, viser grunnleggjande innsikt i kva problem bruk av militærmakt kan gje, sjølv der det kan framstå som sterke argument for å gjere det.

I lys av dette må eg òg seie at eg, som førre talar, finn det vanskeleg å forstå kvifor det ikkje er fleire som støttar forslaga om å evaluere Libya-operasjonen og om å gjere det til fast praksis å evaluere større militære operasjonar som vi er ein del av – ikkje minst i lys av det å kjempe mot terror og sikre stabile statar. Vi evaluerer jo ganske mykje i dette samfunnet. Heldigvis, vil eg seie. Det er ein klok måte å lære på. Burde vi ikkje då evaluere det mest grunnleggjande – nemleg at vi deltok i ein krig, og at vi sikkert kjem til å gjere det i framtida òg. Libya er i dag ein mislukka og kaotisk stat. Det var ikkje bra der før heller, det var eit brutalt diktatur, men målet med operasjonen var bl.a. eit anna. Vi må kunne stille oss spørsmålet: Var det vellukka? Ikkje minst var det ein stor og skarp operasjon. Det er viktig å trekkje erfaringar, ikkje minst for dei som deltok, og for det norske forsvaret sjølv.

Heilt til slutt: Det er svært positivt at det no er eit breitt stortingsfleirtal som ønskjer at regjeringa skal arbeide for eit forbod mot atomvåpen, og at det er ein samrøystes komité som legg til grunn at vi skal arbeide for ei verd fri for atomvåpen, og som vil styrkje det norske arbeidet med det – som fleire talarar har vore inne på.

Vi hadde ein oppheta debatt her for ein periode sidan. Der stilte eg utanriksministeren eit spørsmål, som eg lét hengje til debatten no fordi det var ei rekkje talarar som kritiserte det fleirtalet. Det spørsmålet vil eg no eigentleg gjenta: Kan utanriksministeren bekrefte at regjeringa vil jobbe med det stortingsfleirtalet som vil jobbe for eit forbod, eller vil regjeringa jobbe mot det?

Rasmus Hansson (MDG) [14:15:56]: Organisert kriminalitet, terrorisme og cyberkriminalitet er transnasjonale fenomener som truer enkeltborgeres hverdag, helse og opplevde eller reelle trygghet. Det undergraver demokratiet, det ødelegger markeder, det svekker staters styrings- evne og bidrar til miljøkriminalitet og ødeleggelse av livsgrunnlaget – for å nevne noe. Derfor ønsker Miljøpartiet De Grønne velkommen at regjeringen vil jobbe for å bekjempe disse fenomenene. Norge har lenge gjort mye bra arbeid nasjonalt og internasjonalt på tilstøtende områder, men denne innsatsen har vært symptomorientert, og den må utvides i økende grad for å gå systematisk på de underliggende driverne til global usikkerhet. Det betyr at Norge også erkjenner og reduserer våre egne bidrag til global usikkerhet.

Det betyr f.eks. et klarere nei til atomvåpen, som det egentlig er et flertall for i denne salen. Atomavtalen med Iran er et stort framskritt, den begrenser atomtrusselen og åpner nye muligheter som vi må bruke. Regjeringen fortjener ros for sitt bidrag i den atomavtalen, men samtidig må jeg beklage den uforpliktende kompromissformuleringen som vi nettopp fikk om Norges syn på et internasjonalt forbud mot atomvåpen. Norge bør kunne si ifra på en helt tydelig og utvetydig måte om at en atomvåpenfri verden er vårt mål, og at vi vil arbeide for det. Miljøpartiet De Grønne er uenig i at et langsiktig mål om avskaffelse av atomvåpen skal være noen som helst trussel mot NATO-samarbeidet.

Den aller viktigste forutsetningen for fred mellom mennesker er at folk har et akseptabelt og trygt livsgrunnlag. Den farligste konsekvensen av klimaendringer, artstap og ødeleggelser av økosystemer er at det svekker menneskers livsgrunnlag og tvinger fram et stort antall mennesker på vandring og ut i konflikt. Derfor er økonomiske og politiske investeringer for å bevare framtidens livsgrunnlag og stoppe klimaendringer noe av det aller viktigste Norge kan gjøre for å bidra til en internasjonalt trygg framtid.

Miljøkriminalitet henger sammen med organisert kriminalitet som en alvorlig trussel mot sikkerhet og livsgrunnlag. Derfor forventer vi at innsatsen mot miljøkriminalitet styrkes i form av konkrete prioriteringer i statsbudsjettet. Tap av biologisk mangfold er en trussel mot menneskers velferd, og De Grønne ønsker at Norge skal bidra til internasjonalt lovverk som inkluderer artsutryddelse som en forbrytelse mot menneskeheten, på linje med andre forbrytelser. Dette såkalte Ecocide-begrepet bør føyes til FNs fem øvrige forbrytelser mot fred og menneskeheten, sammen med folkemord, krigsforbrytelser, angrepskrig osv. Hvis man etter hvert får føyd dette begrepet til, vil også overgrep mot menneskenes livsgrunnlag kunne straffeforfølges internasjonalt.

Flere år med ekstrem tørke i Syria var en av driverne som utløste den katastrofen som pågår for full styrke i Syria i dag. Det var ikke én faktor som skapte krig alene, men det var altså veldig tydelige og, etter hvert som informasjonen kommer, stadig tydeligere eksempler på at undergraving av menneskers livsgrunnlag har direkte konsekvenser for fred og sikkerhet. Det vil si at å erkjenne

at miljø- og klimaendringer påvirker internasjonal fred og sikkerhet, slik denne meldingen gjør, er bra, men det holder ikke når man deretter går over til symptombehandling. Vi må gå mer direkte på røttene til problemet. Det betyr at Norges egen aktivitet, Norges egen internasjonale innsats, må være mer grundig analysert i forhold til de internasjonale sikkerhetskonsekvensene. Det betyr at vi også må ta tak i andre nye faktorer som oppstår i internasjonal konflikthåndtering, og som kan ha gode mål, men dårlige konsekvenser. Ett av dem, som jeg vil nevne, er arbeidet mot automatisert dreping, bruk av droner og annet i krigføring, som er noe Norge nå må ta opp som en del av arbeidet for å regulere aktiviteten i krigssoner.

Utenriksminister Børge Brende [14:21:38]: Vi lever i en brytningstid som stiller nye krav til vår utenriks- og sikkerhetspolitikk.

Ukonvensjonelle sikkerhetsutfordringer får i økende grad konsekvenser for global stabilitet, sikkerhet og utvikling. Handlinger langt vekk får umiddelbare konsekvenser for oss og våre nærområder. Det er sammenhengen mellom disse utfordringene – og hvordan de forsterker hverandre – som nå krever vår oppmerksomhet.

Truslene mot vår sikkerhet blir stadig mer sammensatte og uoversiktlige. Det overordnede formålet med meldingen er å svare på denne nye utviklingen, å bidra til å trygge vår felles sikkerhet. Vi skal utvikle en styrket og helhetlig politikk for å møte globale sikkerhetsutfordringer.

Vi har fremmet 40 konkrete tiltak i meldingen. Stikkord er økt kunnskap, bedre koordinering og kapasitetsbygging. Regjeringen vil bidra til økt kunnskapsbygging om globale sikkerhetsutfordringer blant norske analyse- og forskningsmiljøer. Regjeringen skal styrke det internasjonale samfunnets kamp mot korrupsjon. Analyse av – og i noen tilfeller også tiltak mot – globale sikkerhetsutfordringer skal bli en prioritert del av arbeidet ved våre utenriksstasjoner.

Angrepene i Istanbul, Paris, Bagdad, Brussel og Lahore viser at terroren rammer blindt. Nettverkene som står bak disse angrepene, har ofte forgreninger på tvers av landegrensene. Dette gjør at det er vanskelig å avdekke og forebygge angrep. Verdenssamfunnet må stå samlet for å møte og forebygge trusselen fra voldelig ekstremisme.

Vi skal gjøre vår del. Vi trapper opp innsatsen for det langsiktige arbeidet med å forebygge voldelig ekstremisme. Det sivile samfunnet, ungdom og lokalsamfunn må mobilisere sammen med regjeringer og det internasjonale fellesskapet. Vi må jobbe systematisk, langsiktig og på mange fronter. Men vi må også tenke nytt.

Vi tok i fjor initiativ til opprettelsen av det europeiske ungdomsnettverket YouthCAN. I samarbeid med Facebook og Twitter skal de hindre at unge mennesker rekrutteres til ekstremistenes rekker. Vi har etablert en global allianse av kvinneorganisasjoner som arbeider mot voldelig ekstremisme, med særlig fokus på kjønnsperspektivet. I tillegg har vi bidratt til opprettelsen av et internasjonalt nettverk av «sterke byer» som er særlig aktive i kampen mot voldelig ekstremisme. Oslo og Kristiansand er blant disse. Jeg diskuterte også hvordan

vi kan få mer ut av dette med Kristiansands ordfører i går.

Organiserte kriminelle smuglernetverk spiller en sentral rolle i migrasjonsstrømmen til Europa. Ifølge Europol ga denne virksomheten mellom 3 og 6 mrd. euro i inntekter i 2015. Samtidig vet vi at beskatning av smugling er en av ISILs viktigste finansieringskilder. Kriminelle nettverk er særlig destruktive i sårbare stater. Tiltak mot slike nettverk vil derfor være en nødvendig del av regjeringens arbeid med sårbare stater.

Dette er første gang Stortinget får seg forelagt en melding som ser disse globale sikkerhetsutfordringene samlet i et utenrikspolitisk perspektiv. Jeg verdsetter den brede enigheten i Stortinget om de linjene det legges opp til i meldingen. For å møte de nye truslene må vi enda bedre kombinere utenriks-, utviklings- og justispolitiske virkemidler med etterretning og informasjonsdeling.

Utviklingen det siste året har bare forsterket behovet for å styrke vår samlede politikk. Regjeringen kommer derfor med en ny melding til Stortinget om hovedlinjene i utenriks- og sikkerhetspolitikken til neste vår, som også kommer til å følge opp bl.a. det som nå ligger i denne meldingen.

Når det gjelder kjernevåpnedrustning, som også har kommet til som et element i denne innstillingen, synes jeg at vi lander på et godt kompromiss i det aktuelle romertallsvedtaket som får flertall. Regjeringens nedrustnings- og ikkespredningspolitikk forblir basert på målet om en kjernevåpenfri verden. Vi bidrar til gjennomføring av Ikkespredningsavtalens – NTP – forpliktelser gjennom balanserte, gjensidige, irreversible og verifiserbare reduksjoner, og som det står, også i vedtaket, vil man «på dette grunnlaget arbeide langsiktig for et rettslig bindende rammeverk for å sikre dette målet» – basert på de kriteriene som jeg nå redegjorde for.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Anniken Huitfeldt (A) [14:26:46]: Jeg vil takke utenriksministeren for et godt innlegg og en god stortingsmelding, og vi vil nok få anledning til å diskutere atomvåpenspørsmålet også videre i denne debatten. Men mitt spørsmål handler om utviklingspolitikken, for det er en veldig god begrunnelse å dreie mer av bistanden over til sårbare stater for å forebygge krig og konflikt. Men det reiser en rekke dilemmaer. For det første handler det om områder hvor vi har mindre kunnskap fra norsk side. For det andre er det i slike stater økt risiko for korrupsjon og at bistand ikke virker. Hvordan tenker utenriksministeren å håndtere disse dilemmaene? En god hensikt – ja, men det kan hende at vi ikke da bruker mest penger på den utviklingspolitikken som gir reell effekt.

Utenriksminister Børge Brende [14:27:40]: Takk for et godt spørsmål, og jeg deler mange av de dilemmaene som representanten Huitfeldt tar opp. Hvis vi ønsker å nå de mest sårbare i verden, f.eks. de 16 millioner barna som ikke får utdanning – hvis vi ønsker å nå de aller fattigste – befinner de seg veldig ofte i de mest sårbare statene.

Så det har blitt skapt et inntrykk den senere tid av at det å satse på f.eks. sårbare stater, som vi har gjort – seks av de tolv fokuslandene er sårbare stater – også er en strategi for å nå de mest sårbare og mange av de aller fattigste, men arbeidet vårt både i Somalia, Sør-Sudan, det arbeidet som vi har startet opp i Mali, og det arbeidet vi driver i Afghanistan, viser at dette er kompliserte områder å operere i, og hvor man også møter utfordringer. Men man kan jo ikke bare gå for de lavhengende frontene, hvor det er enklest. Vi må også hjelpe der de største behovene er.

Liv Signe Navarsete (Sp) [14:29:00]: Å stole på Tyrkia og nordafrikanske land når det gjeld å tette EUs grenser, fører til utpressing av EU, har leiaren av EU-rådet, Donald Tusk, sagt. EU må ha kontroll over egne grenser, det vil ha for høy politisk kostnad å stole på Tyrkia og landa i Nord-Afrika, sa han. Vidare uttalte han at hjelpeløysa vår ville provosere fram forsøk på å utpresse Europa og tvinge igjennom vidtgående innrømmingar. Eg innser at samarbeidet berre vil verte likeverdig når me får att evna til å kontrollere migrasjonsstraumane, sa Donald Tusk.

Det er sterke ord frå rådsleiaren i EU om kor viktig kontroll av egne grenser er. Korleis vurderer statsråden berekrafta i avtalen mellom EU og Tyrkia?

Utenriksminister Børge Brende [14:29:58]: Dette er kanskje en liten forpostfektning til spontanspørretimen?

Når det gjelder avtalen mellom EU og Tyrkia, så har den begynt å virke. Vi ser jo at migrasjonsstrømmen over Egeerhavet har avtatt. Det som har vært viktig for oss å understreke, er at den må skje innenfor rammene av internasjonale forpliktelser fra EUs side, men man kunne ikke fortsette med den situasjonen man hadde i fjor, da 800 000 mennesker beveget seg gjennom Hellas og brukte det som transitt, og der Schengens yttergrense ikke fungerte. Schengens yttergrense er også vår yttergrense mot Tyrkia. De som kommer inn til Schengen og f.eks. søker asyl, må registreres og tas fingeravtrykk av, og søknaden må behandles i det landet de ankommer.

Bård Vegar Solhjell (SV) [14:31:08]: Eg skal ikkje forpostfekte i det heile, men tvert imot skryte av innlegget til utanriksministeren, som eg synest var svært godt og reflektert. Den vesle utvekslinga mellom representanten Huitfeldt og utanriksministeren går på noko heilt sentralt. Der bør ein kunne leggje til at sidan private kapitalstraumar no utgjer ein betydeleg større del av pengestraumane til velfungerande, men fattige land, kan ein tenkje seg at vi skal oppretthalde bistanden, men bruke noko meir av han til strategiske utfordringar av typen vi her diskuterer.

Men eg vil spørje om noko anna, og det er kvifor regjeringa ikkje ønskjer at vi skal evaluere Libya-operasjonen, som Noreg tok del i. Regjeringa har jo sjølv, rett nok etter initiativ frå andre, lagt fram forslag om å evaluere den langvarige deltakinga i Afghanistan-operasjonen. Libya-operasjonen var heilt annleis, men viktig og komplisert, og kunne difor vere viktig å evaluere. No har det gått nokre år. Kan ein få ei grunngeving for kvifor ein ikkje vil evaluere han?

Utenriksminister Børge Brende [14:32:10]: La meg først kommentere den første delen av innlegget. Jeg skal svare på den siste også.

Jeg er veldig enig i det som representanten Solhjell sa knyttet til de landene som nå er fattige, men som ligger an til å kunne bli mellominntektsland, dog i det lavere sjiktet. Der ser vi at utviklingshjelpen kanskje utgjør under 10 pst. av kapitaltilstrømmingen. Vi skal ikke slutte å bidra der, men der må vi bruke bistanden mer katalytisk, slik at den fremmer private investeringer. I sårbare stater utgjør ofte bistand mye, mye mer, og de er helt avhengige av den for senere å kunne komme i den situasjonen.

Når det gjelder utredning og en eventuell såkalt evaluering av Libya-operasjonen, er det vår holdning at vi nå må få Afghanistan-evalueringen på bordet. Den kommer i juni. Så må vi komme tilbake til det spørsmålet. Men det kan ikke være noen automatikk i at enhver militær operasjon som Norge har vært en del av, skal evalueres. Da tror jeg man mister noe av effekten ved det.

Liv Signe Navarsete (Sp) [14:33:36]: Dette er heller ikke ei forpostfektning for morgondagen.

Temaet arbeid mot sprenging av kjernevåpen – atomvåpen – er jo ganske mykje omtalt i innstillinga. Og regjeringspartia har etter kvart kome på glid når det gjeld å vere med på ein felles merknad der det står at ein skal arbeide for ei balansert avskaffing av atomvåpen. Det har likevel i vinter vorte skapt eit inntrykk av at det å ville ei slik utvikling er i strid med NATO-medlemskapen. I og med at regjeringspartia no har skifta standpunkt, hadde det vore interessant å høyre frå utanriksministeren korleis han vil leggje opp arbeidet for på diplomatisk vis å kunne vere ein pådrivar i ulike organ, i NATO og i andre forsamlingar, for å gjennomføre eit så viktig arbeid.

Utenriksminister Børge Brende [14:34:40]: Kanskje det ikke er en forpostfektning til morgendagens spontan-debatt, men en oppvarming? Jeg vet ikke.

Til spørsmålet fra representanten Navarsete: Vi er veldig opptatt av spørsmålet rundt masseødeleggelsesvåpen. Derfor var Norge et av de få landene som bidro til å bringe kjemiske våpen ut av Syria. Vi var også et av de landene som bidro til gjennomføringen av Iran-avtalen når det gjaldt transportering av uran, og vi har hele tiden vært klinkende klare på at vi deler visjonen om en atomvåpenfri verden. Det er klart. Og det er også NATOs syn. Det NATOs generalsekretær har slått fast, er at så lenge det finnes atomvåpen i verden, så vil NATO ha dem. Men det som vi er blitt enige om i dette romertallsvedtaket, er krystallklart: Man skal jobbe for en atomvåpenfri verden og få til en balansert, gjensidig, irreversibel nedrustning. Når det er et faktum, skal man selvsagt også jobbe for et juridisk regelverk, et rettslig bindende rammeverk, for å sikre dette.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

Marit Nybakk (A) [14:36:08]: Den globale sikkerhetssituasjonen preges av uforutsigbarhet. Trusselbildet endrer seg raskt. Vi ser kyniske menneskesmuglere som

sender flyktninger og migranter i farlige båter og farkoster over Middelhavet, som er en ny situasjon, med base i et land i oppløsning og uten en statsdannelse, Libya.

Internasjonalt organiserte kriminelle tjener nå mer på menneskesmugling enn på prostitusjon, våpenhandel og narkotikasalg. Stater i oppløsning, som Libya, gjør situasjonen enda mer utrygg ikke bare i Midtøsten og rundt Middelhavet, men med ringvirkninger til hele Europa.

Her hjemme ser vi at internasjonalt organiserte kriminelle er blitt såkalt tverrfaglige. Den samme mafiaen som sender sexslaver til Nord-Europa, bruker trafikkerte personer til tyverier og narkotikasmulig.

Vi ser også en klar tilknytning mellom organisert kriminalitet og terrorgrupper. ISIL finansierer f.eks. sin terror gjennom ulovlig salg av olje og kulturskatter og sprer sin ideologi og sine handlinger gjennom sosiale medier. ISIL springer ut av den uoversiktlige situasjonen i Irak, men terroreren rammer både Midtøsten og Europa.

Vi er fortsatt både i sorg og i sjokk etter Paris og Brussel. Terroraksjoner mot kristne i Lahore i Pakistan viser hvordan verden er vevd sammen.

Internett og sosiale medier gjør dette mulig. Jeg er enig i det som står i stortingsmeldingen om at kapasitets- og institusjonsbygging i utviklingspolitikken blir stadig viktigere, også for å håndtere globale sikkerhetsutfordringer og styrke landenes mulighet for økonomisk vekst og velstand. Dette er en krevende prosess i alle samfunnssektorer. Men kapasitetsbygging innenfor sikkerhets- og forsvarssektoren i sårbare stater er nødvendig for at landene skal kunne ivareta sin egen sikkerhet, og Afghanistan er et veldig godt eksempel på dette.

I dag er det 30 år siden Tsjernobyl-ulykken.

Spredning av masseødeleggelsesvåpen utgjør noen av de største truslene mot vår felles sikkerhet. Atomvåpen er det ultimate ødeleggelsesvåpenet og en latent trussel mot hele menneskehetens eksistens. De fleste atomvåpen i dag har en betydelig større sprengkraft enn de bombene som ble sluppet over Hiroshima og Nagasaki.

Arbeidet for nedrustning og en atomvåpenfri verden trenger initiativ og retning. Det må legges press på atommaktene. Derfor tok den rød-grønne regjeringen i mars i 2013 et initiativ til en internasjonal konferanse i Oslo, en konferanse om de humanitære konsekvensene av atomvåpen.

Norge må fortsatt ha en aktiv pådriverrolle i arbeidet for en atomvåpenfri verden. Jeg vil gjerne understreke dette så sterkt jeg kan med utenriksministeren i salen. Jeg ber også utenriksministeren merke seg at komiteens flertall i merknader støtter arbeidet med en balansert og gjensidig atomnedrustning innen rammen av Ikkespredningsavtalen, inkludert et langsiktig mål om et internasjonalt forbud mot atomvåpen. Og igjen vil jeg vise til det som er blitt sagt også fra andre, at når et flertall i en komitéinnstilling understreker noe veldig sterkt, så er også det i beste fall retningssigende for utenriksministerens arbeid, og jeg mener at det bør være bindende og gi klare, klare signaler til den måten utenriksministeren da skal jobbe videre på.

Så vil jeg til slutt rose regjeringspartiene – og utenriksministeren – for å bidra til at Stortinget i dag ber regje-

ringen arbeide aktivt for en verden fri for atomvåpen, og bl.a. ber om at det arbeides langsiktig for et rettslig bindende rammeverk for å sikre målet om en avskaffelse av slike våpen – og jeg vil legge til at et rettslig bindende rammeverk er vel knapt nok noe annet enn et forbud.

Anniken Huitfeldt (A) [14:41:17] (komiteens leder): Det har vært en god og bred diskusjon om de globale sikkerhetsutfordringene som preger vår tid. I en verden hvor vi ser at stater er i oppløsning og flere ikke-statlige aktører får tilgang til våpen, er det enda viktigere at vi fører en politikk for våpenkontroll. Vi så det i Syria, der det ble brukt kjemiske våpen for første gang på mange år. Norge har bidratt til å få disse ut. Tenk hvis det var flere som hadde fått tilgang til disse forferdelige våpnene.

Det var også en viktig årsak til at Norge gikk i bresjen for viktige internasjonale konvensjoner mot miner, mot klasevåpen. I en situasjon hvor flere ikke-statlige aktører får tilgang til våpen, må vi begrense tilgangen til de våpen som har store humanitære konsekvenser.

Slik er det også med atomvåpen. Det ble sagt fra denne sal at atomvåpen er like farlig i dag. Ja, kanskje er vi enda mer sårbare i en tid da terrorgrupper kan få tilgang til groteske våpen. Derfor må vi gå sammen og forsterke det internasjonale arbeidet mot atomvåpen. Russlands manglende tilstedeværelse på den siste internasjonale konferansen gir sterke argumenter for at vi bør intensivere dette arbeidet. I dag gjør Stortinget et enstemmig vedtak om at Norge skal forplikte seg til å jobbe for en verden fri for atomvåpen. Det forplikter, og det forplikter også utenriksministeren til å bidra mer aktivt enn han til nå har gjort i dette arbeidet.

Det blir ofte sagt at nå, når vi ser sikkerhetsutfordringene fra Russland, bør vi konsentrere vårt forsvar mer om det som skjer her hjemme. Jeg er enig i den første delen av dette resonnetet: Vi bør styrke vårt forsvar her hjemme. Men vi bør ikke redusere vårt internasjonale engasjement, for de sikkerhetsutfordringene som vi ser i mange land, er også en utfordring for oss, og det er også en forpliktelse vi har overfor våre allierte: å bidra der terrortruselen er stadig stigende, og der slike krefter får økt oppslutning. Så det er ingen motsetning mellom å styrke forsvaret her hjemme og å bidra internasjonalt. Det er heller ingen motsetning mellom at Norge skal være en humanitær stormakt som gir mye bistand, og at vi også i enkelte områder bidrar militært.

Det blir sagt av enkelte at når vi ser stater i oppløsning, er det viktigere at vi kanskje ser gjennom fingrene med en del autoritære stater, og godtar at de ikke er kommet så langt når det gjelder demokrati. Jeg vil protestere ganske sterkt mot en slik analyse, for vi har sett i mange land at når autoritære regimer styrer gjennom mange år, blir det som en trykkoker: Regimer faller til slutt hvis de ikke har folkelig oppslutning. Dermed blir det mer ustabilitet, mer usikkerhet, som på sikt er resultatet av at autoritære stater får styre.

Jeg vil også advare mot at vi i dagens situasjon ikke påtaler menneskerettighetsbrudd. Det er viktigere enn noen gang, og det forebygger en ustabil verden.

Vi diskuterte bistandspolitikken litt. Jeg mener at vi bør gi mer bistand til sårbare stater, og det er klart at vi må bidra veldig mye mer til f.eks. utdanning av de flyktningene som i dag har flyktet fra Syria, enten de er i Jordan, i Tyrkia eller i Libanon. Det er viktig for at vi ikke skal få en hel generasjon som går tapt.

Så svaret mener jeg nettopp er FN. Når det gjelder sårbare stater, vil jeg nok også advare mot å gjøre slik mange andre har gjort: å blande det som er humanitær bistand, og militær støtte. Det fører ofte til mindre utvikling, det fører ofte til større problemer, også for dem som er bistandsarbeidere. Så svaret på det jeg og utenriksministeren diskuterte under replikkordvekslingen her, mener jeg handler om et styrket FN. Vi ser det bl.a. på det internasjonale vaksineprogrammet, hvor man tar ned støtten til de landene som har fått en stor økonomisk utvikling. Det er ikke lenger nødvendig at vi bidrar med norsk økonomisk bistand i de landene som har stor økonomisk utvikling, men vi bidrar til å sette opp store internasjonale strukturer i samarbeid med FN i sårbare stater.

I en verden hvor flere stater går i oppløsning, er det Norges helt klare rolle å bidra til å styrke multilateralt samarbeid om bistand.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Hårek Elvenes (H) [14:46:20]: Utenriksministeren skal ha ros for å ha lagt fram denne meldingen. Det er første gangen Stortinget får seg forelagt en utenrikspolitisk melding som fanger opp cyberkriminalitet, piratvirksomhet, organisert kriminalitet og terrorvirksomhet. Jeg gir anerkjennelse for det.

Siden 2013 har terroren økt betraktelig, både i verden og i Europa. IS viser en skremmende profesjonalitet i både sitt rekrutterings- og kommunikasjonsarbeid. Mellom 20 000 og 30 000 mennesker har reist til Syria som fremmedkrigere, om lag 5 000 fra Europa. I forhold til den muslimske andelen av den norske befolkningen har relativt mange reist fra Norge.

Da terroren rammet Paris og Brussel så brutalt, ble også våre verdier og vår samfunnsorden terrorens mål. Vi står i et europeisk skjebnefellesskap. Regjeringen har styrket PST og Etterretningstjenesten både økonomisk og organisatorisk.

Etter terrorangrepene i Paris og Brussel uttalte de europeiske statslederne at utveksling av etterretningsinformasjon var et av de viktigste tiltakene for å kunne bekjempe terror. Det ligger antakelig utenfor utenriksministerens konstitusjonelle ansvar å svare for etterretning og politisamarbeid i Europa, men jeg tar opp et problem likevel.

Under innenriksministermøtet i Luxemburg sist uke uttalte EUs antiterrorsjef at det fortsatt er store hull i utvekslingen av etterretningsinformasjon i Europa. Det viser seg at kun 5 av 29 land har rapportert inn til Europol slik at Europolts registre og databaser er à jour, og det mangler antakeligvis 2 000 navn på fremmedkrigere som burde ha vært registrert. Dette er ganske alvorlig, sett i lys av at IS' ledelse faktisk har oppfordret fremmedkrigere til å utføre terror

i sitt hjemland når man er forhindret fra å gjøre det som er deres første forpliktelse, nemlig å delta i kamp der ISIL har territoriell kontroll.

Liv Signe Navarsete (Sp) [14:49:04]: Eg slutta hovudinnlegget mitt i stad med at det no ligg eit stort ansvar på regjeringa i å følgje opp dagens romartalsvedtak om å arbeide for å avskaffe atomvåpen og gjere det om til konkret handling. Svaret frå utanriksministeren i replikkvekslinga gav vel ikkje mykje svar på korleis regjeringa vil gjere dette.

Senterpartiet står fast på at me ynskjer eit internasjonalt forbod mot atomvåpen. Det er vanskeleg å sjå føre seg ei verd fri for atomvåpen utan eit internasjonalt forbod. Difor fremjar me, saman med SV og Venstre, eit forslag der me ber regjeringa syte for at Noreg spelar ei aktiv rolle som pådrivar i det internasjonale arbeidet mot spreiding av atomvåpen, og arbeider for eit forbod mot slike våpen.

Ein samla komité slår fast i ein merknad at regjeringa skal medverke til framgang i nedrustingsarbeidet, med sikte på ei «balansert, gjensidig, irreversibel og verifiserbar» avskaffing av atomvåpen. Ei balansert og gjensidig nedrusting er viktig.

I vinter har det i nokre media vorte hevda at å arbeide for eit internasjonalt forbod mot atomvåpen skulle vere i strid med forpliktingane våre overfor NATO. Dette meiner eg er heilt feil slutning. Eg vil her vise til ein velskriven kronikk i Dagsavisen av Tomas C. Archer, generaløyntant og tidlegare generalinspektør for Luftforsvaret. Han minner om at Atlanterhavspakta av 1949 ikkje nemner atomvåpen med eitt einaste ord, og at medlemskapen vår i NATO ikkje på nokon måte hindrar Noreg i å medverke til ei verd utan atomvåpen.

Å prøve å skape eit inntrykk av at arbeidet for eit internasjonalt forbod mot atomvåpen er å svekkje støtta vår til NATO, er med respekt å melde heilt feil. Senterpartiet støttar hundre prosent opp om medlemskapen vår i NATO. Eg vil her minne om at me som fyrste parti vedtaksfesta at Noreg må møte dei økonomiske forpliktingane våre til NATO ved å auke løyvingane våre til Forsvaret opp til 2 pst. av BNP, som landet har forplikta seg til. Eit sterkt NATO føreset sterke nasjonale forsvar, noko Noreg sjølv sagt skal medverke til.

NATO skal vere ein kjernefysisk allianse så lenge det finst atomvåpen. Men NATOs strategiske konsept gjer det like fullt klårt at NATO skal skape føresetnad for ei verd utan atomvåpen. Det er nettopp det me gjer, når me som nasjon vil medverke til ei balansert og gjensidig nedrusting.

Noreg må difor arbeide målretta for å auke forståinga mellom våre NATO-allierte for at atomvåpen må avskaffast. Me må gjere alt me kan for å redusere den enorme risikoen atomvåpen er for oss alle. Utanriksministeren har ein viktig og stor jobb i å framføre dette i dialogen sin med kollegaer i NATO. Dagens romartalsvedtak må og skal følgjast opp i praktisk og konkret handling.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 4.

Sak nr. 5 [14:52:02]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Sammen om jobben. Næringsutvikling innenfor utviklingssamarbeidet (Innst. 198 S (2015–2016), jf. Meld. St. 35 (2014–2015))

Presidenten: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at debatten blir begrenset til 70 minutter, og at taletiden blir fordelt slik:

Arbeiderpartiet 20 minutter, Høyre 15 minutter, Fremskrittspartiet 10 minutter, Kristelig Folkeparti 5 minutter, Senterpartiet 5 minutter, Venstre 5 minutter, Sosialistisk Venstreparti 5 minutter og Miljøpartiet De Grønne 5 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til inntil fire replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen innenfor den fordelte taletid.

Videre foreslås det at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Marit Nybakk (A) [14:53:13] (ordfører for saken): Det er viktig, og det er nødvendig, at regjeringen vil øke norsk støtte til næringsvirksomhet i utviklingsland, og at det legges til rette for et strategisk samarbeid med norsk næringsliv og norske kunnskapsmiljøer i det arbeidet – dette fordi arbeid og jobbskaping, og dermed også skatteinntekter, er en forutsetning for vekst, utvikling og fattigdomsbekjempelse.

I afrikanske land er 90 pst. av alle arbeidsplassene i privat sektor, og i arbeidet med å sikre nye og bærekraftige virksomheter kan også norsk næringsliv gjøre en innsats.

Vi har faktisk noen solskinnshistorier. En av dem er Den Lille Nøttefabrikken i Mosambik – som jeg selv har kunnet se på nært hold – landet som er kjent for sine fantastiske cashewnøtter. Brynild Gruppen i Fredrikstad er hovedaktør sammen med Norges Vel og Norad i dette prosjektet. 4 000 bønder leverer til fabrikken nøtter som pakkes og eksporteres, bl.a. til Norge. Vi har også Mester Grønn i Kenya og i Tanzania – her er «by the way» Arbeiderpartiet en stor kunde, som sikkert de fleste vet.

Vi snakker her om strategiske partnerskap, som er en merverdi både for involverte bedrifter og for lokalsamfunnet. Arbeidsplasser, ikke minst i landbrukssektoren, sikrer inntekter og utvikling.

Komiteen har vært opptatt av noen viktige forutsetninger for en norsk innsats for næringsutvikling:

- Det må skje på en bærekraftig måte.
- ILOs kjernekonvensjoner må ligge til grunn.
- De ansatte må ha rett til å organisere seg og ha kollektiv forhandlingsrett. Det betyr at norsk utviklingsarbeid også må bidra til oppbyggingen av fagforeninger og arbeidsgiverorganisasjoner. Vi har i komitéinnstillingen lagt vekt på et aktivt trepartssamarbeid, der partene utvikler lønns- og arbeidsvilkår gjennom forhandlinger i samarbeid med myndighetene. Dette er et viktig trekk ved den nordiske samfunnsmodellen, som mange land i dag ser med interesse på.

- Det er også nødvendig å legge sterk vekt på menneskerettigheter og demokratiutvikling i et land når det gis støtte til næringsetableringer. Jeg vil her vise til FNs veiledende prinsipper og OECDs retningslinjer.
- Og: Norsk bistands- og utviklingspolitikk må bidra til økt finansiell åpenhet og hindre at norske næringsinvesteringer bidrar til skatteunndragelser og korrupsjon – det har kanskje blitt viktigere enn noensinne å understreke det. Land-for-land-rapporteringer og det forventede eierskapsregisteret er viktige verktøy, men det må skje i åpenhet. Komiteen ber regjeringen sikre at den varslede land-for-land-rapporteringen etter regnskapsloven og innføringen av et norsk eierskapsregister ivaretar en slik åpenhet.

En viktig del av utviklingspolitikken – og globalt likestillingsarbeid – er å få kvinner inn i den formelle økonomien. Jeg er kjent med at regjeringen holder på med en handlingsplan for kvinners rettigheter og likestilling i norsk utenriks- og utviklingspolitikk. Så vidt jeg forstår, understrekes der kvinners økonomiske deltagelse, herunder næringsutvikling og jobbskaping. Det er positivt.

Men næringsutvikling kan ikke bare være en sentral del av norsk likestillingspolitikk, likestilling må også være en sentral del av norsk politikk for næringsutvikling. Likestilling må brukes som et komparativt fortrinn i all norsk utviklingspolitikk.

Meldingen peker på at hovedutfordringen er å omsette globalt aksepterte normer om kvinners rettigheter og likestilling til praktisk politikk.

La meg legge til: Når en studie fra Verdensbanken viser at 100 land fortsatt har lover som begrenser – og jeg gjentar: begrenser – kvinners arbeidsmuligheter, enten gjennom restriksjoner på arbeidstid eller på type arbeid kvinner kan ta, da er det fortsatt et stykke normativt arbeid som må gjøres.

Her må Norge tale med en tydelig stemme internasjonalt. Det handler også om å bekjempe strukturer. Det må jobbes bredt for å redusere politiske, økonomiske, juridiske og sosiale hindringer for kvinners deltagelse i arbeidslivet, i tillegg til å fremme kvinners muligheter som gründere. Det gjelder også kvinners finansielle deltagelse, spare- og lånegrupper, voksenopplæring, mikrokreditter og entreprenørskap, og ikke minst kvinners eiendoms- og arverettigheter. Kvinner må også sikres likestilt tilgang til land.

Kanskje bør det legges til at å satse på kvinner i næringsutvikling og landbruk også har en positiv effekt på lokal og nasjonal økonomi.

Komiteen understreker også landbrukets sentrale rolle for matsikkerhet, men også for å skape arbeidsplasser og bidra til næringsutvikling. Jeg vil igjen vise til det jeg sa om cashewnøtter i Mosambik og Den Lille Nøttefabrikken. Viktig er det også at det dreier seg om småskalalandbruk, som betyr mye for å bidra til fattigdomsbekjempelse.

Bærekraftig produksjon og foredling av råvarer – og en planmessig handel og eksport – kan få millioner ut av fattigdom. Vi har hatt flere tiår med lave råvarepriser og manglende investeringer, i tillegg til dårlige vilkår for bønder og landarbeidere.

Også klimaendringer utfordrer landbruket. Det er et aktuelt behov for investeringer og tiltak som bidrar til at arbeidskraften blir værende. Landbruket trenger stabilitet og må gjøres mer bærekraftig og produktivt.

Mange norske bedrifter har etter hvert et betydelig nærvær både i mellominntektsland og i lavinntektsland. Det inkluderer fokuslandene for norsk bistand. Og som det står i meldingen: De har opparbeidet seg stor forståelse for lokale utviklingsutfordringer og flaskehalser som hindrer vekst og utvikling. Bistandsmidler kan være utløsende for at bedriftene oppskalere aktiviteter som bidrar til lokal utvikling.

Stortingsmeldingen er opptatt av strategiske partnerskap, et samarbeid med næringslivsaktører, et samarbeid om en lokal utviklingsutfordring der partene har en felles interesse i å forbedre situasjonen. Et eksempel på et strategisk samarbeid kan være samfinansiering av en skole som driver yrkesopplæring. Bedrifter vil her få tilgang til fagarbeidere, samtidig som det bidrar til at flere blir yrkesfaglig utdannet. Svenske Sida har for øvrig hatt stor suksess med en slik samarbeidsmodell.

Til slutt: FNs fond og programmer omtales i meldingen, og de bidrar også til næringsutvikling. I tillegg til spilleregler for verdiskaping og handel yter de en betydelig innsats gjennom målrettede tiltak for arbeidsplasser og næringsliv. FNs utviklingsprogram legger betydelig vekt på sysselsetting og det å sikre folk et livsgrunnlag. De gir også støtte til entreprenørprogram, mikrofinansiering og etablering av små og mellomstore bedrifter.

Jeg tror det er riktig at Norge legger vekt på jobbskaping og næringsutvikling, i dialog med FN-systemet.

Og så helt til slutt: I dag har det stått et innlegg om Cuba i Dagens Næringsliv, og vi har altså sett at den amerikanske presidenten relativt nylig har vært der. Norsk næringsengasjement basert på aktiv politisk vilje kan faktisk være en viktig døråpner for investeringer, også fra norsk næringsliv, på Cuba. Kanskje bør vi se på mulighetene for at Norad, Norfund og Fredskorpset også kan gå inn og sikre en utvikling i dette landet, som både har vært vanstyrt og er fattig, og hvor folket nå fortjener en utvikling. Nå har det vært tøvær, og den amerikanske presidenten har vært på besøk. Kanskje bør vi nå se på om ikke Cuba skal få bistand til å utvikle næringspolitikk og arbeidsplasser.

Kenneth Svendsen hadde her overtatt presidentplassen.

Sylvi Graham (H) [15:02:50]: Først vil jeg takke saksordføreren, Marit Nybakk, for godt arbeid og samarbeid i denne saken.

Økonomisk vekst har vært den viktigste faktoren for det store flertallet av mennesker som har arbeidet seg ut av fattigdom de siste 15 årene. Det kinesiske ordtaket «Gi en mann en fisk, og han har mat for en dag. Lær en mann å fiske, og han har mat et helt liv.» oppsummerer godt viktigheten av tiltak som varer. Målet med næringsutvikling og jobbskaping i utviklingsland er å skape varige endringer og dermed ha som endemål å eliminere behovet for bistand. Tilgang til jobber med gode arbeids- og lønns-

vilkår er en av de sterkeste drivkreftene i kampen mot fattigdom.

De siste 25 årene er andelen mennesker som lever i ekstrem fattigdom, mer enn halvert. I alt 700 millioner mennesker har kommet over grensen for ekstrem fattigdom. De siste 50 årene har gjennomsnittsinntekten i verden blitt tredoblet, og i 2010 ble størsteparten av verdens samlede bruttonasjonalprodukt, BNP, for første gang skapt utenfor OECD. Fellesnevneren er en mer åpen økonomi og utstrakt internasjonal handel. Handel er den sterkeste drivkraften for økonomisk vekst og dermed muligheten til å skape arbeidsplasser og økonomisk velstand.

Ingen land har arbeidet seg ut av fattigdom uten økonomisk vekst, industrialisering og handel. Men økonomisk vekst alene er ingen garanti for at utviklingen kommer befolkningen til gode, og således minsker fattigdom og oppfyller sosiale og økonomiske rettigheter. Myndighetene må utvikle og bruke sitt eget skattegrunnlag til utvikling, enten det gjelder inntekter fra naturressurser, fra næringslivet eller fra personskatt.

De siste par tiårene har da også den økonomiske veksten vært sterk, slik at mange utviklingsland nettopp har økt sin skatteinnngang kraftig. Mellom 2005 og 2010 doblet utviklingslandene sine egne offentlige inntekter, leser vi i en rapport fra Development Initiatives. I 2014, f.eks., tok utviklingslandene inn nesten 40 ganger så mye i skatt og andre inntekter som den totale bistanden samme år, nemlig 33 000 mrd. kr. Det tilsvarer nesten fem ganger dagens verdi av det norske oljefondet. Dog vet vi også – stadig ifølge Development Initiatives – at dette ikke gjelder alle utviklingsland. Bistand var fortsatt den viktigste kilden til internasjonal kapital for de fattigste landene – for 37 land – i verden, som er mest avhengig av bistand.

Utvikling skapes imidlertid først og fremst av sunn nasjonal politikk, der politiske institusjoner og prosesser som sikrer maktfordeling, rettsstat, demokrati og menneskerettigheter, er helt sentrale. Lokale myndigheters tilrettelegging for godt styresett og egen økonomisk utvikling gjennom åpenhet mot omverdenen er viktig. I denne sammenheng kan vi også understreke det som Marit Nybakk nevnte, om ILO-konvensjonene. En åpen økonomi med stabile rammebetingelser som fremmer lokale og utenlandske investeringer og økt handel, er en forutsetning for vekst i skatteinntekter og som grunnlag for vekst.

En friere handel og investeringer over landegrensene er avgjørende for vekst og utvikling. Det er sentralt å legge til rette for utenlandske investeringer. Derfor vil vi øke handelen med fattige land. Vi vil legge vekt på næringsutvikling, investeringer og økonomisk vekst i samarbeidsland gjennom et moderne og bredt virkemiddelapparat.

Fram til 2020 trengs det 600 millioner nye jobber globalt. Samtidig er det mangel på kvalifisert arbeidskraft. Bare i Afrika sør for Sahara går 120 millioner unge mennesker inn i arbeidsstyrken de neste årene. Dette er Afrikas store mulighet. Men det kan få følger for migrasjonsmønstret og bli en stor sikkerhetsutfordring om ikke disse kan finne en anstendig jobb.

Når over 50 millioner unge ikke går på skole, er det ikke bare brudd på en grunnleggende rettighet, det er også et

alvorlig hinder for utvikling. Fattigdommen i lavinntektsland kunne vært redusert med 12 pst. hvis alle barn kunne lese og skrive. For å få unge ut i jobb, redusere arbeidsløshet og sikre økonomisk vekst er et krafttak for utdanning en god investering.

Jeg vil tillate meg å minne om at under det rød-grønne styret falt andelen av bistandsbudsjettet som gikk til utdanning. Regjeringen vil i denne perioden doble satsingen på global utdanning. Norge tar en global lederrolle i utdanning for alle. Stortingsmeldingen «Utdanning for utvikling» fremmet et særlig løft for yrkesopplæring og høyere utdanning på den internasjonale utviklingsagendaen. Det er viktig at landene selv kan ha mulighet til å sikre tilgang på kvalifisert arbeidskraft og å få folk i arbeid.

FNs tusenårs mål har vært viktige for verdens utvikling og Norges bistandsprioriteringer. Den globale ekstreme fattigdommen er redusert fra 43 pst. i 1990 til 21 pst. i 2010. Det viser at gjennom målrettet samarbeid og ambisiøse mål er det mulig å utrydde ekstrem fattigdom innen 2030. Bistand er i dag mindre viktig for utviklingen i fattige land enn tidligere. Private kapitalstrømmer har økt kraftig fra 1990 til 2013. I Asia og Latin-Amerika utgjør bistanden nå en liten andel av den kapitalen som mottas. Bistand til Latin-Amerika utgjorde i 2014 om lag 5 pst. av mottatt kapital, mens 70 pst. kommer fra utenlandske investeringer og 25 pst. fra private overføringer. I 1990 utgjorde bistanden om lag 30 pst. av mottatt kapital. I Afrika er bistand fremdeles viktig, da om lag 50 pst. av mottatt kapital fortsatt er bistandsmidler, men mindre viktig enn for 20 år siden, da bistand altså utgjorde rundt 90 pst. av mottatt kapital.

Blant FN's 17 nye bærekraftsmål er utrydding av fattigdom og å fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle. Bistand fra rike land kan aldri erstatte effekten av næringsvirksomhet, som direkte investeringer, handel og landbruk som viktige drivere for positiv utvikling i fattige land. Internasjonalt samarbeid og koordinering er en avgjørende faktor for at alle land skal kunne lykkes i en globalisert økonomi. De økonomiske endringene verden står overfor, går hånd i hånd med maktforskyvninger som bringer med seg potensial for friksjon, konflikt og forvitring av internasjonalt samarbeid. Det er naturlig å forvente at framvoksende økonomier får innflytelse, men også tar på seg ansvar i henhold til sin økonomiske tyngde. Selv om nye strukturer og aktører trer fram, er den nye maktfordelingen verken avklart, stabil eller effektiv. Jeg er derfor glad for at regjeringen vil arbeide for at globaliseringen støttes opp av et rettferdig og regelbasert internasjonalt samarbeid, med vekt på bærekraftig utvikling, jobbskaping og økonomisk vekst gjennom åpen handel.

Norsk bistand skal bidra til fattigdomsreduksjon gjennom å legge til rette for private investeringer og jobbskaping. Ni av ti arbeidsplasser i fattige land er i private bedrifter. Størstedelen av framtidens jobber bør også komme fra det private næringsliv. Økt innsats for å bedre rammevilkår for private investeringer i utviklingsland og styrket samarbeid med næringslivet er viktige elementer. Katalytisk bistand, bistand som utløser innsats fra andre, ikke

minst fra privat næringsliv, er avgjørende. En satsing på næringsutvikling og jobbskaping bør være helhetlig og tenke inn eksisterende programmer som Olje for utvikling, Fisk for utvikling, Skatt for utvikling og en sterk kobling til næringsutvikling og investeringer. Sammen med en sterk satsing på utdanning vil dette bidra til en god bærekraft i bistanden, og som tar utgangspunkt i enkeltmenneskenes ressurser og mulighet til å skape eget levebrød. Målet for utviklingspolitikken må være å gi grunnlag for økonomisk vekst, velstand og selvstendighet.

Bistand spiller en rolle, men en varig utvikling for de fattigste i fattige land må komme fra landene selv. Lokal organisering, kunnskap om helse og forebygging og styrking av unge gjennom utdanning og entreprenørskap er viktige faktorer. En selvstendig, bærekraftig utvikling krever en overgang til effektiv markedsøkonomi på lokale premisser. Det krever bedre fungerende arbeidsmarkeder, markeder for varer og tjenester og grunnleggende finansielle tjenester. Enkel teknologi kan dessuten f.eks. bidra til å skape bedre markeder. Mobiltelefoner i dag er f.eks. både informasjonskanaler og betalingsformidlere. Ved bruk av mobiltelefon kjenner lokale bønder i Etiopia til kaffeprisen på markedet i Addis Ababa og kan derfor få rett pris av sine oppkjøpere.

Norsk næringsliv er en viktig aktør i utviklingspolitikken. Samarbeid med næringslivsaktører i utviklingspolitikken blir derfor viktigere. Privat sektor skaper arbeidsplasser og genererer skatteinntekter og velferd. Utenriks-tjenesten skal i større grad være et instrument for å fremme norske næringsinteresser i utlandet, og det er bra.

Høyre vil styrke samarbeidet med private aktører. Offentlig-privat samarbeid utløser både kompetanse og kapital – begge deler trengs i utviklingsland. Norge er eksempelvis partner i Global Partnership for Education, som skaffer privat kapital i tillegg til tradisjonell bistand. Norfund er et viktig virkemiddel, som sammen med private partnere investerer i utviklingsland. Disse typer innsatser er det viktig å styrke i utviklingspolitikken framover.

Jørund Rytman (FrP) [15:13:06]: Når vi ser oss tilbake, ser på tallene, ser på hva historien forteller oss, må det ikke være tvil om at det er privat sektor – ikke det offentlige – som i all hovedsak bidrar til fattigdomsreduksjon og økonomisk vekst. Det er viktig å ha med seg når man diskuterer dette temaet. De aller fleste u-land er derfor ganske samstemt på dette, og har en klar politisk målsetting om å tiltrekke seg økte investeringer, få fjernet tollmurene, inngå frihandelsavtaler og få det private næringslivet til å blomstre – for å bli uavhengig av bistand.

Vi har sett at bistand har blitt mye mindre viktig for u-land enn tidligere. Som det også påpekes i stortingsmeldingen, utgjorde bistanden i 1990 63 pst. av alle kapitalstrømmer til lav- og lavere mellominntektsland. 23 år senere, i 2013, var denne andelen redusert til 21 pst., samtidig som fattigdommen har blitt redusert – en fantastisk utvikling. Samtidig har man sett hvordan investeringer fra i-land til u-land har fått positive konsekvenser. Flere hundre millioner har løftet seg selv ut av fattigdom. Vi ser også at norsk næringsliv har blitt mye flinkere til å satse i u-land,

og denne satsingen har blitt mangedoblet det siste tiåret. Det er gledelig. Men jeg er ganske sikker på at potensialet er mye større.

Hovedoppgaven for norske utenriksstasjoner er å ivareta norske interesser. Det er viktig at ikke blir glemte, og jeg er glad for at denne regjeringen også i større grad har fokus på akkurat dette.

Å kombinere det å ivareta norske interesser med å styrke norsk næringsliv og utnytte fordelene av at norsk næringsliv er til stede i mange utviklingsland, bør gjøres i større grad, og man må også se på mulighetene som er der. Norsk bistandspolitikken bør i større grad inngå strategiske partnerskap med norsk næringsliv. Næringsfremme og næringsutvikling er ikke gjensidig utelukkende, selv innenfor rammen av prinsippet om ubunden bistand.

Jeg er også fornøyd med at Regjeringen vil gi energi en viktigere plass i norsk utenrikspolitikk, som uten tvil har bred støtte her i Stortinget.

Utviklingspolitiske og næringspolitiske virkemidler har ulike målsettinger, men det er viktig at vi drar nytte av den kompetansen som vi nordmenn allerede har i de fokuslandene vi skal satse på. Vi har nok av eksempler på at norsk bistand har gått til fiaskoprojekter fordi man ikke hadde god nok kunnskap om de lokale forholdene og hva behovene var i dette u-landet.

Statlige Norfund har også vært evaluert. Evalueringen ga en gjennomgående positiv vurdering av Norfund og konkluderte med at Norfunds investeringer ligger innenfor mandatet. Videre konkluderte evalueringen med at Norfund leverer gode resultater og driver effektivt, de mobiliserer privat kapital og får i gang viktige prosjekter på bakken i utviklingsland.

Når man ser på avkastningen i Norfund og sammenligner med det kanskje litt mer konservative oljefondet, er det ganske imponerende at de i flere år har klart en avkastning opp mot 20 pst. Budsjettallene de siste ti år viser at det har vært en tredobling i satsingen på Norfund. Den har økt fra 495 mill. kr i 2006 til 1,5 mrd. kr i 2016.

Jeg vil også framheve Norads bedriftsstøtteordning for næringsliv i utviklingsland. En slik ordning er uten tvil med på å få norsk næringsliv til å tørre å satse, og er avgjørende i flere tilfeller. Eksempelvis var denne støtteordningen avgjørende for at Telenor i sin tid investerte i Bangladesh. Det er flere norske bedrifter innen flere sektorer som satser i u-land, alt fra høyteknologiske bedrifter som skal produsere energi, til litt enklere produksjon og utvikling som – som det også ble nevnt tidligere i dag – cashewnøtter i Mosambik. Felles for de alle sammen var at Norads bedriftsstøtteordning ble benyttet og var utløsende for investeringen.

Som tidligere medlem av Stortingets næringskomité er det kanskje heller ikke unaturlig at jeg nevner viktigheten av jordbruk. Vi bør støtte opp om satsingen på landbruk i u-land. Det lille jeg har vært i lavinntektsland, og ikke minst lest av rapporter, viser helt klart at bønder i disse landene trenger både frisk kapital og ny teknologi – ny teknologi for dem, men kanskje ikke for oss. Forskning og fokus på innovasjon er også veldig viktig.

Jeg vil helt avslutningsvis også skryte av at regjerin-

gen leverer på utdanningsfeltet med økte bevilgninger. I tillegg må jeg også berømme det norske forskningsmiljøet på utenriks- og utviklingspolitikk. Kunnskapen vi har på dette feltet her i Norge, er uten tvil en ressurs som vi må bli flinkere til å utnytte.

Kjell Ingolf Ropstad (KrF) [15:18:20]: Først vil jeg takke saksordføreren og komiteen for et godt arbeid og for gode innlegg til nå i debatten. Det viser for så vidt en bred enighet i retning, men det er også kjekt å glede seg over den utviklinga som har vært – det positive som bistand faktisk er med på å skape, og der bistand ikke lenger er nødvendig fordi en kan målrette den inn mot dem som trenger det enda mer. Den brede enigheten om at jobbskaping som genererer skatteinntekter, er helt avgjørende for fattige land for å skape utvikling, er tydelig. Det som også er viktig med det, er at det å skape jobber, få skatteinntekter, er med på å skape politisk stabilitet i samfunn – som jo er helt avgjørende for å lykkes med utviklinga.

Men det er fremdeles en stor utfordring at det er mange land som ikke har godt nok styresett, og som ikke har en effektiv skattelovgivning. Derfor er det bra at komiteen også påpeker det arbeidet som må gjøres parallelt, for det er et stort problem at politisk elite, økonomisk elite, klarer å unndra store inntekter fra beskatning, og dermed svekkes landenes mulighet til å skape samfunnsutvikling og gode velferdstiltak, som f.eks. helse, utdanning og igjen jobbskaping, som er avgjørende.

I 2014 hadde jeg en interpellasjon om jobbskaping. Det kom ikke nødvendigvis helt klare svar fra statsråden, og for så vidt heller ikke fra komiteen i debatten. Jeg skal heller ikke innkassere svaret på interpellasjonen i denne meldinga, men vi er i alle fall kommet noen steg videre med hvor viktig jobbskaping er, og i konkretiseringa. Det jeg tror er enda viktigere, er at vi klarer å følge opp i de enkelte budsjettene.

Jeg vil også si at viktige kapittel i budsjettet for 2016 ikke ble så store som de burde ha vært. Jeg er absolutt medansvarlig for budsjettforliket som ble utformet, men vi skulle ønske at budsjettet hadde vært annerledes. Så jeg får vel si at jeg håper 2017-budsjettet blir et normalisert budsjettår, og at vi kan gjenoppta de viktige postene som dessverre har kutt i innværende år.

Til meldinga: Regjeringa løfter fram Norfund som kanskje sin viktigste aktør i det å fremme næringsutvikling. Norfund er et utrolig viktig verktøy. Det jeg synes er positivt, er at Norfund også vrir sine investeringer, selger seg ut av mellominntektsland, vrir det mot de fattigste landene. Nå er vel opp mot tre fjerdedeler av investeringene rettet mot de fattigste landene, da særlig i Afrika. Det er riktig å selge seg ut og frigjøre store summer, så de kan skape investering i de fattigere landene.

Jeg synes også det er viktig å løfte fram det arbeidet som gjøres for ikke bare å gjøre store investeringer i større selskap eller kjøpe opp vannkraftverk eller selskap, men at Norfund faktisk er med på å legge til rette for å skape nye bedrifter og gjerne klarer å møte «the missing middle» – de som ønsker å utvikle seg videre fra mikrofinans, men ikke er store nok til å få del i de vanlige støtte-

ordningene. Der er det viktig at Norfund også er med og bidrar.

Når det gjelder landbruk, er komiteen tydelig på hvor viktig landbruk er for utvikling. Verdensbanken og andre har vist at investeringer og utvikling i landbruk har stor utviklingseffekt – i hvert fall dobbelt så god som på andre sektorer. Her kan også Norfund gjøre en stor jobb. Det er i alle fall viktig at jobbene ikke bare gir penger til dem på toppen, men at det skapes jobber helt ned.

Det er også viktig at næringsutvikling er mer enn bare Norfund. «Sammen om jobben» betyr mer enn bare Norfund, og som flere har vært inne på, er ulike enkeltbedrifter med på å legge et viktig grunnlag. Vi hadde nettopp møte med Virke, som gjør et fantastisk arbeid. De er med på å møte aktører i sine samarbeidsland, der de sammen er med på å utvikle bedrifter, hjelpe dem med f.eks. design eller annet, som igjen gir dem et grunnlag for å kunne selge sine varer og øke sin handel. Men også sivilt samfunn er viktig. Jeg var nettopp i bl.a. Nepal og fikk se små grupper som sammen danner kooperativ, sammen sparer, sammen gir mulighet til å gjøre nye investeringer, skape bedrifter, skape arbeidsplasser, som når helt ut.

Det jeg vil si til slutt, er at skal vi lykkes, må vi være sikre på at det har en utviklingseffekt. Flere tøstjet innom den balansegangen, men poenget med å bruke bistand på dette feltet er å skape utvikling. Derfor er det viktig, når det gjelder forvaltning, når det gjelder dokumentasjon, å vise at midlene brukes på en best mulig måte, og at det skapes utviklingseffekt.

Liv Signe Navarsete (Sp) [15:23:39]: Eg vil òg takke saksordføreren for eit godt arbeid med meldinga om næringsutvikling innanfor utviklingssamarbeidet.

Eit samla storting er samd om å auke norsk støtte til næringsutvikling i utviklingsland. Det er eit godt og greitt utgangspunkt for regjeringa å ha bak seg.

Eg er glad for at ein samla komité slår fast at norsk bistandspolitikk skal kome heile folkesetnaden i mottakarlanda til gode. For Senterpartiet er det eit overordna mål å medverke til eit samfunn med færre ulikskapar. Det gjeld både nasjonalt og globalt. Det må heile tida vere målet med bistandspolitikken vår. Det er særst vanskeleg å skape betre fordeling av ressursane utan at ein har ei sterkare fokusering på openheit og fordelingspolitikk.

For Senterpartiet er det viktig å understreke at næringsutviklinga skal skje på ein berekraftig måte. God og langsiktig forvaltning av naturressursane er ein av grunntankane mitt eige parti er bygd på. Eg synest Gunnar Stålsett sa det godt då han for nokre tiår sidan definerte vekst som å forvalte betre heller enn å forbruke meir.

Men korleis vil regjeringa sikre at dei gode målsetjingane vert følgde opp? I høyringa tok organisasjonar til orde for at regjeringa bør utvide kravet til rapportering om dei ulike selskapa si verksemd byggjer opp under mål om menneskerettar og berekraftig utvikling. Slik kan ein følgje utviklinga over tid og eventuelt setje inn tiltak. Dette er råd statsråden bør følgje opp.

Norfund er ein hovudmottakar av norske utviklingsmidlar til næringsutvikling, men får relativt lite merksemd

i meldinga. Evalueringa av Norfund i 2014 reiste spørsmål om effekten av investeringane selskapet har gjort i utviklingsland. Norfund har eit relativt ope mandat, med moglegheiter til strategisk tilpassing. Det er svært viktig at regjeringa ser til at investeringane Norfund gjer, reelt fører til reduksjon av fattigdom, og at inntekter som kjem ut av investeringane, ikkje hopar seg opp på relativt få hender i mottakarlanda.

Som nemnt ovanfor er varetaking av miljø- og arbeidstakarrettar og løn til å leve av viktig for at folk skal løfte seg ut av fattigdom. Òg for Norfund, som stor mottakar av utviklingsmidlar, er det særskilt viktig å sikre rapportering som sikrar at ein varetek ein god samfunnsanalyse av landa ein investerer i, evnar å vurdere den strategiske innretninga på investeringane, og at dei er i tråd med målsetjingane våre.

Komiteen understrekar landbruket si sentrale rolle i arbeidet med å skaffe mat til den aukande folkesetnaden i verda og i det å skaffe arbeidsplassar og næringsutvikling i utviklingsland. Styrking av småskalaproducentar er viktig, dei må få del i verdikjeda. Det vil bidra til jobbskaping og nedkjemping av fattigdom, ifølgje Verdsbanken investeringar som for småbøndene i utviklingsland er minst dobbelt så effektive når det gjeld reduksjon av fattigdom, som investeringar i kva som helst annan sektor, og som gir opp til fire gonger så stor reduksjon av fattigdom i dei fattigaste landa.

Ei målretta satsing på kvinner vil ikkje berre betre den økonomiske stillinga deira, men ser òg ut til å ha positiv effekt på både lokal og nasjonal økonomi. Satsing på kvinner i næringsarbeidet bør difor prioriterast. Det er ei viktig satsing.

Eit viktig ledd i å spreie makt er å styrkje arbeidstakarane sine rettar. Difor er det klokt at næringslivsaktørar som tek imot støtte, skal leggje ILOs åtte kjernekonvensjonar til grunn for verksemda si. Ein samla komité peikar på eit aktivt trepartssamarbeid i arbeidslivet. Måten me har organisert arbeidslivet på i Noreg, har vore heilt avgjerande for at me har lukkast i å byggje ein sterk velferdsstat, til glede for alle innbyggjarane i landet. Dette er det viktig å vere medviten om, noko Senterpartiet har understreka i ein eigen merknad.

I ei verd der USAs marknadsliberalisme og Kinas statskapitalisme er mest synleg, treng me ein tredje veg. For meg er det liten tvil om at det mest berekraftige alternativet til desse samfunnsmodellane er den norske modellen. Me som folkevalde i Noreg må vere klar over at å hegne om den norske velferdsstaten ikkje berre er eit særskilt viktig nasjonalt ansvar, det er òg eit internasjonalt ansvar for oss.

Det er ein styrke at me i komiteen står så samla om dei måla ein skal jobbe for å nå, og òg – stort sett – om dei midlane ein skal bruke for å nå måla i tida som kjem.

Trine Skei Grande (V) [15:28:42]: Det er mye bra i den meldinga vi har foran oss, og det er mange gode innlegg som er holdt før. Men jeg skal advare utenriksministeren om at vi savner bærekraftsmålene i denne meldinga – og det kommer vi til å spørre om hver gang: For hver melding som kommer fra nå av, så kommer bærekraftsmålene og vurderinga av dem opp mot poli-

tikken til å være en del av det vi kommer til å spørre om.

Det eneste jeg syns meldinga er litt uklart på, er når vi både skal fremme norske interesser og utvikling samtidig, for av og til fins det en brytning der dette ikke er det samme. Av og til er det det samme, men det skjer også at det ikke alltid er det samme, og da må vi ha en klarere vurdering av det.

Kjell Ingolf Ropstad hadde et veldig godt poeng som jeg mener er hovedutfordringa på hele dette feltet framover. Vi er veldig gode på grasrotmidler, vi er gode på mikrokreditt, vi er gode på småbedrifter, og så er vi kjempegode på Norfund og de store bedriftene når de ruller inn. Men det er mellomsjiktet som er den store utfordringa i næringspolitikken – og det er det i og for seg også i norsk politikk. Det er store utfordringer med å få produkter inn til markedene og kompetanse på hvordan man skal klare å vokse. Jeg har varslet en interpellasjon, som ministeren heldigvis kommer og svarer på, på torsdag om forskning, og dette er også et felt der vi mangler mye forskning, på hvilke virkninger de ulike satsingene har på utviklingen – dette gjelder både menneskerettigheter, likestilling, kompetanse og næringsutvikling i de enkelte landene. Så dette er et av de områdene det er spennende å forske på framover når man satser mer på næringsutvikling også som en del av bistand. Det står det heller ikke så kjempemye om i meldinga.

Så vil også jeg understreke at det er viktig å bruke ulike aktører. Virke har blitt nevnt. Også NHO gjør en stor jobb som drivkrafta for å få kontakt mellom norsk næringsliv og næringslivet i mange av disse regionene, men også for å bygge sivilsamfunn, strukturer, som er med på å løfte dette feltet.

Så skal jeg nevne en ting som jeg ikke tror har blitt tatt opp så mye – det er jo mange mennesker som både er på flukt og på reise rundt omkring, og mange av dem skal reise tilbake – nemlig det å sørge for at de har kompetanse med seg tilbake, ikke bare enkle pengesummer, men at de faktisk kanskje kan ta med seg andre ting som gjør at de kan være med og skape noe når de kommer tilbake. Slik kan man effektivt bruke en returpolitikk som også bidrar til utvikling i de landene der vi ønsker å få til utvikling.

Bård Vegar Solhjell (SV) [15:32:21]: Det er ikkje tilfeldig at det er relativt brei einigheit om analyse og framstilling og om mange av tiltaka i denne meldinga – som bl.a. saksordføraren har gjort greie for. For det er heilt openbert ein avgjerande veg til økonomisk utvikling i fattige land å auke den økonomiske aktiviteten, få folk i jobb og sørgje for å få private og andre investeringar inn i landet som kan bidra til å utvikle eit moderne og velfungerande næringsliv. Det er derfor òg eit utruleg positivt utviklingstrekk – som vi så vidt var inno i ei anna sak – at privat kapital av forskjellige slag, ikkje minst investeringar, i mange fattige land i dag utgjer ein betydeleg større del av den samla «inputen» av kapital til dei landa, fordi det gjev eit større potensial for næringsutvikling. I mange tilfelle, som det er gjort greie for i meldinga, kan bistand brukast til å utløyse endå meir av dette.

Eg vil i tillegg vektleggje at det samtidig er andre sider ved næringsutviklinga i eit land som er viktige, nemleg at dersom ein over tid skal utløyse betydelege mengder privatkapital til eit land, må det landet vere ein velfungerande rettsstat og ha tryggheit for dei investeringane og ha institusjonar som sikrar at dette kan vere langsiktig. Difor er det viktig å byggje opp rettsstat og demokrati og å investere i framtidig næringsutvikling i desse landa.

Eit anna viktig perspektiv er at økonomisk vekst og investeringar – og det å skape eit næringsliv – har avgjerande betydning for økonomisk utvikling. Det finst òg land som har hatt betydeleg økonomisk vekst, men der det fortset å vere veldig mange fattige. Det er ikkje slik at økonomisk vekst og næringsutvikling i seg sjølv avskaffar fattigdom. Fattigdom vert avskaffa dersom ein i tillegg til dette klarer å fordele veksten nokolunde jamt, slik at store delar av befolkninga – eller helst alle – faktisk får nytte av han, og dersom ein klarer å lage etablerte økonomiske institusjonar og skattesystem som kan byggje opp utdanning, helse og kapasitet til å styre landet – som gjer at det fortset å strøyme inn kapital, og ein f.eks. kan investere i utdanning og dermed i framtidens arbeidstakarar – og dersom ein kan investere i fornuftig og godt styresett.

Det er òg slik at mange av dei investeringane vi gjer, kan ha ein langt større næringseffekt enn vi tenkjer i det daglege – som fleire talarar har vore innom. Det å satse på likestilling i utviklingspolitikken er i veldig mange tilfelle effektiv næringsutvikling, og, som det vert slått fast i ein merknad, er det òg grunn til bekymring at nettopp næringsområdet er blant dei områda der likestillingsresultata førebels ikkje har vore gode nok.

Eg vil runde av med ein liten visitt innom fornybar-energi-området, for det er mykje fornuftig som er sagt her, og som det står om i meldinga. Men dette er eit område der potensialet er mykje, mykje større enn det vi førebels har utnytta frå Noreg si side, og det er ein del andre avgjerder, utanfor denne meldinga, som regjeringa openbert ikkje har følgt godt nok opp – slik eg ser det. For det første er det det betydelege kuttet i statsbudsjettet med omsyn til fornybar-energi-satsing, som eg håpar vi ikkje får sjå i ein ny runde no, nettopp i ein periode der det burde vere vekst i staden for kutt på dette området. For det andre er det fordi ein ikkje har vore villig til å ta i bruk dei investeringsmoglegheitene innanfor fornybar energi som vi kunne ha, ved endringar i regelverket rundt petroleumsfondet. Dette er også ei sak som har vore oppe i Stortinget. For det tredje fekk Kristeleg Folkeparti og Venstre gjennom ei utgreiing om GIEK og moglegheitene til å bruke det til fornybar energi, som heller ikkje i tilstrekkeleg grad er følgt opp. Så på fornybar-energi-området er det store moglegheiter, men det er ei rekkje andre enkeltavgjerder som ikkje i tilstrekkeleg grad har følgt opp dette godt nok.

For å runde av: Næringsutvikling har i Noreg ein viktig og sentral plass i ein fortsett utviklingsspolitikk, men berre side om side med andre perspektiv, som fordeling, det å byggje opp institusjonar og byggje opp fungerande statar, som er nødvendig for å utnytte det potensialet som vekst og næringsutvikling gjev, for at det skal kome heile befolkninga i eit fattig land til gode.

Utenriksminister Børge Brende [15:37:42]: Jobbskaping og et velfungerende næringsliv er en forutsetning for fattigdomsbekjempelse. I 1990 utgjorde bistand over 50 pst. av kapitaltilgangen til utviklingslandene. I dag er det samme tallet under 20 pst. Ni av ti nye arbeidsplasser i utviklingsland skapes i dag i privat sektor. Vi vet at en robust og voksende privat sektor er helt avgjørende for at utviklingsland skal kunne ta skrittet opp og bli mellominntektsland. Derfor styrker regjeringen satsingen på næringsutvikling i utviklingssamarbeidet.

Bistanden skal brukes mer katalytisk. Det må skapes flere lokale jobber per bistandskrone. Vi må mobilisere større private investeringer. Det må skapes mer vekst som kan bidra til økt nasjonal ressursmobilisering i samarbeidslandene.

Mens bistand får stadig mindre betydning, blir handel og private investeringer stadig viktigere for vekst, velstand og fattigdomsreduksjon i mange utviklingsland. Men her må vi skille mellom dem som er på vei til å bli mellominntektsland, og rent sårbare stater – en diskusjon som vi hadde tidligere i dag.

For svake og sårbare stater, som jeg nevnte, er dette annerledes. Der spiller bistand fortsatt en stor rolle for å forebygge humanitære katastrofer og hindre at stater kollapser.

Toppmøtet om finansiering for utvikling i Addis Abeba i fjor la stor vekt på mobilisering av privat kapital. FNs nye bærekraftsmål, som ble vedtatt etter at denne stortingsmeldingen ble fremlagt i juni i fjor, setter viktige standarder både for myndigheter og for næringslivet. Klimaavtalen fra Paris fra desember angir retningen for det som må bli et globalt grønt skifte. En forsterket innsats for næringsutvikling i utviklingssamarbeidet krever derfor en helhetlig tilnærming og nye verktøy på flere områder.

Vi vil prioritere et bredt samarbeid med FN og utviklingsbankene for å styrke rammevilkårene for næringslivet. Hensynet til menneskerettigheter, miljø, likestilling og kamp mot korrupsjon er gjennomgripende temaer som i stor grad påvirker vekst- og investeringsmuligheter.

Regjeringen har gjennom å fremlegge denne meldingen, som går på viktigheten av privat sektor når det gjelder å skape jobber og muligheter for alle de unge menneskene som trenger utdanning og opplæring, fremmet en helhetlig politikk. I tillegg har vi fremmet en egen stortingsmelding, som Stortinget har behandlet, om utdanning i utviklingsspolitikken. Og vi har i dag også diskutert de nye globale sikkerhetsutfordringene. Dette viser at vi har hatt en bred tilnærming til hva en fremtidsrettet utviklingsspolitikk inneholder og bør inneholde.

Også gjennom handelspolitikken arbeider vi for stabile og forutsigbare globale kjøreregler. For å sikre størst mulig effekt skal vi prioritere satsingen på næringsutvikling i viktige synergiland. Dette er land der myndighetene viser særlig vilje til å legge til rette for lokal næringsutvikling, og der norsk næringsliv har interesser og kompetanse.

Strategiske partnerskap med næringslivet må være en viktig del av den nye satsingen. For det er kommersielle aktører som best kan vurdere hvilke investeringer som kan gi bærekraftig vekst. Bistandspolitikken skal bidra til at be-

driftene kan gjøre mer av det de er best til – å skape vekst og arbeidsplasser.

Norfund vil fortsatt være vårt viktigste utviklingspolitiske instrument for å fremme næringsutvikling i sør. I tillegg oppretter vi nye næringsrettede tilskuddsordninger med klare utviklingspolitiske målsettinger. Dette skal være søknadsbaserte ordninger der også norske bedrifter, næringsklynger og kunnskapsmiljøer vil kunne konkurrere om midler.

La meg særlig understreke – noe også flere representanter har vært inne på – betydningen av yrkes- og fagopplæring. Hvis man ser på Midtøsten, har befolkningen der økt fire ganger siden 1950. Det samme har skjedd i Afrika – det er fire ganger flere innbyggere i Afrika i dag enn det var i 1950. Ungdom i utviklingsland trenger kvalifikasjoner som er etterspurt av næringslivet. De trenger mer utdanning. Den dramatiske veksten i globale migrasjonsstrømmer, inkludert til Europa, skyldes bl.a. fraværet av utdanningsmuligheter, arbeid og utsikter til et anstendig liv i mange utviklingsland. Derfor må den forsterkede innsatsen for yrkesutdanning og jobbskaping også ses i sammenheng med regjeringens satsing på sårbare stater.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Anniken Huitfeldt (A) [15:42:48]: Jeg takker for et godt innlegg, og det har vært en god diskusjon i salen her i dag også. Det er jo enighet om hovedlinjene, og det bygges på mye av det samme som vi har bygd Norge på i etterkrigstida, nemlig at det å skape arbeidsplasser er viktig for å få til økonomisk utvikling. Jeg støtter det som handler om det å gi mer rådgivning til norsk næringsliv, Norfund og de tiltakene som her blir framlagt.

Spørsmålet er knyttet til komiteens merknad om trepartssamarbeid i arbeidslivet og om det som kalles – på fagspråket – ILOs åtte kjernekonvensjoner, som handler om den frie forhandlingsretten og retten til å organisere seg. Vi kan ikke overføre den norske modellen til andre land, men det handler om grunnleggende rettigheter, som f.eks. at man skal støtte oppbyggingen av arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjoner. Vi så jo – ikke minst i et land som Tunisia – hvilken rolle det spilte i den arabiske våren. Hva vil utenriksministeren gjøre for å styrke et trepartssamarbeid i andre land?

Utenriksminister Børge Brende [15:43:53]: Som representanten Huitfeldt understreker, er det positivt at det er bred enighet om viktige prioriteringer innenfor utviklingspolitikken område. Det å styrke privat sektor slik at det skapes arbeidsplasser i land, er helt vesentlig også opp mot den migrasjonsbølgen som vi nå står midt oppe i. Jeg føler også at det er gode tilbakemeldinger på den utdanningssatsingen som henger sammen med yrkesopplæring og muligheter for jobb og utdanning, og at det er støtte for en strategi for de mest sårbare statene. I en satsing på privat sektor og på kapasitetsbygging i stater er det også viktig å sivilisere arbeidslivet og sørge for at arbeidstakeres rettigheter blir ivarettatt, ikke minst gjennom et sterkt ILO, og det er det en del av norsk utviklingspolitikk å satse videre på.

Kjell Ingolf Ropstad (KrF) [15:45:07]: Jeg vil takke for et godt innlegg. Det er jo, som utenriksministeren peker på, et bredt flertall bak den satsinga som regjeringa nå ønsker. Det er helt avgjørende å lykkes med å være med og underbygge, støtte, drive trening, drive utvikling av erfaring osv. for å sikre at landene selv utvikler sitt næringsliv. Det er jo det som er nøkkelen i dette, at de lykkes med utdanninga, lykkes med å bygge statene, og også klarer å bygge et stabilt næringsliv som skaper jobber.

Men som jeg var inne på i mitt innlegg, er det jo sånn at denne meldinga kom i fjor, og statsråden lanserte den med stor iver og vyer for næringsutvikling. Så kom budsjettøsten, og f.eks. kap. 161 Næringsutvikling ble vel omtrent halvert – og vi er alle klar over omstendighetene rundt høstens budsjett. Men er det sånn når statsråden nå har fått full oppbakking av meldinga, at han vil gjøre enda mer for å styrke denne posten i budsjettet som kommer?

Utenriksminister Børge Brende [15:46:14]: Når det gjelder budsjettet for inneværende år, er det ikke noe tvil om at man måtte foreta ganske tøffe prioriteringer for ikke minst å løfte den humanitære innsatsen til Syria og nabolandene. Statsministeren lovte jo også 10 mrd. norske kroner i de kommende fire årene under den store Syria-konferansen i London. Det er heller ikke noen tvil om at når man skal satse i Jordan og Libanon, er både utdanning og dette med yrkesopplæring og styrking av privat sektor en viktig del. Så når det gjelder hva som går til hva av de midlene som er bevilget, er det også i den sammenheng viktig å presisere at mye av det kan gå til de formål som ligger i denne meldinga. Og det er jo få land som gir så mye per innbygger som Norge. Jeg tror det bare er Luxemburg. Så er akkurat den ordningen som representanten viser til, jo en liten ordning, som det selvsagt er mulig å se nærmere på ved neste års budsjett.

Liv Signe Navarsete (Sp) [15:47:33]: Avisa Vårt Land skreiv den 13. april at Norfund meiner at skatteparadis er nødvendig for å investere i utviklingsland. Eva Joly meiner at ein med dette frå den norske staten si side er med på å legitimere skatteparadis, og at fordi ein gjennom bruk av skatteparadis kan skjule kven som er eigarar av selskap, så risikerer Nordfund dermed å investere saman med selskap ein ikkje kjenner eigarane til.

Det har vore ein stor debatt om skatteparadis i andre samanhengar, og difor er det òg passande å stille spørsmål til statsråden om han meiner at bruk av skatteparadis er i tråd med norsk bistandspolitikk, og kva han vil gjere for å avskaffe bruken av skatteparadis når det gjeld bistand.

Utenriksminister Børge Brende [15:48:37]: Jeg er glad for at representanten Navarsete tok opp akkurat dette rundt Norfund og penger i skatteparadiser. Norfund plasserer ikke penger i skatteparadiser. Alle Norfunds midler går til det de skal: investeringer i næringsvirksomhet i fattige land. Alle investeringer er organisert i lokale selskap som rapporterer inntekter og betaler skatt og avgifter i tråd med lokale regler.

Liv Signe Navarsete (Sp) [15:49:06]: Det var vel ikkje det som var spørsmålet mitt. Kan eg få ei oppfølging til det?

Kan òg utanriksministeren då stadfeste at ein frå Norfund si side ikkje investerer saman med selskap som er registrerte i skatteparadis?

Utenriksminister Børge Brende [15:49:21]: Hvilke selskaper som Norfund investerer sammen med i de landene som jeg var inne på, har ikke jeg full oversikt over, hvis de går i fond, altså når Statens pensjonsfond utland f.eks. investerer i et internasjonalt selskap, hvem er de andre investorene? Det tror jeg ikke man så langt har begynt å blande seg inn i, men jeg skal selvsagt også se nærmere på det. Det som har vært viktig for meg, er at Norfund ikke plasserer penger i skatteparadis. Alle Norfunds midler går til det de skal: investeringer i næringsvirksomhet i fattige land. Alle investeringer er organisert i lokale selskaper. Hvis det er noen som har investert i de lokale selskapene, som også har sitt utspring i et skatteparadis – oppfatter jeg representanten slik at man da skulle trekke seg ut av den investeringen, hvis det var noen som hadde gjort dette i skatteparadis. Det som er viktig, er jo at Norfund ikke investerer i skatteparadis, etter min mening.

Presidenten: Replikordskiftet er over.

Svein Roald Hansen (A) [15:50:48]: Vår utviklingspolitikk har historisk sett vært dominert av innsats innen viktige områder som helse, utdanning og landbruk, og med et bredt spekter av målsettinger – kvinner, sivilsamfunn, fordeling, demokrati – alt sammen sentrale byggeklosser i økonomisk og sosial utvikling av et land. Men det er også andre byggeklosser som trengs for å få til økonomisk vekst og ikke minst arbeidsplasser.

Utviklingen av vårt eget samfunn fra et fattig bondesamfunn til et moderne velferdssamfunn skjedde gjennom utvikling og utbygging av våre fossefall som grunnlag for industrireiseing, utnyttning av våre skogressurser og våre fiskeressurser. På dette koblet vi organisering av arbeiderne og en politikk som sikret en rettferdig fordeling, og som sikret at verdiene som ligger i naturressursene, kom hele folket til gode. Dette ga grunnlag for finansiering av et godt helsestell, utdanning og privat velstand alle fikk ta del i – ingen dårlig oppskrift for andre land på deres utviklingsbane. Derfor er det bra at utviklingsbistanden nå omfatter energi gjennom et Norfund i samarbeid med norske energiselskaper, fisk for utviklingsprogrammer og bidrag til at fattige lands rike naturressurser forvaltes klokt og langsiktig, og som sikrer at inntektene går til land og folk framfor internasjonale konserner og eneveldige herskere.

Denne stortingsmeldingen setter fokus på næringsutvikling, på behovet for arbeidsplasser og de inntekter disse gir til folk og stat. I Afrika vil det i 2050 være én milliard unge under 18 år om befolkningsutviklingen fortsetter som nå, unge som år for år kommer ut av utdanningsinstitusjonene og vil se etter arbeid. Derfor må et helt sentralt mål for vår utviklingspolitikk være å skape arbeidsplasser. Det er, som meldingen viser, mange grep og redskaper som

må brukes. Norfund er ett godt eksempel – kombinasjonen av et utviklingspolitisk redskap i samarbeid med andre industrielle aktører. Investeringer i energi, veier, havner og annen infrastruktur vil være viktig. Verdensbanken og regionale utviklingsbanker vil være sentrale aktører. Vi er en del av dette, sist nå gjennom vår deltakelse i den asiatiske investeringsbanken.

Norske selskaper spiller viktige roller. Nesten hvor vi enn reiser i Asia eller Afrika, kan vi besøke en norsk fabrikk – gjødselprodusenten Yara eller malingsprodusenten Jotun og mange steder Telenor. Slik har norsk næringsliv bidratt til arbeidsplasser, økonomisk vekst og skatteinntekter som langt overgår den utviklingsbistand vi bevilger penger til her i huset.

Handel holdes fram i meldingen som viktig for at utviklingsland skal kunne koble seg på den internasjonale verdikjeden. Det er riktig. Investeringer og handel vil ofte gå hånd i hånd. Men investeringer i mange av utviklingslandene innebærer ikke bare markedsmessig risiko, men også politisk risiko. I et slikt lys vil investeringsbeskyttelsesmekanismer være viktig. Nå har EU lansert en modell som kan legge grunnlaget for en fastere tvisteløsningsdomstol.

De fleste land er tettere økonomisk integrert med sine naboer enn med eksportmarkeder lenger unna. Derfor er de regionale samarbeidsstrukturene som utvikles, også viktige deler i arbeidet med å skape økonomisk vekst og arbeidsplasser – Den afrikanske union, ASEAN-samarbeidet og Kinas siste initiativ med den nye silkeveien.

Dette er den åttende stortingsmeldingen om utviklingspolitikk de siste ti årene – alle med ulike innfallsvinkler og problemstillinger, alle med viktige elementer for å skape økonomisk og sosial framgang for verdens fattige, og alle med mange målsettinger om at alt vi gjør, må favne de fleste: kvinner, småbønder, personer med hjelpebehov. Vi finner det også i denne innstillingen.

Det er på tide med en helhetlig stortingsmelding om utviklingspolitikken, slik at vi kan se de enkelte elementer inn i en helhet, og fordi denne regjeringen driver med ganske omfattende endringer, litt bit for bit og uten å forsikre seg om at det er et solid politisk flertall bak disse endringene.

Kåre Simensen (A) [15:55:20]: I all vår velstand har jeg mange ganger tenkt på hvordan det ville være å ha vokst opp i et utviklingsland, f.eks. i Afrika, der broarten av menneskene i landet ikke har en jobb å våkne til, der alvorlige pandemier skaper frykt, der klimaendringene tvinger mennesker på flukt, først internt og deretter ut av landet for å søke trygghet for seg og sine, der sult og fattigdom gjør at svært mange barn ikke er i stand til å ta til seg lærdom, hvis de i det hele tatt har en skole å gå til, og der mange foreldre i dette øyeblikk stiller seg spørsmålet: Vil mine barn få oppleve en morgendag når de i dag ble smittet av f.eks. barnesykdommen meslinger? Dette er noen av utfordringene befolkningene og parlamentarikerne i utviklingsland står overfor i sin hverdag. Hvordan skape et samfunn som ivaretar tryggheten for innbyggerne, gjennom bl.a. å skape arbeid, noe som igjen gjør landene i stand til å gi tilfredsstillende vel-

ferdstilbud innen helse og utdanning og andre velferdsgoder?

Veien kan være lang. Vårt felles ansvar er å bidra til å få det til. Fra den rike verden har bistandshjelp vært svaret når utviklingslandene har bedt om hjelp. Bistand har vært og vil fremdeles være viktig, også i tiden som kommer. Men nå ser vi en utvikling der bidrag til næringsutvikling får større og større plass, og det er en viktig og riktig dreining av vårt bistandsarbeid.

Vi nærmer oss nå 1. mai, og det er fristende å hente fram Arbeiderpartiets parole «arbeid til alle», også i denne debatten. Vi vet alle hva betydningen av å ha et arbeid er for oss alle. Tilsvarende vet vi hva som ligger i sosial nød, det å ikke ha et arbeid. «Lediggang er roten til alt ondt» er et forslitt uttrykk. Millioner av mennesker kjenner det på sin kropp hver eneste dag.

Jeg var på en konferanse i regi av Verdensbanken for en tid tilbake. Verdensbankens klare og tydelige målsetting er å redusere fattigdom i verden. Ett virkemiddel er økt handel mellom land – og da spesielt viktig for lavinntektsland. Det vi ser, er at den økonomiske veksten i disse landene har stagnert på grunn av krisen i verdensøkonomien. Samtidig ser vi dessverre en utvikling hvor økt proteksjonisme får en stadig større plass i samhandlingen mellom land, og dette vet vi rammer lavinntektslandene hardest.

Den klare målsettingen i denne meldingen og også budskapet fra Verdensbanken er å gjøre utviklingsland i så stor grad som mulig i stand til å trekke til seg økte investeringer for å bli mest mulig uavhengig av bistand. I den settingen var det interessant å lytte til lederne av Det internasjonale pengefondet og Verdensbanken. Begge advarte sterkt mot en kamp landene imellom for å tilby mest mulig gunstige skattefordeler til bedrifter for at de skal etablere seg i deres land. Det gir ingen utviklingseffekt, det er kun bedriftene som vil tjene på noe slikt. Skatteparadis er heller ikke løsningen, var et klart budskap.

En enstemmig komité er tydelig på at et godt skattesystem er viktig for å finansiere grunnleggende tjenester som utdanning og helse. Av den grunn er det interessant at IMF og Verdensbanken arbeider for å få til et globalt skattesystem som skal gjøre landene bedre i stand til å utvikle arbeidsplasser, samtidig som landene klarer å utvikle et minimum av velferdstilbud til sin befolkning. Det er interessant, fordi forskning viser at når et lands skattenivå ligger rundt 15 pst., vil BNP per capita øke. I tillegg var klimaordninger, helse og likestillingspolitikk tema på denne konferansen. Demokratiutvikling, som vi tar som en selvfølge, var også et viktig tema og spesielt rettet mot de landene som ikke har den muligheten i dag.

Jeg tror jeg stopper her, men jeg har bare lyst til å si at det nytter å hjelpe. Det var vi så heldige å få oppleve som del av en komité i Mosambik, der vi fikk se hvordan norsk bistand og norske bistandskroner brukes for å gi barn en tryggere morgendag gjennom vaksiner. Vi fikk også lov å se kombinasjonen av andre viktige innsatsområder, som f.eks. familieplanlegging og fødselskontroll. Så de skatte-kronene var jeg veldig stolt av da jeg fikk se hvordan de ble brukt.

Ole mic Thommessen hadde her gjeninntatt presidentplassen.

Astrid Aarhus Byrknes (KrF) [16:00:51]: Eg vil starta innlegget mitt med å dela ei personleg erfaring.

På høgsetta i Andes i Peru lever bl.a. aymarafolket. Blant dette folket fekk eg lov til å bu og arbeida i fleire år, gjennom eit bygdeutviklingsprosjekt kalla Ayni. Ayni er aymara, eit uttrykk som betyr «eg hjelper deg, og du hjelper meg tilbake», eller «den eine tenesta er den andre verd». Det handlar om gjenyting, som faktisk gjev verdi og verdigheit i bistandsarbeidet. Dette uttrykket, som blei praktisert i denne regionen, var også godt forankra blant kvinnene. Kvinner i alle land er viktige aktørar, men ofte ser vi at dei stiller svakare enn menn i dei fleste utviklingslanda. Å hjelpe kvinnene til aktivt å ta del i næringsutvikling er hjelp til sjølvhjelp, og vi får ein Ayni-effekt. Praktisk sett skaper hjelp ringar i vatnet, og ei satsing også på kvinner har eit stort potensial, ikkje berre for kvinnene sjølve, men for heile familien og for lokalsamfunnet, ja endåtil har ei slik satsing også effekt på nasjonal økonomi. Når arbeid og utvikling blir forankra hos kvinnene, skjer det noko.

Næringsutvikling må også innebera oppfølging, dialog og openheit, og det må vera forventningar til at det skjer noko, at det skjer ei utvikling, altså ein Ayni-effekt. Ifølgje tal frå Verdsbanken har kvinners deltaking i arbeidslivet og tilgang til lønt arbeid stagnert på verdsbasis, det har faktisk gått tilbake sidan 1990. Vi treng difor eit løft for kvinnene, og eg kunne ønskje meg ei sterkare målformulering og rapporteringar på det området i bistandsbudsjettet som handlar om kvinner og likestilling.

Det er framleis ein jobb å gjera for å styrkja kvinners moglegheiter for næringsutvikling, enten det er i Sør-Amerika, på Cuba eller i Afrika. Her er det moglegheiter for aktivt å samarbeida med norsk næringsliv, Norfund og frivillige organisasjonar for nettopp å skapa verdier.

Hjelper du meg, så hjelper eg deg tilbake – måtte vi alle ta ein Ayni, ein Ayni i våre lokalsamfunn og i vårt arbeid for næringsutvikling i utviklingspolitikken.

Sylvi Graham (H) [16:03:24]: Jeg snakket ganske lenge sist, men i en sånn lang og bred debatt farer det ting gjennom lufta som det er fristende å kommentere, og det må jeg få lov til, synes jeg.

Først til representanten Ropstad, som snakket om Norfund. Der vil jeg gjerne vise til den evalueringen som ble foretatt, og som ga en gjennomgående og positiv vurdering av Norfund og konkluderte med at Norfund leverer gode resultater og driver effektivt. De mobiliserer privat kapital og får satt i gang viktige prosjekter på bakken i utviklingsland. Det var jo det representanten etterlyste.

Så har jeg noen betraktninger til, for egen regning, og det dreier seg om eiendomsretten. Det bør også være sagt i denne debatten. Høyre mener at eiendomsretten er viktig for å oppnå utvikling. I flere land blir jorda dyrket av bønder som ikke selv eier den. Dersom denne jorda blir solgt bort, kan hele landsbygder stå igjen uten noe som helst. Ofte er det også stor usikkerhet knyttet til eiendomsforhol-

dene. For mange fattige er nettopp dette en viktig forutsetning for å kunne løfte seg selv ut av fattigdom, også for kvinner. I Afrika produserer kvinner 60–80 pst. av all mat, men de eier kun 1 pst. av jorda. Kvinners svake eiendomsrett gjør det vanskelig for dem å ta opp lån for å øke produksjonen og fører ofte til at de utelates fra jordbruksprogrammer. Dette er en av årsakene til at retten til eiendom bør gis økt oppmerksomhet i utviklingspolitikken.

Denne stortingsmeldingen løfter nettopp fram kvinners rettigheter og likestilling i næringsutviklingen, og Norge vil fortsatt støtte målrettet innsats for å redusere politiske, økonomiske, juridiske og andre strukturelle hindringer for kvinners deltakelse i næringslivet. Kombinert med satsingen på global utdanning, særlig for jenter og kvinner, er dette viktige initiativ i jobben for å nå FNs bærekraftsmål.

Saksordfører Nybakk sa ganske klokt at likestilling også må være sentralt i norsk utviklingspolitikk. Det er jeg helt enig i. Likestilling er da også høyt prioritert, både som eget satsingsområde og som en integrert del av utviklingsarbeidet. Utenriksdepartementet er i ferd med å ferdigstille en handlingsplan for kvinners rettigheter og likestilling i utenriks- og utviklingspolitikken, og handlingsplanens bakteppe er de nye universelle bærekraftmålene som ble vedtatt av alle FNs medlemsland i 2015. En overordnet ambisjon er at ingen skal utelates – «leave no one behind» – og at man skal forsøke å nå dem som er mest marginalisert, først, slik at alle kan ta del i utviklingen.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 5.

Presidenten har grunn til å tro at det vil bli reist spørsmål om behandlingsmåten i neste sak, så presidenten vil foreslå at det ringes inn til votering, slik at vi har salen samlet før vi går videre. Ingen har protestert mot det, så da gjør vi det.

Etter at det var ringt til votering, uttalte

presidenten: Stortinget går videre til sak nr. 6.

Sak nr. 6 [16:16:36]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om sak om salg av brukt og utrangert forsvarsmateriell (Innst. 213 S (2015–2016))

Martin Kolberg (A) [16:17:06] (komiteens leder): Den saken som Stortinget nå skal behandle, har kontroll- og konstitusjonskomiteen hatt til arbeid og behandling i et og et halvt år, og utfordringene ved saken har vært mange. I forkant av debatten om innstillingen i denne saken har komiteen nå mottatt en ny dokumentasjon fra Forsvarsdepartementet. Det er en svært omfattende rapport på 150 sider som ble oversendt Stortinget så sent som torsdag den 21. april, ankommet Stortinget i henhold til Stortingets logg fredag den 22. april og mottatt av komiteen i går, mandag.

Det gjelder altså to omfattende rapporter med vedlegg. Den ene er en sluttrapport fra Forsvarsdepartementet om internrevisjonen om avhending av F-5 jagerfly, som er datert den 11. april 2016. Den andre er en rapport fra internrevisjonen i Forsvarsdepartementet om avhending av forsvarsmateriell i sin alminnelighet, datert 23. november 2015. Det er etter min og en samlet komités oppfatning helt nødvendig at vi nå får anledning til å gjennomgå den nye dokumentasjonen og ta stilling til hvordan saken skal behandles videre. Dette er nødvendig også sett i lys av sakens størrelse og alvor.

På dette grunnlaget tillater jeg meg derfor på vegne av en samlet komité å anmode om at innstillingen sendes tilbake til komiteen, jf. Stortingets forretningsorden § 41.

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [16:19:19]: Jeg tar komiteens beslutning om å utsette debatten til etterretning, og jeg har også forståelse for at det er et ønske om å sette seg inn i materialet som er oversendt.

For ordens skyld skylder jeg å gjøre Stortinget oppmerksom på at både i referatene fra begge høringene og i den omfattende korrespondansen som har vært med komiteen, er disse rapportene omtalt. De er også omtalt i innstillingen.

Internrevisjonsrapporten fra 23. november er omtalt i begge høringene fordi Forsvarsdepartementet selv ga internrevisjonen i oppdrag å gjennomgå hvorvidt Forsvaret og departementet har hensiktsmessige kontrollrutiner internt. Vi har da ønsket å jobbe med de funnene som er, det er også omtalt i brevet til komiteen, og en skjematisk oversikt over de allerede implementerte tiltakene og de vi arbeider med, er også vedlagt.

Når det gjelder F-5-rapporten som komitélederen redigerte helt riktig for, er det en oppdatert rapport som har tatt opp i seg de endringer og vurderinger som har vært, også fra internrevisjonens side, knyttet til at en del av de forholdene man så på i første omgang, som var basert på et eksternt tips Forsvarsdepartementet fikk, nå ser ut til å være i orden.

For ordens skyld legger jeg også til at vi har fulgt samme praksis som i korrespondansen med komiteen også her, slik at avgraderte versjoner av rapportene ble gjort offentlig tilgjengelige på våre nettsider samtidig med at rapportene kom til Stortinget.

Jeg mente det var viktig å få oversendt rapportene før debatten, og det var derfor de også da kom. Jeg har som sagt forståelse for ønsket om å utsette debatten, og jeg ser fram til å komme tilbake til Stortinget og debattere på den datoen Stortinget beslutter.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 6.

Presidenten vil foreslå at innstillingen, i henhold til § 41 i Stortingets forretningsorden, sendes tilbake til kontroll- og konstitusjonskomiteen.

Ber noen om ordet til dette forslaget? Det er det ikke, og forslaget er enstemmig vedtatt.

Vi går da til votering i sakene på dagens kart.

Votering i sak nr. 1

Presidenten: Under debatten er det satt frem i alt tre forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Rasmus Hansson på vegne av Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne
- forslagene nr. 2 og 3, fra Rasmus Hansson på vegne av Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne

Det voteses først over forslagene nr. 2 og 3, fra Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne.

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme sak for Stortinget om at Øystesevassdraget blir supplert inn i verneplan for vassdrag.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremlegge en proposisjon med suppleringsplan for vassdrag.»

Votering:

Forslagene fra Kristelig Folkeparti, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne ble med 83 mot 16 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.22.34)

Presidenten: Det voteses over forslag nr. 1, fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme sak for Stortinget om at Øystesevassdragets øvre del blir supplert inn i verneplanen for vassdrag.»

Votering:

Forslaget fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne ble med 78 mot 21 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.22.57)

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 8:147 S (2014–2015) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken og Heikki Eidsvoll Holmås om vern av Øystesevassdraget – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 2

Komiteen hadde innstilt:

Meld. St. 9 (2015–2016) – om nasjonal forsvarsindustriell strategi – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 3

Presidenten: Under debatten er det satt frem i alt tolv forslag. Det er

- forslagene nr. 1 og 2, fra Liv Signe Navarsete på vegne av Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet
- forslag nr. 3, fra Astrid Aarhus Byrknes på vegne av Kristelig Folkeparti, Venstre og Sosialistisk Venstreparti
- forslag nr. 4, fra Liv Signe Navarsete på vegne av Kristelig Folkeparti og Senterpartiet
- forslagene nr. 5–11, fra Trine Skei Grande på vegne av Venstre og Sosialistisk Venstreparti
- forslag nr. 12, fra Bård Vegar Solhjell på vegne av Sosialistisk Venstreparti

Det voteses først over forslag nr. 12, fra Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen umiddelbart å avslutte all eksport av A- og B-materiell til alle statene som deltar i den saudi-arabisk-ledede koalisjonen som deltar i krigen i Jemen.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti ble med 94 mot 5 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.24.33)

Presidenten: Det voteses over forslagene nr. 5, 6 og 8–11, fra Venstre og Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen spesifisere hvilke kriterier som legges til grunn for hvert enkelt avslag.»

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen offentliggjøre begrunnelser for avslag på og innvilgelser av lisenssøknader til land utenfor NATO.»

Forslag nr. 8 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme til Stortinget med en sak som sikrer at ATT artikkel 6 og 7 inkluderes i lov/forskrift, ikke bare i retningslinjene.»

Forslag nr. 9 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede muligheten for å

utvikle kontrollmekanismer som kan muliggjøre håndheving av sluttbrukererklæring.»

Forslag nr. 10 lyder:

«Stortinget ber regjeringen om at det innføres stikkprøvekontroller på oppgitt sluttbrukerdokumentasjon.»

Forslag nr. 11 lyder:

«Stortinget ber regjeringen om at re-eksport-klau-suler blir praksis ved all eksport av militært materiell, også til NATO-land og nære allierte.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

Votering:

Forslagene fra Venstre og Sosialistisk Venstreparti ble med 89 mot 9 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.25.00)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 7, fra Venstre og Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen stramme inn regelverket for eksport av forsvarsmateriell ved at Norge ikke vil tillate salg av strategiske varer (som inkluderer A- og B-materiell og flerbruksvarer) til land hvor myndighetene begår alvorlige menneskerettighetsbrudd mot og systematisk undertrykking av egen befolkning.»

Kristelig Folkeparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Venstre og Sosialistisk Venstreparti ble med 84 mot 15 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.25.23)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 4, fra Kristelig Folkeparti og Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen vurdere en utvidelse av den informasjon som gis i den årlige meldingen ved at det i oppstillingen av innvilgede og avslåtte søknader om eksportlisens oppgis hvilken hjemmel som er brukt for beslutningen i de ulike sakene.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget. Sosialistisk Venstreparti har varslet subsidiær støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Kristelig Folkeparti og Senterpartiet ble med 83 mot 16 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.25.48)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 3, fra Kristelig Folkeparti, Venstre og Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede en ordning med et parlamentarisk utvalg eller etikkråd for eksport av

norsk forsvarsmateriell. I en slik utredning er det naturlig å se nærmere på erfaringene fra Sverige, England, Belgia og andre land med ordninger for økt parlamentarisk innsyn.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Kristelig Folkeparti, Venstre og Sosialistisk Venstreparti ble med 83 mot 16 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.26.10)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 2, fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede muligheten for å videreutvikle dagens ordning med sluttbrukererklæring ved eksport av strategiske varer, for eksempel ved at det i enkelte saker kan iverksettes stikkprøvekontroll på oppgitt sluttbrukerdokumentasjon etter en tid.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Voteringstavlene viste at det var avgitt 54 stemmer mot og 45 stemmer for forslaget.

(Voteringsutskrift kl. 16.26.32)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 1, fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede hvorvidt innhold i ATT-avtalens artikler 6 og 7 kan innpasses i norsk lov eller forskrift, slik at det får en sterkere juridisk forankring og ikke bare gjenspeiles i departementets egne retningslinjer.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Voteringstavlene viste at det var avgitt 52 stemmer mot og 46 stemmer for forslaget.

(Voteringsutskrift kl. 16.26.57)

Komiteen hadde innstilt:

I

Stortinget ber regjeringen vurdere å legge frem eksportkontrollmeldingen senest i løpet av andre kvartal etter at eksportåret er gjennomført, hvis dette er praktisk gjennomførbart.

Presidenten: Bak innstillingen står Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti. Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til innstillingen. Høyre og Fremskrittspartiet har varslet at de vil stemme imot.

Voteringstavlene viste at det var avgitt 51 stemmer for og 47 stemmer imot komiteens innstilling.

(Voteringsutskrift kl. 16.27.28)

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) (fra salen): Jeg skulle ha stemt for.

Presidenten: Da er komiteens innstilling bifalt med 52 mot 46 stemmer.

Bård Vegar Solhjell har bedt om ordet til voteringen over forslagene nr. 1 og 2.

Bård Vegar Solhjell (SV) (frå salen): Det vart ikkje nemnt at Sosialistisk Venstreparti subsidiært støttar forslaga nr. 1 og 2 i dei førre voteringane. Eg vil tru at nokon frå Sosialistisk Venstreparti kan ha stemt imot. Vi skulle ha stemt subsidiært for.

Presidenten: Det voterer på nytt over forslag nr. 2, fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet.

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget. Sosialistisk Venstreparti har varslet subsidiær støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet ble med 51 mot 48 stemmer ikke bifalt. (Voteringsutskrift kl. 16.29.35)

Presidenten: Det voterer på nytt over forslag nr. 1, fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet.

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget. Sosialistisk Venstreparti har varslet subsidiær støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet ble med 51 mot 48 stemmer ikke bifalt. (Voteringsutskrift kl. 16.30.54)

Videre var innstilt:

II

Meld. St. 8 (2015–2016) – Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2014, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 4

Presidenten: Under debatten er det satt frem i alt tre forslag. Det er

– forslagene nr. 1 og 2, fra Astrid Aarhus Byrknes på vegne av Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti

– forslag nr. 3, fra Liv Signe Navarsete på vegne av Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti

Det voterer først over forslag nr. 3, fra Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at Norge spiller en aktiv rolle som pådriver i det internasjonale arbeidet mot spredning av atomvåpen og arbeider for et forbud mot slike våpen.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti ble med 84 mot 15 stemmer ikke bifalt. (Voteringsutskrift kl. 16.32.22)

Presidenten: Det voterer over forslagene nr. 1 og 2, fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen innarbeide en fast praksis med ekstern evaluering etter at Norge har hatt betydelige bidrag i internasjonale militære operasjoner.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen iverksette en ekstern evaluering av den norske deltakelsen i operasjonen i Libya i 2011.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

Votering:

Forslagene fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti ble med 78 mot 21 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.32.47)

Komiteen hadde innstilt:

I

Stortinget ber regjeringen arbeide aktivt for en verden fri for atomvåpen og bidra til gjennomføring av Ikkespredningsavtalens (NPT) forpliktelser, innta en aktiv rolle som pådriver for ikke-spredning og for nedrustning med sikte på en balansert, gjensidig, irreversibel og verifiserbar avskaffelse av atomvåpen, og på dette grunnlaget arbeide langsiktig for et rettslig bindende rammeverk for å sikre dette målet.

Presidenten: Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til innstillingen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Videre var innstilt:

II

Meld. St. 37 (2014–2015) – Om globale sikkerhetsutfordringer i utenrikspolitikken. Terrorisme, organisert kriminalitet, piratvirksomhet og sikkerhetsutfordringer i det digitale rom – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 5

Komiteen hadde innstilt:

Meld. St. 35 (2014–2015) – om Sammen om jobben. Næringsutvikling innenfor utviklingssamarbeidet – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Sak nr. 6 er det allerede votert over.

Sak nr. 7 [16:33:56]

Referat

1. (248) Statsministerens kontor melder at
 1. lov om endringer i konkurranseloven (Konkurranselagenemnda, kartellforlik mm.) (Lovvedtak 44 (2015–2016))
 - er sanksjonert under 15. april 2016
 2. (249) Statsministerens kontor melder at
 1. lov om endringer i vergemålsloven m.m. (Lovvedtak 47 (2015–2016))
 2. lov om endringer i kommuneloven mv. (avvikling av samkommunemodellen) (Lovvedtak 49 (2015–2016))
 3. lov om endringer i universitets- og høyskoleloven (modell for styring og ledelse mv.) (Lovvedtak 50 (2015–2016))
 - er sanksjonert under 22. april 2016
 - Enst.: Nr. 1 og 2 vedlegges protokollen.
 3. (250) Årsmelding 2015 om pensjonsordninga for stortingsrepresentantar og regjeringsmedlemmer (Meld. St. 26 (2015–2016))
 4. (251) Pensjonar frå statskassa (Prop. 109 S (2015–2016))
 5. (252) Endringer i folketrygdloven, lov om Statens pen-

sjonskasse og enkelte andre lover (økt minste pensjonsnivå til enslige alderspensjonister og andre endringer) (Prop. 112 L (2015–2016))

Enst.: Nr. 3–5 sendes arbeids- og sosialkomiteen.

6. (253) Kraft til endring. Energipolitikken mot 2030 (Meld. St. 25 (2015–2016))
7. (254) Endringer i markaloven (rett til erstatning) (Prop. 92 L (2015–2016))
8. (255) Endringer i lov om erverv av vannfall mv. (ervert av andel i offentlig ansvarlig selskap med konsesjonspliktige rettigheter til vannfall) (Prop. 96 L (2015–2016))
9. (256) Endringer i energiloven (utenlandskonsesjon) (Prop. 98 L (2015–2016))
 - Enst.: Nr. 6–9 sendes energi- og miljøkomiteen.
10. (257) Familien – ansvar, frihet og valgmuligheter (Meld. St. 24 (2015–2016))
11. (258) Endringer i barnehageloven og opplæringslova (spesialpedagogisk hjelp, kortere ventetid for barnehageplass m.m.) (Prop. 103 L (2015–2016))
 - Enst.: Nr. 10 og 11 sendes familie- og kulturkomiteen.
12. (259) Finansmarkedsmeldingen 2015 (Meld. St. 29 (2015–2016))
 - Enst.: Sendes finanskomiteen.
13. (260) Samtykke til 1) deltakelse i åtte beslutninger i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av rettsaktene som etablerer EUs finanstilsynssystem og enkelte andre rettsakter, 2) overføring av myndighet til å utøve beføyelser med direkte virkning i Norge til EFTAs overvåkingsorgan og EFTA-domstolen ved fremtidig innlemmelse i EØS-avtalen av forordning (EU) nr. 600/2014, forordning (EU) nr. 1286/2014 og forordning (EU) nr. 2015/2365 (Prop. 100 S (2015–2016))
14. (261) Samtykke til inngåelse av avtale om endring av avtalen mellom EFTA-statene om opprettelse av et overvåkingsorgan og en domstol (ODA) av 2. mai 1992 (Prop. 101 S (2015–2016))
 - Enst.: Nr. 13 og 14 sendes finanskomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for utenriks- og forsvarskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.
15. (262) Endringer i merverdiavgiftsloven (utvidet adgang til direkte registrering) (Prop. 113 L (2015–2016))
 - Enst.: Sendes finanskomiteen.
16. (263) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Tove Karoline Knutsen, Torgeir Micaelsen, Ingvild Kjerkol, Ruth Grung og Freddy de Ruiten om å utarbeide en nasjonal strategi for god ernæring for eldre som mottar omsorgstjenester i sykehjem og hjemmetjeneste (Dokument 8:83 S (2015–2016))
17. (264) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Gerd Eli Berge, Anne Tingelstad Wøien og Kjersti Toppe om å innføre et mål om at 25 prosent av den samlede omsorgssektoren skal være organisert og drevet som ideell virksomhet innen 2030 (Dokument 8:85 S (2015–2016))
18. (265) Endringer i helse- og omsorgstjenesteloven og helsepersonelloven (politiattest i den kommunale helse- og omsorgstjenesten) (Prop. 94 L (2015–2016))

19. (266) Endringer i pasient- og brukerrettighetsloven og helse- og omsorgstjenesteloven (rett til opphold i sykehjem eller tilsvarende bolig særskilt tilrettelagt for hel-døgnstjenester – kriterier og ventelister) (Prop. 99 L (2015–2016))
20. (267) Endringer i helseregisterloven m.m. (kommunalt pasient- og brukerregister m.m.) (Prop. 106 L (2015–2016))
Enst.: Nr. 16–20 sendes helse- og omsorgskomiteen.
21. (268) Endringer i straffegjennomføringsloven mv. (omorganisering av kriminalomsorgen m.m.) (Prop. 105 L (2015–2016))
22. (269) Endringer i politiloven (midlertidig bevæpning) (Prop. 107 L (2015–2016))
23. (270) Endringer i bustadoppføringslova mv. (tidspunktet for garantistillelse) (Prop. 108 L (2015–2016))
24. (271) Endringer i offentleglova (gjennomføring av endringsdirektivet til viderebruksdirektivet) (Prop. 111 L (2015–2016))
Enst.: Nr. 21–24 sendes justiskomiteen.
25. (272) Fag – Fordypning – Forståelse. En fornyelse av Kunnskapsløftet (Meld. St. 28 (2015–2016))
26. (273) Endringer i fagskoleloven (om studentrettigheter m.m.) (Prop. 95 L (2015–2016))
Enst.: Nr. 25 og 26 sendes kirke-, utdannings- og forskningskomiteen.
27. (274) Digital agenda for Norge IKT for en enklere hverdag og økt produktivitet (Meld. St. 27 (2015–2016))
28. (275) Lov om reservasjonssystemer for flyreiser mv. (Prop. 104 L (2015–2016))
Enst.: Nr. 27 og 28 sendes transport- og kommunikasjonskomiteen.
29. (276) Representantforslag fra stortingsrepresentant Rasmus Hansson om et norsk initiativ til en internasjonal konvensjon om økonomisk åpenhet (Dokument 8:84 S (2015–2016))
30. (277) Endringer i sikkerhetsloven (reduksjon av antall klareringsmyndigheter mv.) (Prop. 97 L (2015–2016))
31. (278) Lov om verneplikt og tjeneste i Forsvaret m.m. (forsvarsloven) (Prop. 102 L (2015–2016))
32. (279) Investeringar i Forsvaret (Prop. 110 S (2015–2016))
Enst.: Nr. 29–32 sendes utenriks- og forsvarskomiteen.
- Presidenten:** Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 16:36.
